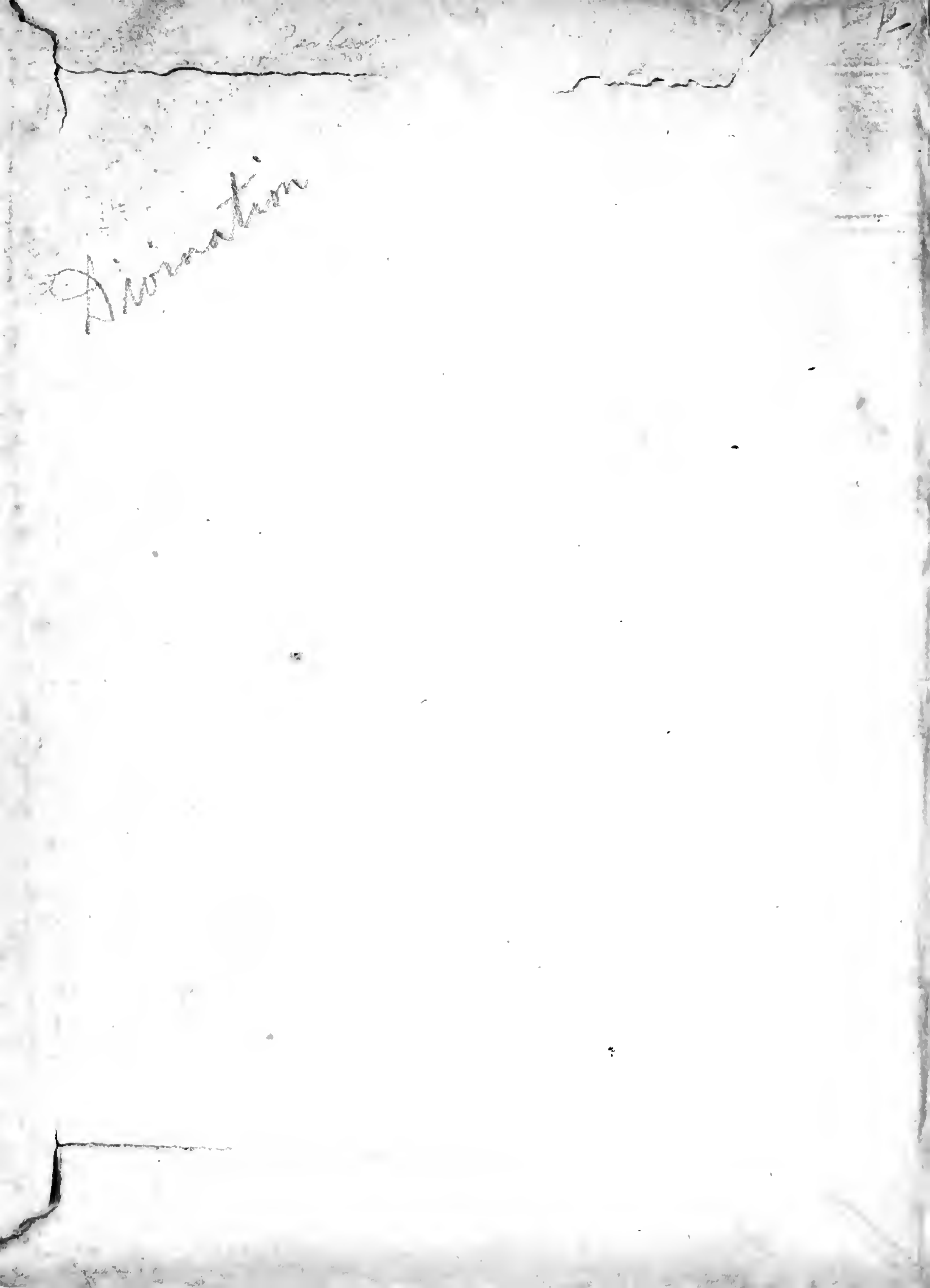

Divination

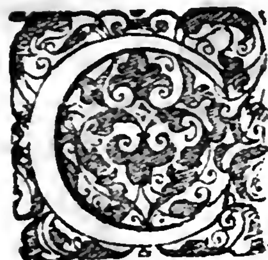
HISTORIA
DEORUM FATIDICORUM, VATUM SYBILLARUM, PHOEBADUM,
Apud Priscos Illustrium:
Cum eorum
ICONIBUS.
Præposita est Dissertatio
De
Divinatione & Oraculis.

FRANCOFURTI,
Sumptibus LUDOVICJ BOURGEAT,
ANNO M. DC. LXXX.

DE RERUM FUTURARUM PRÆCOGNITIONE, Vaticinatione, & Oraculis.

COGNITIONEM & rerum futurarum prædictionem, unius Dei jus præcipuum esse, omnes consentiunt. Hinc fit ut vulgò ἔνθεοι, *i.e. Divini* appellentur, qui futurorum profitentur scientiam; quia quod sibi arrogant, tanto intervallo superat ingenii humani captum, ut prorsus ignoretur ab iis qui non sunt θεοδίδακτοι. Esse tum in rebus naturalibus, tum in moralibus, quædam futurorum eventuum præsagia, nemo diffitetur; qualia sunt de quibus Christus Matthæi 24. *Quum ramus tenerascit & folia germinant, nostis propè esse æstatem.* Item Matth. 16. *Quando serum est diei, dicitis, Serenitas erit, rubet enim cælum.* Possunt sanè homines, multòque magis Dæmones, conjectura augurari multarum rerum eventus, ex earum indiciis quasi prodromis. Ejusmodi sunt omnes illæ prædictiones quibus sibi famam compararunt Pseudoprophetæ apud Ethnicos & Mahometanos, aliiq; omnes qui vel solis ingenii viribus, vel impulsu Cacodæmonum inspirati sunt. Verùm unius Dei est, ea prænoscere quæ non à naturæ statis legibus, sed à voluntate sua, aut libero hominis arbitrio pendent; ut mysteria superna-

pernaturalia, nec-non gubernationes & mutationes Regnorum ac Rerumpublicarum, (sunt enim corda Principum in manu Dei, qui solus illa versat ut libet;) Item quæ pendent ex arbitrii humani libertate, ut quid cras sim facturus vel cogitaturus. Solus, inquam, Deus ea prænoscit ab æterno, solusq; per Prophetas prænuntiare potest; idque non aliquot mensibus aut annis, sed innumeris ante eventum seculis, cùm nullæ causæ aut vestigia animadvertebantur; nec obscurè aut titubanter, sed claris & apertis verbis. Ideóque hoc sibi uni vindicat apud Esaiam, ubi de ejusmodi prædictionibus verba faciens, jubet istâ notâ explorari Deos Paganorum: *Annuntiate*, inquit, *quæ futura sunt, & sciemus quod Dii estis.* Dum enim illos sic provocat, clarè ostendit istam quam illis denegat, sibi uni competere præscientiam. Hoc, solo naturæ lumine agnoverunt Ethnici, *Si enim homines quoque res omnes post* Gell. lib. 14. cap. 1. *futuras præcognoscerent*, inquit Favorinus apud Gellium, *tollitur quod maximè inter Deos & homines differt.* Ac sanè, utcunq; Vatum prædicta, & commentitiorum Deorum oracula jactaverint Gentes, nulla tamen, si ad hanc normam exigantur, genuina comperies. Dederunt scilicet consilia ambigua, & responsa perplexa ac dubia, super pugnæ alicujus eventu; super excidio Imperii cujusdam vel Reipublicæ; morte aut sanatione ægroti, aliisque ejusmodi casibus, quorum prognostica in causarum proximarum dispositione, Dæmonibus cernere promptum erat. Sed nullum legas qui ante quingentos aut sexcentos annos, eventum aliquem clarè & certò prænuntiaverit. Solius Dei est, & eorum quibus ejus Spiritus lumen affulsit, in abdita seculorum penetrare, & futura eadem perspicuitate & certitudine, ac si præsentia aut præterita essent, enuntiare. Unde patet Veteris & Novi fœderis Scriptores, non à spuriis istis & fictis Diis, qui Gentibus imposturis suis illuserunt, afflatos esse; sed à summo & vero illo Deo qui supremus est Dominus ac Moderator omnium temporum & partium Orbis, cujusq; scientia & essentia sunt infinitæ

nitæ. Divini enim hi Authores, innumera prædixerunt, quæ neque acies mentis humanæ, neque Dæmonum sagacitas pervadere valebat: Exempli gratia, ortum & futuram sortem multorum virorum ac Imperiorum, fraudes Hæreticorum, Antichristi imposturas, superbiam ac furores, aliaq; innumera; quatuor, quinque, sex, septem, octo &c. seculis ante eventum.

Meritò itaque Moses dehortatur populum, ne credat Pseudoprophetis qui eum avocare student ad Deos alienos, etiamsi contingat ut ea quæ prædixerunt reverà eveniant; *Quia Deus id permittit quò nos probet an ipsum timeamus*; Monetq; *ne quis discat Astrologiam, aut ab Astris sibi timeat, quæ sunt vana leges infidelium.* Quanquam enim in prævisione futurorum non semper fallantur Dæmones eorumq; Ministri, semper tamen eò dirigunt sua vaticinia, ut fallant, & homines ab unius Dei legitimo cultu avocent, atque ad se alliciant.

Verùm quanquam solus Deus ex se & per se, omnia futura cognoscit, eaq; certò prædicit; Satan tamen ejus operum æmulus, mirè miseris mortalibus illusit responsis suis, quibus illis plurima eventura prænuntiavit, quorum nonnulla evenerunt. Ut cùm Theagenes Mathematicus, Octavio prædixit imperium, tanta fiducia, ut statim atque genituram suam illi Octavius edidit, exiliverit Theagenes, eumque adoraverit. Ejusmodi fuit prædictio Trasylli, qui mortem sibi instare Tiberio dixit, quam reverà hic illi, re cum nullo communicata moliebatur. Tale præsagium ipsius Tiberii de Sergio Galba tum Consule, quem accitum, ut verbis Taciti utar, & diversis sermonibus pertentatum, postremò verbis Græcis in hanc sententiam allocutus, *Et tu Galba quandoque degustabis imperium*; seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldæorum artis, quam à Trasyllo magistro habuit. (Suetonius hoc præsagium non Tiberio, sed Augusto tribuit; nec de Galba Consule, sed puero. Verùm à Tacito stant Josephus & Dio.) His subnecti potest Asclctarionis

Suet. in August. c. 94.

Tac. Ann. l. 6.
Dio lib. 58.

vaticinium, qui Domitiani proximam eædem prædixit, de quo Suetonius: *Hunc*, inquit, (Asclerarionem Mathematicum) *delatum, nec inficiantem jactasse se quæ providisset ex arte; sciscitatus est Domitianus quis ipsum maneret exitus, & affirmantem, ut brevi laceraretur à canibus; interfici quidem sine mora, sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissimè imperavit. Quod cùm fieret, evenit ut repentina tempestate dejecto funere, semiustum cadaver discerperent canes.* Addi possent alia exempla eorum, quibus summæ dignitates prædictæ sunt ab Oraculis & Astrologis.

Hîc igitur observandum, futura bifariam cognosci posse, aut in se ipsis, aut in suis ipsorum causis. In se ipsis cognoscuntur, cùm perinde certò prævidentur quæ nondum sunt, ac si jam præsentia & in conspectu posita viderentur. Hoc modo Deus prævidet omnia ex se suóque proprio spiritu; ejus item Prophetæ & Apostoli, varia prænoverunt, non ex suo proprio, sed ex afflatu divini spiritus. In ipsorum verò causis præcognoscuntur res futuræ, cùm ex inspectione cognitionéque præsentium causarum, colligitur tales futuros effectus. Sic agricola cùm florem oleæ videt, baccam quoq; se visurum putat, non sine ratione ille quidem, sed nonnunquam tamen fallitur. Sic insidias Imperator, tempestates gubernator, sæpè provident. Sic Medici suas habent prognoscis, id est artificiosas cognitiones futurorum eventuum & mutationum in morbis, constantes certis signis, habentibus connexionem naturalem cum re significata: earumque ope cognoscunt, utrùm æger à morbo sit evasurus, vel illius vi periturus. Habent enim suos effectus morbi, qui symptomata vulgò dicuntur, ex quorum diversitate manifestum fit artis regularum & præceptorum gnaris, quis ægritudinis eventus sit sperandus. Signa tamen illa, fatentibus ipsis Magistris, & ipsâ teste experientiâ, non sunt adeò certa quin fallant aliquando: Ideòque vetus sermo verus, *Præstare à sexaginta Medicis, quàm Triumviris capitalibus damnari & morti addici.*

Habent

Habent etiam Astronomi conjectationes suas, sive judiciariam ex Astris mathesin, quâ ex constantissimo syderum cursu & motu, varia provident Sic Solis defectiones, itemq; Lunæ, prædicunt in multos annos; Planetarum stationes, retrogradationes, aspectus, conjunctiones, oppositiones & similia, ex artis principiis veris & immutabilibus, norunt. Hinc ortæ Ephemerides. Verùm quàm certa est Astronomia, tam vana & fallax Astrologia, quæ prædicit effecta eventuum futurorum non necessariorum, sed contingentium. Potest quidem Astrologus ex Lunæ & Solis vario colore & aliis phænomenis, ventorum, pluviarum, serenitatis & ejusmodi vicissitudinis tempestatum eventus probabiliter prædicere, quia ut plurimùm hæc accidunt. Hinc Arati, Hesiodi, Ciceronis, Virgilii, aliorumq; de Phænomenis carmina: sed sæpè ob peculiares aliquas causas hominibus ignotas, impediuntur hi effectus: Ideóque quotidie videmus quantùm aberrent Astrologi cùm totius anni revolutiones, belli & pacis eventus, pluvias aut siccitatem, frigus & calorem, frugum ubertatem vel inopiam, morbos, aliaq; prædicere attentant.

Suas præterea habent conjectationes probabiles, Nautæ, Pastores, Lignatores, Physiognomi, Chiromantes, & Oneiropolæ; qui ex Elementis, Meteoris, Plantis, Brutis, lineamentorum inspectione, somniorum interpretatione, nonnulla aliquando prævident.

Sed dubium non est quin ista longè perfectiùs cognoscant Dæmones, qui rerum causas intimiùs perspiciunt: itaque non mirum si multa prædixerunt futura, quæ & certò evenerunt. Diligentissimè enim observant causas naturales & earum effecta: cùm verò etiam accedat longa & perpetua experientia, qua norunt quid solitum sit ex tali causarum dispositione provenire, & quid non; facilè possunt de omnibus hisce rebus aliquid certi pronuntiare.

Deinde multa etiam sciunt prædicta fuisse à Prophetis ex Spiritu Dei, quæ illi arripiunt & suis cultoribus prædicunt,

 quasi

Tert. Apol. cap. 22. quasi ex se ista praeviderint. *Dispositiones enim Dei,* inquit Tertullianus, *& tunc Prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, aemulantur divinitatem, dum furantur divinationem.* Dan. 8. Sic praescivit Diabolus ex Danielis oraculis, Alexandrum M. superato Dario potiturum Asia universa, & translaturum Imperium à Persis ad Graecos. Hinc haud difficile vati Delphicae, Alexandro eam consulenti respondere, *Invictus eris.* Hinc eodem Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è sublimi supra ejus verticem sese librare, & in adversos hostes trajicere visa est. Sic praenovit Daemon ex Esaiae Prophetiis, fore ut Tyrus destruatur ab iisdem Macedonibus; ille enim ait Cap. 23. *Onus Tyri. Vlulate naves maris, quia vastata est domus unde venire consueverunt: De terra Chittim revelatum est eis.* Terram verò *Chittim* Macedoniam esse, & ab Homero Κιωτέιυς Macedonas vocatos, asserunt Docti. Ex iisdem Esaiae & Danielis vaticiniis, praescivit impurus Spiritus, fore ut Assyriorum Monarchia in Persarum potestatem redigeretur, & quidem à Cyro cujus nominatim meminit Esaias capite 44. Unde & conjectatus est regnum quoque Lydiae periclitaturum; ideòque Craesum fallaci oraculo ad bellum Cyro inferendum impulit, à quo & victus est. Hinc Delphicum oraculum respondit paulò ante id bellum, Cygis τὸν πέμπτον ἀπόγονον, *abnepotem*, qui in Cyri tempora incidebat, amissurum regnum Lydiae.

Ex iisdem Scripturis & Prophetarum vaticiniis, non obscurè colligere potuerunt Daemones, tempus adventus Christi. Ac sanè patet ex ipsa Evangelii historia, Diabolum priùs Christum novisse, quàm eos ipsos quibuscum familiariter degebat. Hinc per os abreptitii inclamabat, *Quid nobis tecum* Marc. 1. Luc. 4. *est Iesu Nazarene &c. Novi te qui sis, nempe Sanctus ille Dei.* Et iterùm, *Exibant daemonia à multis, clamantia & dicentia, Tu es Christus ille Filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quod sciebant ipsum esse Christum.* Id noverant Daemones, quod pios ipsos

ipsos latebat; Alii enim eum Eliam, alii Joannem Baptistam, alii Hieremiam, alii unum de Prophetarum numero esse credebant. Huc facit illud Pythiæ puellæ, de Paulo & Barnaba clamitantis testimonium, *Isti homines servi Dei excelsissimi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.* Unde quantum sit Dæmonum acumen liquet, qui res abstrusissimas & hominibus ignotas, ex Scripturis noverunt; ea, inquam, quæ Fideles ex sola revelatione Patris cælestis cognoscunt; quemadmodum Petro dicebat Christus, cùm illum Filium Dei Viventis pronuntiavit.

Act. 16.

Matth. 16.

Multa etiam sunt quæ etsi Dæmones futura non prævident, tamen cùm jam parata sunt ut fiant, vel jam incipiunt fieri, ea citissimè observant; idq; propter aciem sensuum, celeritatem motus, & agilitatem aëreorum, subtilissimorumq; corporum, quibus brevissimo tempore, & uno ferè momento, magna locorum spatia emetiuntur, quæ in uno loco observarunt, ea alibi annuntiant tanquam futura; cùm tamen jam facta sint vel cæpta fieri. *Celeriter enim*, ut ait August. lib. de Divin. Dæmon. *non solùm cursus quorumlibet hominum vel ferarum, verùm etiam volatus avium incomparabiliter vincunt.* Duabus igitur illis rebus præditi, hoc est acrimonia sensus, & celeritate motus, multò antè cognita prænuntiant, quæ homines præ sensus terreni tarditate mirentur. Sic phantasmata illa Castoris & Pollucis, Romæ nuntiarunt Perseum Macedoniæ regem victum esse, eodem die quo victoria à L. Æmilio Paulo reportata est; cujus Legati vigesimo die demum post pugnam, Romam venerunt. Sic referunt Plutarchus in Jul. Cæsare, & Gellius Noct. Attic. lib. 15. cap. 18. eo die quo Cæsar & Cn. Pompejus per civile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, Patavii C. Cornelium sacerdotem, auguralis scientiæ peritum, subitò quasi mota mente exclamasse, *Pugnam acerrimam pugnari*; ac deinde cedere alios, alios urgere, cædem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnæ, impressionem, gemitus, vulnera, perinde ut si ipse in prælio versa-

versaretur, coram videre sese vociferatum esse; ac posteà exiliisse clamantem, Vincis Cæsar. *Ea Cornelii sacerdotis hariolatio*, inquit Gellius, *levis tum quidem visa est & vecors*; *magnæ mox admirationi fuit*: quod non modò pugnæ dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prælii exitus, qui erat prædictus, idem fuit; sed omnes quoque pugnandi reciprocæ vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu, atque verbis repræsentata est. Hujus vaticinii sic meminit Lucanus lib. 7.

——————————Augur
Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:
Impia concurrunt Pompeij & Cæsaris arma.

Sic Philostratus narrat Appollonium cùm Ephesi esset, exclamasse quasi interfuisset spectaculo Romæ interfici Domitianum, eo ipso momento, ut postea compertum est, quo reverà trucidabatur. De hac Dæmonum velocitate præclarè Tertullianus, *Omnis spiritus ales est*, inquit, *hoc Angeli & Dæmones. Igitur momento ubique sunt. Totus orbis illis locus unus est: quid ubique geratur tam facilè sciunt quam enuntiant: velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur.*

Tert. Apol. cap. 22.

Accessit quoque Dæmonibus, ut Augustini iterùm verbis utar, per tam longum tempus quo eorum vita protenditur, rerum longè major experientia quàm potest hominibus propter brevitatem vitæ prævenire. Inde fit ut ex observatione quarundam externarum actionum, motuum, gestuum alicujus, facilè divinare possunt, quid ille cogitet, quid moliatur, quid facturus sit. Præterea, ut optimè novit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant hominum voluntatem, mediante appetitu sensitivo, inclinare; novit omnium hominum temperamenta, affectusq; novit quid ex his & illis sequi soleat. Unde contingit ut sæpè ad amussim prædicat, quid, quandoq; homines sint facturi.

Certò quoque potest prædicere ea quæ novit se permittente Deo facturum. Permittit enim nonnunquam Diabolis Deus,

Deus, ut inficiant, alterent, conturbent aërem, & excitent ventos vehementissimos. Item ut tetra contagione infecto aëre, pestilentiam immittant alicui regioni; ut agitent aquas & tempestatem cieant; ut inficiant terram, fruges, cibos; ut ad iram excitent homines, & eos committant inter se, unde bella, dissidia, lites exoriuntur. Antequàm verò hæc, quæ ipsi Dæmones ex permissu Dei facturi sunt, eveniant, ea prænuntiant Phythonibus & Magis. Hoc modo à Dæmone fuerat edoctus Turca ille Famagustanus, qui congregata in foro populi concione, prædixit se intra horæ spatium moriturum, & confestim se mortuo, luem desituram, quod & evenit. *Villa mont. l. 2. peregr. cap. 7.*

Denique id sibi etiam sumunt impuri Spiritus eorumq; Ministri, ut multa garriant de quibus nihil habent certi, sed quæ conjecturis duntaxat dubiis augurantur, adeo ut juxta illud Euripidis.

Μάντις ἄριστος ὅστις εἰκάζει σοφῶς

Benè qui conjicit sit vates optimus.

Ideòque conjectantur παχυμερέστερον, vagè & confusè, *qualis est longinqua oculorum acies, per intervalla media caligantium*, ut ait Gellius. Hinc Oraculorum ambages; ita enim attemperabantur verba, ut quocunque res caderet viderentur verum dixisse. Ut cùm Cræso de belli adversus Cyrum eventu quærenti, responsum est Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει *Gell. n. Att. l. 14. c. 1.*

Id est Crœsus Halim transgressus, magnum regnum dissipabit

Si enim Crœsus victor evasisset, Hoc volebam dixisset Dæmon, te hostiles copias profligaturum. Sed victus est Crœsus; Id ipsum volebam, ait, Te regno detrusum iri; sed per stuporem, mentem meam non es assecutus. Ejus generis est quod respondit Pyrrho Pythia sacerdos.

Aio te Aeacida, Romanos vincere posse:

Ubi dubium, an *vincere* regat accusativum *te*, an *Romanos*; atque adeo an Aeacides, id est Pyrrhus, Romanos victurus esset, an verò hi illum. Sed Romani hanc fallaciam ferro

solverunt. Inde Apollo *Loxias* dictus, quia ambiguis responsis consulentes ludificabatur. Talia erant Sibyllæ illius carmina, de qua Virgilius.

Æn. 6.

Horrendas canit ambages, antroq́ue remugit.

Enim verò quod de somniis experimur, hîc quoque verissimum, rarissima vera inveniri. Quia tamen aliquando Dæmonum oracula, non malè conjecerunt, hinc illis fides addita. Verùm, quemadmodum qui assiduè jacit aleam, vel talos figit, is aliquando seniones, aliquando Venerem jacit invenitq́ue; sic cùm harioli & oracula centies mentita sint, quid mirum si semel aut iterùm verum dixere? Sanè, si mendacia notarentur, mille forent pro uno verè dicto. Quomodò enim possunt verè dicere, qui exciderunt à veritate? Ideo Scriptura quæ præscientiam solius Dei esse docet, hanc prorsus adimit Creaturis; ridetq́; augures, ac ostendit vanissimam esse scientiam illam qua Dæmon decipit incautas gentes, *Ego sum Dominus*, inquit, *qui irrita facio signa divinorum, & ariolos in furorem verto, eorumq́ue scientiam stultam facio.*

Esa. 44.25.

Ipsi Ethnici qui oculatiores fuerunt, istorum vanitatem arguerunt. Vide Ciceronem lib. 2. de Divinatione, ubi totam istam præscientiam vatum, hariolorum, haruspicum, ex animalium extis, è fulguribus, ostentis, auspiciis, oraculis, sortibus, somniis &c. vanissimam esse docet, & scitè traducit: Ibidemq́; laudat illud Catonis, qui *Mirari se ajebat, quod non rideret haruspex, haruspicem cùm vidisset. Quota enim quæque res,* inquit, *prædicta ab his evenit? aut si evenerit, quid afferri potest cur non evenerit?* Hinc Pacuvianum illud de Auguribus,

—Istis qui linguam avium intelligunt,
Plusq́ue ex alieno jecore sapiunt quàm ex suo,
Magis audiendum, quàm auscultandum, censeo.

Nec omittendum illud Ennii,

Non habeo nauci Marsum augurem,
Non Isiacos conjectores, non interpretes somnium:
Non enim sunt ii aut scientia, aut arte divini,

Sed

Sed superstitiosi vates, impudentesque harioli,
Aut inertes aut insani, aut quibus egestas imperat?
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipsi petunt.

Tacitus de Magis, quos *Mathematicos* vocat, ait, *Id genus esse hominum infidum petentibus, & sperantibus fallax, quod in civitate Romana semper vetatum est & retentum.* Sæpè enim Roma pulsi, & è Republicâ amota illa pestis. Anno urbis DCXIV. C. Corn. Hispallus Prætor, edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex urbe atque Italiâ jussit; *Levibus atque ineptis ingeniis*, inquit Valer. l. 1. *fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mendaciis suis caliginem injicientes.* Anno DCCXXI. M. Agrippa Ædilis τὺς ἀςρολόγυς ᾗ τὺς γόητας ὀκ τῆς πόλεος ἐξήλασεν, *Astrologos & Magos urbe ejecit.* Auctor Dio sæpè idem S. C. repetitum, & in maleficum id genus hominum, pœnâ capitali animadversum. Noxii saxo Tarpeio dejecti, aliisq; suppliciis mulctati; ut legere est apud Tacitum lib. 2. Qui plura de vanitate & impietate Vatum & conjectorum cupit, adeat Gellium lib. 14. cap. 1. Sextum Empiricum l. 5. advers. Mathematicos. E recentioribus multi damnandam hanc artem expugnarunt. Hieronymus Savaranola in Opere eximio adversus divinatricem Astrologiam. I. Picus Mirandul. lib. 12. Disput. in Astrol. Alexander de Angelis lib 5. Sixtinus ab Hemminga in Astrol. refutatâ: Georgius Raguf. ejus lib. 1. de Divinat. Gassendus in Physic. lib. 6. sect. 2.

Dio l. 49.

Quanquàm autem sapientioribus apud Ethnicos, oraculorum & totius vaticinationis strophæ subolerent; fraude tamen Diaboli magnam authoritatem obtinuere per multa secula. Ut enim faciliùs miseris populis fucum faceret, hanc viam iniit. Cùm antiquitùs vixerint homines virtute præstantes, Reges, Principes & Philosophi, qui multa beneficia in genus humanum contulerunt; qui populos à vi & crudelitate tyrannorum vindicarunt; quique varias artes & scientias ad vitam necessarias invenerunt, aut excoluerunt; hos,

populi dum ſuperſtites erant coluerunt, ut beneficos & aſſertores; poſt mortem verò, ſupremum cultum ceu ipſi Deo adhibuerunt; quos ſcilicet ut omnium bonorum largitores & malorum averruncos ſuſpiciebant, & admirabantur. Illis ſtatuas, Templa, aras adornarunt, ſacrificiis aliiſq; ritibus litarunt, quò eos ſibi faventes & propicios haberent.

Huic hominum errori, ſubdolè ſe ingeſſit Satan; utq; ſuperſtitionem promoveret, ad Heroüm illorum ſepulcra, aras, ſtatuas, & templa, prodigioſa nonnulla edebat; certiſq; in locis, arte & naturâ ad horrorem & ſuperſtitioſum metum accommodatis, ſpecubus obſcuris, antris & terræ hiatibus profundis ſe inſinuabat; ſub nomine defunctorum, & in numerum Deorum relatorum, oracula reddebat, quibus homines de rebus futuris edocerentur, & ſibi ab imminentibus malis caverent. Itaque eodem tempore quo Deus inter Iſraëlitas, oracula per ſanctos ſuos Prophetas edebat: Cacodæmon reſponſa quoque dabat miſeris Ethnicis, eoſq; præſtigiis ſuis faſcinabat; & ſub nomine eorum hominum quibus populorum ſtulta veneratio divinitatem tribuebat, reſponſa petentibus dabat, quibus de futuris edocerentur, ſibiq; ab eminentibus malis caverent. Iiſq; oraculorum prædictionibus ut plurimùm reſpondebat eventus; ſin minùs, reſponſa adeò perplexa atque impedita erant, ut homines ſe potiùs culpâ ſuâ, quàm Dæmonum impoſturis, deluſos crederent.

Edebantur autem ejuſmodi oracula, vel ab ipſo Dæmone; vel à Sacerdotibus, & Phæbadibus ſpiritu fatidico afflatis: irruebat ſpiritus ille impurus in Enthuſiaſtas, è ſpecubus furvis, obſcuris & profundis, horribili ſono & ſtrepitu. Illæ in furorem actæ, cum palpitatione omnium artuum, inverſis oculis & ore diſtorto, effabantur ea quæ illis Dæmon ſuggerebat; neque erant mentis corporiſq; compotes, dum obſidebantur illo enthuſiaſmo.

Iſtis autem oraculis præfuiſſe impuros & homicidas ſpiritus,

ritus, non obscuris indiciis, evinci potest. Non tantùm quia sæpè mentiebantur, séque tenebris & ambiguitate involvebant; Item quia non cælitùs, sed ex specubus subterraneis edebantur, quod Principi tenebrarum, nihil quàm terrena sapienti convenit: sed præcipuè, quia scelera ut plurimùm, & humanas victimas imperabant. Sic cùm classis Græcorum Auli de adversis ventis detinebatur, Calchas vates faustam navigationem & omnia prospera pollicebatur; at simul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari jubet Idem Calchas, (ut refert Sinon) qui se ad Deorum suorum nutum ac morem accommodat & fingit, suadebat Græcis, sanguinè humano Diis litare, ut eorum reditum fortunarent, Aen. 2.

Sanguine placastis ventos & virgine cæsa:
Sanguine quærendi reditus, animaq; litandum Argolica.

Tiresias pollicetur Thebanis victoriam; sed ea lege ut Creontis filius mactatus, sit victima pro patria. Idem Messeniis in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedæmoniis gesserunt, consulentibus de exitu, prædicit victoriam; verùm ea conditione, si virginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi cùm Aristodemus, unus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, destinasset aræ; nobilis quidam amore puellæ adactus quò miseram servaret, ex se gravidam esse, & ideo Deo litari non posse, fingit. Quo audito pater, rabido furore inflammatus, è vestigio trucidatam filiam dissecat: paulò post noctu, somniando, dum interemptæ & concisæ filiæ atrox species obversatur animo, per desperationem ad tumulum ejus semet-ipsum jugulavit. Androgei etiam cædes, expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas, in Cretam, Minotauro devorandas mitterent.

Oracula autem primò edi cœperunt in Chaonia parte Epiri, in Templo Jovis Dodonæi. Postea in Lybiæ arenis, in Templo Jovis Hammonis: Hæcq; duo fuerunt antiquissima

& celeberrima, ad quæ ex omnibus orbis partibus confluebant homines, sciscitaturi rerum eventus futuros. Deinceps cùm ex sententia res procederet, & hisce fraudibus se homines addicerent; exhedras propheticas variis in locis Dæmon institui curavit, unde responsa dabat: Ut Delphis per Apollinem Pythium; ac per eundem in Claro, in Delo, Colophone, Ancyræ, Cumis, Erythris: Lebadiæ in Bœotia per Trophonium, quod omnium oraculorum diuturnius fuit, teste Plutarcho *De defectu Oraculorum*: Fuit & in Milesia Branchidarum oraculum: Sabæum in Phocide: Amphiarai in Attica, Latonæ in Aegypto, in urbe Buthi, quod Sebenniticum oraculum vocabatur. In eadem Aegypto Dii quoque fatidici fuerunt, Jupiter, Apollo, Mars, Minerva, Diana, Hercules. Antiochiæ, Jupiter Philius. In Apamea Syriæ, Jupiter Belus. In Delo sortes certissimæ creditæ dabantur ab Apolline, ad aram quam illic habebat, artificiosè ex diversis mactatorum animalium cornibus concinnatam. Apollo quoque Spodius, in cineribus mactatarum victimarum Thebis sortes dabat; & Pataræ urbe Lyciæ sex continuis anni mensibus, pariter poscentibus sortes reddebat.

Sed de plerisq; horum, aliisq;, in sequentibus sigillatim dicemus; ut & de profanis vatibus, item de Sybillis & prophetidibus, quarum celebre fuit nomen inter Gentes. Apponemus singulorum icones, ad eorum exemplar quos Boissardus doctus Antiquarius, è numismatibus gemmis, statuis, tabulisq; antiquis æri incidi curavit.

Cæterùm jam ante Christi adventum, refrixisse oracula eorumq; exolevisse authoritatem, vel ex ipso Cicerone constat. Is enim lib. 1. & 2. de Divinatione dicit, raras Delphos legationes mitti, non ampliùs dona à regibus & populis eò inferri ut olim: *Sed quod caput est*, inquit, *cur isto modo jam oracula Delphis non eduntur, non modò nostra ætate, sed jam diu, jam ut nihil possit esse contemptiùs?* Juvenalis in eandem sententiam.

Delphis

—Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Sic Strabo Geograph. lib. 11 διόπερ καὶ τὸ ἐν Ἄμμωνι σχεδόν τι ἐκλέλειπται χρηστήριον, πρότερον δὲ ἐτετίμητο. *itaque & oraculum Ammonis penè desertum est, quod antea honorabatur.* Plutarchus Cheronensis, magni nominis, & quasi oculatus testis, (non enim longè distabant Cheroneâ, Delphi, Lebadia, & Oropus) id ipsum accuratè scripsit; affirmatq; silentium illud oraculorum omnibus stupori fuisse, ejusq; causam Doctos omnes perquisivisse. Apud hunc Demetrius, *Nihil*, inquit, *attinet de isto percunctari oraculo, & causam quærere; cùm videamus oracula quæ in his sunt locis obsolevisse, atque adeò duobus aut tribus exceptis, omnia defecisse. Id potiùs indagandum est, quibus nam causis extincta sint. Nam ut alia taceam, Bœotiam, quæ superioribus temporibus ob oraculorum multitudinem vocalis admodum fuit, nunc prorsus destituerunt oracula, tanquam amnes siccati, ingensq; divinationis quasi æstu quodam abolitæ penuria, regionem occupavit. Neque enim alibi hodiè quàm apud Lebadiam, Bœotia vaticinationis responsa desiderantibus præbet: reliqua partim silent oracula, partim vasta prorsus desertaq; jacent.* Deinde in eodem illo libro quem *De Defectu Oraculorum* inscripsit, sollicitè hujus causas inquirit; aitq;, Alios afferre rerum vicissitudines; Alios, Græciæ accolarum infrequentiam; Alios, nequitiam hominum, qui impietate suâ indigni sunt quos Dii dignentur alloquio; Alios quia mortui erant Dæmones qui vatibus quondam inspirabant oracula; Alios denique, quia terræ halitus, qui Pythias olim in furorem agebant, erant vetustate exhausti: quod facetè ridet Cicero l. 2. de Divin. *Hoc loco*, inquit, *cùm urgentur, evanuisse ajunt vetustate vim loci ejus unde anhelitus terræ fieret, quo Pythia mente incitata oracula ederet. De vino aut salsamento putes loqui, quæ evanescunt vetustate.* Consuli super eo argumento potest Theodoretus Ἑλληνικ. θεραπ. Serm. 10. Eadem testantur Justinus *in Dial. adversus Iudæos.* Athanasius *de Human. verbi.* Augustinus *de Civit. Dei.* Eusebius *l. 7. c. 6. &.* Crediderunt

plerique

plerique ex Ethnicis, eos Spiritus quorum numine afflabantur oracula, non fuisse Deos, sed Dæmonas, quibus post aliquot secula, vitæ finis esset constitutus. Observatu dignum est quod in hanc sententiam narrat Plutarchus *in libello illo suprà laudato:* Sic apud eum Philippus quidam Historiographus: *De morte geniorum narrationem audivi viri nequaquam fatui aut vani Aemiliani Rhetoris, quem & vestrum nonnulli audiverunt. Is ajebat se aliquando in Italiam navigare constituisse, ac conscendisse navem, quæ & mercibus & multis vectoribus esset onusta. Sub vesperam verò cùm juxta Echinadas essent, ventum posuisse, navimque incerto cursu propè Paxas delatam. Tum subitò auditam fuisse vocem, quæ Thamnum quendam nominatim cieret, non sine admiratione omnium. Erat autem Thamnus iste Aegyptius gubernator, paucis è vectoribus de nomine notus. Hunc bis vocatum siluisse: tertiò vocanti se dedisse, qui contentâ voce dixit:* Ubi ad Paludes veneris, annuntia magnum Panem esse mortuum. *Perterritos ajebat Aemilianus universos, ac inter se disputasse, præstaret ne exequi hoc mandatum, an verò omittere, neque quicquam vanè agere. Thamnum autem statuisse, si ventus spiraret, tacitum se præter vecturum; sin malacia ad eum locum pervectis existeret, expositurum quod audivisset. Postquam ad Paludes perventum fuit, cùm neque ventus esset, neque fluctibus mare exagitaretur; Thamnum è puppi versus terram prospexisse, ac quod inaudiverat dixisse,* Ὁ μέγας Πὰν τέθνηκε, Mortuus est magnus Pan. *Vixdum conticuisse illum, & gemitum magnum exauditum fuisse, non unius sed multorum, admiratione mixtum. Quod autem fieri solet cùm evenit aliquid multis testibus præsentibus; statim rei famam Romæ fuisse delatam; Thamnumque à Tiberio Cæsare fuisse accersitum; ac Cæsarem ita pro certo credidisse, ut de Pane illo diligenter inquisiverit. Doctos autem quos multos ille secum habebat, conjecisse eum esse qui Mercurio & Penelopa fuisset natus. Habuit autem Philippus testes quosdam ex iis qui tum unà aderant, & Aemiliani tam senis auditores fuerant.*

Quod Ethnici de Pane Deo capripede & cornigero intellixerunt, cujus interitum vox illa testata sit, id non ineptè à non-

à nonnullis Christianis ad Christi mortem, qui sub Tiberio passus est, referunt: Is enim verus πᾶν, omnium author & Dominus. Ejus sanè mors vim omnem Dæmonum superavit, imposturas detexit, & quocunque ejus nomen & doctrina illata sunt, inde ceu ad lucem tenebræ, oracula, omnis ipsorum officina, ac schemata evanuerunt; conticuerunt Dæmones ubique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt; ac desertis nequitiæ suæ latebris, cesserunt non quidem ultrò, sed compulsi, omnipotentiæ Christi. Verè enim Athanasius testis αὐτόπτης; *Olim Dæmonia inani specie ludubriisq; rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi fluviis, lapidibus aut lignis, atque ita præstigiis fatuos in furorem agebant: nunc verò cùm apparuit Dei verbum spectra hujusmodi & ludibria imaginum cessarunt.* Hæc sic prædicta erant à veris Prophetis Zachar. 13. 2. 3. *Eritq; in illo die, dicit Deus exercituum, Excindam nomina Idolorum è terra, ne ultrà eorum fiat mentio: & pseudo prophetam & immundum spiritum de terra auferam.* *Athan. de Human. verbi.*

Si post Christum adhuc audita sunt aliqua oraculorum responsa, ea certè adeò fuerunt rara, læsa & manca, ut nullo loco haberi debeant. Mussitarunt duntaxat ad Constantinum Magnum, qui delubra in quibus Satan populos ludificabatur everti jussit; & tripodas Delphicos è latebris extractos, cum opprobrio oculis populorum exposuit, ut narrat Eusebius in ejus vita. Conatus quidem est post aliquot annos Julianus, cognomento Apostata, qui post filios Constantini orbem Romanum curavit, collapsa oracula restaurare: idem aliquot ante obitum mensibus, Appollinis oraculum, super successu belli Persici consuluit; sed nihil inde consecutum est. Ex eo nulla fuit ampliùs oraculorum mentio.

JUPITER DODONEUS.

JUPITER ita dictus, ut nonnullis videtur, quasi Juvans pater. Veriùs obliquum casum JOVIS, deductum à JEHOVA Hebræorum. Ζεὺς à ζῆν, id est, vivere, tanquam vitæ author; vel ἀπὸ τοῦ ζεῖν, à fervore. Hunc Camum fuisse, minimum natu filiorum Noë, multis probat Clariss. Bochartus in Geogr. Sacra. Ethnici Scriptores, eum ajunt fuisse Regem Cretensium, Saturni & Opis filium, qui subditos suos innumeris beneficiis juvit, & inter sui seculi Reges omnibus virtutibus eminuit; propter quas vita functum, non modò Cretenses, sed & reliqui populi, divinis honoribus prosecuti sunt. Eum Poëtæ & Oratores, Optimum, Maximum, Altitonantem, Ultorem, Feretrium, Olympium, Statorem, Elicium, Agonium, Alexiterium, Datorem, Hospitalem, Victorem, Capitolinum, Latialem, Dodonæum, Ammonium, variisq; aliis nominibus cognominarunt, pro ratione officiorum quibus fungebatur, aut locorum ubi colebatur.

Dodoneum appellarunt à Dodona Chaoniæ urbe, prope quam mons erat frequentissimis quercubus vestitus, Jovi antiqua religione sacer; & inprimis venerabilis, non tantùm eo nomine quod in illo luco Dryades, Fauni, Satyriq; habitare credebantur; sed quia illic erant quercus quædam & fagi, vel Sacerdotum fraudibus, vel Dæmonum illusione vocales, quæ consulentibus responsa dabant; summâq; audientium admiratione, & magno pavore, futura prædicebant. Inde factum, ut illæ arbores, maximè quercus, Jovi sacræ fuerint. Sunt qui, quod Dodoneæ illæ quercus vocales creditæ sunt, naturali causa fieri potuisse autumant. Narrat hodiernus author, anno 1653. in loco Caumont dicto juxta Tholosam, fuisse ulmum quandam, quæ quasi humanam vocem referre videbatur; eôq; confluxisse magnam hominum frequentiam:

Borell. Observ. Med. Phys.

tiam:

Iupiter Dodonæus

Mi Dodonai servit tinnitus aheni
Vocales quercus atq; columba loquax.

Iupiter Hammon

Fuſcus Arabs noſtras donis ſolemnibus aras
Ritè onerat, dum illi fata futura cano.

tiam: Ait se cùm & hûc rei indagandæ causa venisset, observasse arborem illam concavam esse, & in ea fieri echo vocis eorum qui ad eam accedebant, unde murmura & voces emitti videbantur. Ac sanè vocis ac soni repercussio quî minùs in arboribus quàm saxis fieri poterit? Voces arboribus & sylvis tribuere solemne est Poëtis.

Planxerunt Dryades, plangentibus assonat Echo. Ovid. l. 3. Met.
Rursus Hylam, & rursus Hylam, per longa reclamat
Avia, responsant sylvæ, & vaga certat imago. Val. Flacc. Argon. l. 3.

Cæterùm in luco illo Dodoneo, appensa erant catenis in summitate quercuum, ahenea crepitacula & tintinnabula, quæ vel levissimis ventis agitata, sonitum frequentem diu noctuq; reddebant. Unde Proverbium, *Aëre Dodoneo loquacior.* Ibidem duæ servabantur columbæ quæ interrogatæ, voce humana claris & distinctis verbis, respondebant super iis de quibus sciscitabantur superstitiosi. Crediderim Dodonidas illas columbas, mulieres fuisse, sic dictas, quia Thessali, ut testatur Servius in Bucolicis, tam vaticinatrices, quàm columbas, vocant πελειάδας.

In Jovis autem Dodonei templi adytis, per fatidicas mulieres, enthusiasmo obsessas, ipse Jupiter loqui credebatur, & de rebus futuris responsa dare.

Dicitur templum illud conditum à Deucalione, & ab iis qui cum eo superfuerunt diluvio. Fuit ibi oraculum antiquissimum omnium & celeberrimum.

JUPITER HAMMON.

FUerunt innumeri Joves, pro numero locorum in quibus colebatur istud Idolum. Præterea ut omnes Romanorum Imperatores Cæsares, ad primi Cæsaris auspicium; ita Joves ad Jovis illius Cretensis Saturni & Rheæ filii omen, dicti sunt ab Antiquis. Hic enim præclara in mortales bene-

ficia, maximè in Athenienſes, contuliſſe dicitur. Nam rudes adhuc populos legibus à ſe conſtitutis parêre perſuaſit; certa matrimonia conſtituit; ferino more viventes ad cultum Dei erexit; aras, ſacerdotes & ceremonias inſtituit; omnia divinâ Providentiâ regi demonſtravit. Huic itaque Græci quæ de omnibus dicta ſunt, uni tribuerunt.

Ammonius vel Hammonius, in Lybia ſpecie arietis colebatur. Hujus formæ hanc cauſam reddunt. Cùm Bacchus terrarum orbem perluſtraret, tandem venit in Arabiæ deſerta, ſterilia & arenoſa; per quæ dum iter facit, è longo itinere & æſtu Solis ardentiore, ſitim vehementiſſimam contraxit; itaque defectu aquæ jam jam cum ſociis periturus, Jovis opem implorat, qui illi in forma arietis apparuit, terramq; pede percuſſit, ex qua ſtatim emerſit limpidiſſimi fontis ſcaturigo, unde biberunt omnes ad ſatietatem, & recreati ſunt. Quare ut gratum animum teſtaretur Bachus, templum illic ædificavit & conſecravit Jovi Ammoni, hoc eſt arenario; Græci enim ἄμμον arenam vocant. Si ſcribitur per aſpirationem *Hammon*, deduci poſſet ab Hebræo חמם *Incaluit*, unde חמנים Subdiales ſtatuæ, de quibus Levit. 26.30. Idola ſcilicet ſuper tecta apposita, quæ quia Soli expoſita, ſic appellabantur. Fuit verò Hammoni Jovi erectum eiuſmodi חמן *Solarium*, ſimulacrum Jovis in ſublimi poſitum.

In medio Hammonis nemoris, mirum fontem fuiſſe perhibent, quem aquam Solis vocabant. Sub lucis ortum tepida manabat, medio die cùm vehementiſſimus eſt calor, frigida eadem manabat, inclinato in veſperam caleſcebat, mediâ nocte fervida exæſtuabat; quòq; propriùs nox vergebat ad lucem, multùm ex nocturno calore decreſcebat, donec ſub ipſum diei ortum, aſſueto tepore langueſceret.

Q. Curt. l. 4. Id quod pro Deo colebatur, non eandem effigiem habebat. Umbilico tenus, arieti ſimilis erat habitus: ſmaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cùm reſponſum petebatur, navigio aurato geſtabant Sacerdotes, multis argenteis pateris,

Apollo Pythius

Sive Clarum, aut Delphos habitem Delũve natantem,
Fatidico ex aditis me iuvat ore loqui

pateris, ab utroque navigii latere pendentibus. Sequebantur matronæ, virginesq; patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propiciari Jovem credebant, ut certum ederet oraculum.

Loci celebritate motus Alexander, eò iter suscepit, & fæliciter superatis, contra omnium opinionem, solitudinibus, quæ aquæ penuria sunt difficillimæ, arenarumq; mobilium quasi fluctibus; tandem ad sacrarium penetravit. Illic à Vatibus obviis honorificè exceptus est. Cùmq; ad oraculum substitisset, Sacerdos Hammonis vates, adeuntem Alexandrum Græcè salutare cupiens, παῖ Διὸς, ex inscitia linguæ, id est Jovis fili, cùm παίδιον, id est, filiolum, vocabulo blandientis compellare vellet, salutavit. Inde rex ambitiosus, cælestis originis gloriam captavit, cui error initium dederat; voluitq; omnibus persuasum, filium se Jovis Hammonis esse, qui cum matre Olympia sub specie draconis consuetudinem habuisset. Hinc Arabes Alexandrum *Bicornem* vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis imperium, quàm à cornutâ Alexandri effigie nummis exhibitâ, ut Jovis Hammonis filius agnosceretur.

Cæterùm Hammonem illum Jovem eundem fuisse cum Chamo Noachi filio, Docti affirmant. Hic enim, vel quia fratrum minimus, vel propter anathema à patre in illius caput contortum, in Aphricæ steriles arenas ablegatus est; ibiq; cultus sub nomine Jovis Cham, seu Hammonis. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quod Latini per suum H, Græci per suam aspirationem, pronuntiant.

APOLLO PYTHIUS.

APOLLO fuit filius Jovis Hammonis. Is est PUT unde Pythius, Cami filius, de quo Geneseos 6. Quanquam autem quatuor fuisse Apollines testetur Cicero, reliqui silen- *Lib. 3. de Nat. Deor.*

 tur,

tur, omnesq; eorum res gestæ, ad illum unum Hammonis filium referuntur. Hujus ortum sic garriunt Poëtæ. Cùm Lotona utero gestaret gemellos Apollinem & Dianam, quos ex Jove conceperat; Juno zelotypa more suo, Pythonem horrendæ vastitatis serpentem immisit, qui gravidam prosequeretur & vexaret. Mulier post diutinos errores, tandem navigio delata est in Insulam Ortygiam, ad sororem suam Asteriem, quæ in illa regnabat. Cùmq; ea insula ferè tota mari inundaretur, parturienti tamen Latonæ locum dedit, unde *Delos* dicta, quæ ἄδηλος erat antea. Ibi igitur enixa infantes, prima prodiit ex utero Diana, quæ se statim obstetricem matri, in partu Apollinis gemelli fratris laboranti, præbuit. Unde factum est, ut prægnantes in puerperio ejus nomen invocarent: eaq; Lucina dicta est, quod lucem natis infantibus ostenderet.

Apollo natus & adultus, Pythonem matris vexatorem sagittis confecit, unde Pythium vocatum volunt. Pythici postea ludi in honorem Apollinis, ob devictum serpentem instituti sunt.

Ovid. Met. lib. 1.

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

Hi celebrabantur ineunte vere per totam Græciam; & quadrigis exceptis, omnia quæ in Olympicis aderant athletarum certamina.

Luc. lib. de Gymn.

Victores in his ludis lauro donabantur. Alii volunt μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ Ἀπόλλωνος præmium fuisse, ut ait Lucianus; Verùm per μῆλα intelligi haud absurdè potest Delphica laurus, quæ maximis baccis pomorum instar, atque è viridi rubentibus esset, ut observat Brodæus.

Macrobius & Plutarchus in Problemat. fabulam illam occisi ab Apolline Pythonis physicè interpretantur, qui consulendi sunt. Strabo lib. 9. Pythonem sceleratum hominem fuisse, cognomento Draconem autumat. פתן *Peten*, aspidem

aut

aut ſerpentem Hebræis denotat, à quo forſan Python appellatus eſt.

Fuiſſe autem primus Medicinæ author Apollo perhibetur, proptereaq; divinitatem meruiſſe, unde Ovidius.

Inventum Medicina meum eſt, opifexq́; per orbem Metam. l.1.
Dicor, & herbarum ſubjecta potentia nobis.

Fertur idem fuiſſe Muſicæ & carminum inventor, quod ipſe ſibi apud eundem Poëtam arrogat.

——— *Per me concordant carmina nervis*

Ideò illi conſecrabantur cicadæ, canorum omninò animalis genus. Huic item tribuebatur ſagittarum ſcitè emittendarum peritia. Sed inprimis celeberrimus fuit ob divinandi artem & vaticinia; eoq́; nomine maximè omnium Deorum, à cunctis ferè gentibus in honore habebatur. Unde nonnulli Pythonis Etymologiam ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι arceſſunt, ab interrogando, ſeu conſulendo; quia nemo Deorum fuit quem ſæpiùs conſulerent, nec qui plura funderet oracula.

At cùm multis in Europæ & Aſiæ locis coleretur, Delphis inprimis Phocidis urbe, antiqua religione venerandum habuit Templum; de quo vide *Pauſaniam*; *Strabonem lib.* 9.; *Diodorum* *Siculum lib.* 16., qui originem quoque Delphici oraculi deſcribit. Nullumq́; fuit totâ Aſiâ magnificentius aut donariis locupletius. Nam in eo ſtatuæ plurimæ, ex auro ſolido & argento, magni ponderis & artificii, à Regibus & Principibus repoſitæ erant, cum aliis donariis precioſiſſimis. Pauſanias refert, ſqueleton aheneum admirandi artificii, appenſum tholo templi fuiſſe ab Hippocrate. In medio Templi erectus erat tripus, in quo inſidens Pythia, afflatum Dæmonis erumpentis è profundo hiatu, excipiebat; quo correpta vaticinabatur; idq́; non ſemper, ſed ſtatis tantùm temporibus, ut Idibus & Calendis menſium, vel Lunæ defectu, aut incremento; vel crepuſculis, matutino & veſpertino.

Qui ſciſcitaturi erant oraculum, conſecrabantur priùs ſolemni ritu, & mactabant victimam, quam poſtquàm totam

contre-

contremiscere, & micare cerneret Pythia, insidebat Tripodi sacro; conceptoq; Deo, Græcis verbis responsa pronuntiabat.

Fuit autem Tripus, ut est in lib. Ψ Iliados, vas vel aureum vel æreum, quod tribus pedibus fulciebatur; auresq; sive ansas habebat, quibus apprehendebatur. Alii dicunt, Tripodas fuisse mensas in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phæbades responsa reddebant; quas etiam mensas, *Cortinas* vocabant: Quanquam nonnulli *Cortinam*, vas esse illud putent tribus suffultum pedibus, in quod mergebatur Phæbas vaticinatura. Strabo censet Tripodem significare ipsum divinum domicilium fatidicæ virginis; speluncam scilicet illam profundam, in quam demersa responsa referebat.

Edebantur autem primò oracula per puellam virginem: deinde cùm illarum una, ab Echerate Thessalo constuprata esset, sancitum est ne inposterùm ulla Pythia oraculis præficeretur, nisi ætate jam provecta.

Tradit Origines in Celsum l. 7. Pythiam in tripode sedentem, per obscena excepisse spiritum Apollinis: quo accepto tumebat venter, ipsaq; furore percita, resolutis crinibus & ore spumas emittens, responsa fundebat. Inde ἐγγαστρίμυθος γυνὴ, à Septuaginta Interpretibus, appellatur Pythonyssa illa mulier quam consuluit Saül. Vide & Esai. 8.

Ut Diabolus Dei & hominum adversarius est, *fuitq; homicida ab initio*; ita per oracula hominum perniciem sæpè suadebat, ut jam suprà observatum est. Exemplo esto inter innumera, quod Delphis respondit Jonibus, remedium adversus pestilentiam sciscitantibus; Non desituram luem, nisi immolaretur Dianæ Triclariæ Menalippus & Cometho puella, quam ille in Dianæ delubro violaverat; nisiq; annuatim pro Menalippo juvenis forma insignis, pro Comethone sacrificaretur eidem Deæ, virgo specie & pulcritudine primaria.

Notum est quo pacto Delphicum oraculum Neroni illuserit, cùm interroganti de regni sui diuturnitate, respondit,

dit, *Caveret annum septuagesimum tertium.* Ille existimans se ad eam ætatem superstitem fore, securus luxui, libidinibus & feritati belluinæ se dedidit: neque animadvertit eam ætatem ad Galbam referri debere, qui annos natus 73. Nerone interfecto Imperium occupavit.

Sæpè direptum fuit Templum illud Delphicum. Primò ab exercitu Xerxis: Aliquantò post Philomelus Dux Phocensium bello sacro, templi istius aurum & anathemata rapta, convertit in stipendia militum. Quæ res illi cessit improsperè. Nam paulò post acie fusus à Bœotis & sauciatus, sese præcipitem dedit. Idem aggressus Dux Gallorum Brennus, grandinibus & frigore obsidione excussus, ipse se sica transfodit. Id ipsum malè cessisse Achilli Pyrrhi filiolo narrant. Inde Templo & Oraculo impensior veneratio, utpote Deo ulciscente sacrilegia. Ista tamen Neronem exterrere non potuerunt quò minùs Templum profanaret, conjectis in specum cadaveribus. Dio author est solutum fuisse illud oraculum, hominibus ad hiatum jugulatis, unde sacer prodibat spiritus. Imperante Constantino Magno, Christiani Delphicum templum ejusq; spolia ac instrumenta, Byzantium intulerunt; & ex tripode Delphico conflaverunt scyphos, aliaq; Imperatorii abaci instrumenta. Unde factum ut deinceps Regum & Imperatorum abacus convivalis, *Delphicus tripus* appellaretur.

Restauravit quidem Templum Julianus Apostata, sed brevi, eodem regnante, fulmine tactum est, & funditùs eversum.

Fuit etiam Apollini Clario celeberrimum oraculum Colophone, quæ urbs est Joniæ, quò ex tota Asia confluebant homines id de suis rebus consulturi; adeò ut ex illâ undequaque convenientium frequentia, ad amplissimas opes urbs pervenerit. De hoc oraculo sic Tacitus Ann. 2. *Germanicus appellit Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non fœmina illic ut apud Delphos, sed certis è familiis & fermè Mileto accitus*

citus sacerdos, numerum modò consultantium & nomina audit: tum in specum degressus, haustâ fontis arcani aquâ, ignarus plerunque literarum & carminum, edit responsa versibus compositis, super rebus quas quis mente concepit. Et ferebatur Germanico per ambages, ut mos oraculis, maturum exitium cecinisse. A Tacito dissentit Strabo, illi ætate compar: Hic enim, ut observat Lipsius, ita loquitur de hoc oraculo tanquam nullum ampliùs fuerit ætate sua. Κολοφὼν, inquit. πόλις Ιωνικὴ, καὶ πρὸ αυτῆς ἄλσος τῦ Κλαρίυ Α'πόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖ ον ἦν ποτε παλαιὸν. Colophonii autem, ut hoc obiter observem, in equestribus certaminibus adeò præstabant, ut quibuscunque sociis se adjunxissent, ii sibi certam victoriam pollicerentur. Unde natum proverbium quando sumã manus alicui operi imponenda erat, *Addere Colophonem.*

Reddidit præterea sortes Apollo Pataræ, urbe Lyciæ. Item Mileti.

TROPHONIUS.

TROPHONII originationem deducit Doctiss. Bochartus à Syro טורפא taurופho, quod pro consternatione passim occurrit. Radix est טרף Teraph, *Turbari, Consternari.* Fuit enim huic antrum, quò quisquis descenderet oraculum consulturus, multo tremore attonitus redibat, κάτοχος τῷ δείματι, ut testatur Pausanias ipse expertus. Unde illud Aristophanis in Nubibus.

——————— ὡς δέδοικ' ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων, ὥσπερ ἐς Τροφωνίυ.
——— *Quàm totus tremens*
Descendo, sicut ad Trophonii specum.

In quem locum Scholiastes; *Qui eò descendit, non videt ampliùs, propter terrorem ex serpentibus.* Hinc Proverbium de morosis & tetricis, *In Trophonii antro vaticinatus est.*

Tradunt autem Trophonium virum fuisse supra modum gloriæ

Trophonius Lebadius

Nemo niſi noſtris agelaſtus prodit ab antris
Fatidici qui vim pectoris intus habet.

gloriæ famelicum, qui extructo sibi subterraneo fano & domicilio, Lebadiæ Bœotiæ oppido, illic oracula reddebat; deinde cùm ibi ille fame interiisset, genium quendam in speluncam illam demigrasse, atque oracula reddere perrexisse.

Picturæ Trophonii affingi solet apum examen, hac occasione. Cùm propter pluviarum defectum, magna esset fames & annonæ penuria in Bœotia, consuluerunt Apollinem Delphicum: Hic respondit, *Opus esse Trophonii Lebadiensis consilio.* Eò missi sunt Legati, quibus ignotum erat, ut pote neglectum, Trophonii antrum. Incertis sese offert senex quidam nomine Saon, divinandi peritus, qui monet Bœotos ut apum examen, quod opportunè sese offerebat, ducem sequerentur, & ubi subsideret, illic esse locum quem inquirerent. Illi examen hilares sequuntur, & ubi apes substiterunt, antrum animadverterunt terra & crebris coopertum sentibus; quibus remotis, Genium loci religiosè salutarunt, responsum super quæsitis acceperunt, & ex præscripto oraculi, illic ædem sacram struxerunt.

Oracula reddebantur supra montem, in nemore densis arboribus consito. Consulturis vatem cum magna difficultate per scalas angustas & teretes in antrum miranda altitudine depressum, tetrum & horridum, descendendum erat. Huc se demittebant vel nudi, vel alba veste aut purpura amicti, gestantes placentas, quas lemuribus subterraneis & serpentibus objicerent, ut descendere & revocare gradum liceret. Sed priusquàm descenderent, variis sacrificiis numen litabant, & per multos dies quotidianis aquæ calidæ lavacris corpus abluebant.

Statua Trophonii, cujus hic species exhibetur, extra Templum erecta erat, in loco eminentiore, ut ab omnibus coli posset; sed clathris & mucronibus ferreis undequaque septa, ne quis eam contingeret.

Aliud fuit Templum Trophonio dicatum Thebis, vaticinio clarum.

BRANCHUS

BRANCHUS fuisse dicitur Apollinis filius, quem ex Jance suscepit. Is cùm adolevisset, matrem obnixè rogavit ut sibi patrem declararet & ostenderet; cùm itaque ad Apollinis amplexum venisset, hic contemplatus filium singularibus animi corporisq; dotibus exornatum, non mediocriter delectatus est hujus conspectu. Apollo filii capiti coronam imposuit, virgamq; ei donavit quâ fultus vaticinari cæpit, futura prædicens & poscentibus oracula reddens. Hunc Apollo suis præfecit sacris, & per eum oracula edidit. Postquàm Branchus per multos annos sacerdocio functus esset in templo Apollini Didymæo prope Miletum sacro, extrema senectute decedens è vita, ad superos relatus est, communi Milesiorum decreto; communibusq; ceremoniis, honoribus & templo, cultus est cum Apolline. Unde & ipse Deus *Branchides* appellatus est, Templum *Branchidarum*, & Sacerdotes *Branchidæ*. Idem nomen inditum est ipsis populis, apud quos hæc oracula edebantur. Templum autem Branchidarum, sumptu & opibus non cessit Delphico. Hoc oraculum à Jamblico descriptum est libro de Mysteriis Ægyptiorum.

SERAPIS

SERAPIS Latinis, Græcis *Sarapis*, qui & Apis & Osiris dictus, Idolum fuit magna in veneratione apud insanum Ægypti populum: Θεὸν ἐπιγεγραμμένον nuncupatum fuisse ex veteri constat epigrammate. Hunc Josephum fuisse colligere est ex eo quod modius capiti superimponeretur, ut est apud Ruffinum. Cùm autem variæ causæ afferantur, maximè placet quam is subjungit, frugum largitatem eo indicari, & sic fictum simulacrum ob divisionem frumenti quo famis tempore subvenit Ægyptiis.

Hist. Eccl. l. 2. c. 23.

De

Branchus Apollinis Didymæi fili, et sacerdos.

Turpe esset nobis artes nescire paternas
Quas me inspiratus Pythius edocuit.

Serapis ſive Dis Pater

Lux æterna mihi eſt, Græcis ſum Pluto. Serapim
Ægiptus: Ditem Gallia priſca vocat.

De hujus idoli origine, in varia fuerunt opinionum diversitate Veteres. Alii Jovem esse putabant, cujus capiti modius super impositus, quia vitam mortalium frugum largitate sustentat. Alii Nili fluminis virtutem repræsentari affirmabant, cujus opibus & fœcunditate, Ægyptus pascatur. Alii denique, ex veteribus Græcorum historiis constare ajunt, Serapidem regem fuisse Ægypti, qui rudes adhuc homines ad mitiorem vitæ cultum traduxit, colendarum vinearum & agrorum rationem docuit, famis tempore alimenta subditis præbuit, multisq; utilibus inventis populos beavit. Ideoq; eum dum viveret summo honore exceptum fuisse, & occisum à Typhone fratre, in numerum Deorum relatum. Typhonem verò, ceu parricidam omnibus contumeliis insectabantur ægypti, & quia is fulvo crine erat, omnes rufi apud eos ludibrio erant.

Macrobius vult Serapin Solem esse; ideò radiis quasi solaribus circumfusum caput hujus idoli repræsentabatur. Et fortè Serapis ab Hebræo צרף *Saraph*, quod est adurere, (unde Seraphini Angeli) deduci posset. *Lib. 1. Satur. c. 20.*

Colebatur autem Serapis sub forma bovis, quòd istud animal sit omnium ferè utilissimum. Bovem illum, quem Apin vocabant, Sacerdotes indictis feriis & solemni festo, adorandum populo proponebant. *Erat verò Apis bos corniculantis Lunæ specie latere dextro insignis*, ut ait Amm. Marcellinus; & juxta Strabonem *Albus erat frontem, & parvas quasdam corporis partes, cætera niger*; cumq; non coitu pecoris, sed cœlesti igne, seu radiis lunaribus conceptum nugabantur. Illi certum vitæ terminum excedere non licebat, quo peracto antistites eum in sacrum fontem, id est Nilum, demergebant & necabant; indictoq; justitio per totam Ægyptum, veste scissa, capillo deraso vitâ functum cum planctu lugebant. Alio tandem invento bove, qui ejusdem coloris esset, publica lætitia promulgabatur, & sacrificia conviviaq; à populo cum hymnis & tripudiis passim celebrabantur. His ceremo- *Am Marc. l. 21. Strabo l. 17.*

 niis

niis animam Osiridis sub imagine viventis bovis co-
lebant.

Ab hoc Api seu bove, vituli aurei idololatricum cultum traxisse Israëlitas, sentiunt Veteres Patres; ut & Jeroboamum, qui aram Vitulo in Dan sacravit, nôn longè à Jordanis fonte; quò illâ Bovis imagine, sibi populum retineret, firmaretq; Ægyptiacæ superstitionis memoriam.

Qui omnes de Apide nugas cupit, adeat *Herodotum in Thalia, & Euterpe. Strabonem lib.* 17. *Plinium Hist. Nat.* 8. *cap.* 46. *Solinum cap.* 35. *Melam.* 1. *cap.* 9. *Ammiani* Julianum. *Suidam. Spartiani* Adrianum. *Diodorum Biblioth.* 1. *Luciani Caron.* De statua verò illa Memnonis quæ in Templo Serapidis radiis Solis icta vocalem sonitum edebat, vide *Plinium* l. 36. cap. 7. *Pausaniam in Atticis. Strabonem lib.* 6. *Tacitum Ann. l.* 2. *Philostratum* in Apollonio, qui eam statuam ait se vidisse in Aethiopia, cùm tamen certum sit in Ægypto fuisse, juxta illud Satyrici.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? &c.
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ.

Sumptuosissimum autem illi fuit templum Memphi: aliud item celeberrimum Alexandriæ, de quo Ammianus cùm ejus memoranda recenset, *His*, inquit, *accedunt altis sublata fastigiis templa; inter quæ eminet Serapium, quod licet minuatur exilitate verborum, atriis tamen columnariis amplissimis & spirantibus signorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita est exornatum, ut post Capitolium, quo venerabilis Roma se in æternum attollit, nihil orbis terrarum ambitiosius cernat.* Ad horum exemplum illi quoque fana dedicarunt reliqui populi, Athenienses, Spartani, Bœothi, aliiq;. Cultus præcipuè fuit Romanis, à quibus Serapis unà cum Iside uxore in numerum Deorum relatus est. Illiq; fuit templum Romæ *Serapium* dictum, de quo Strabo; ibiq; extrema cum lascivia cantabant & tripudiabant viri & mulieres.

Hoc

Hoc idolum ſuperſtitiosè in primis colebat Veſpaſianus, ut legere eſt apud Tacitum & Suetonium. Contrà cùm illi fidem non habuiſſet Cambyſes Aſſyriorum Rex, Apinq; enſe in fœmore percuſſiſſet, ut ſi flueret ſanguis deprehenderetur non eſſe Deus, ſacrilegii pœnas dediſſe fertur, & rabioſus obiiſſe. De futuris ab eo petebantur oracula, & reſponſa dabat. Nonnunquam ex ſolo illo Bove ſacro captabantur omnia. Si pabulum oblatum à ſciſcitantibus placidè & voluntariè excepiſſet, eventus proſperos præſagire credebatur; ſi verò averſaretur & abnueret ſumere, ſiniſtrum erat omen: quod expertum eſſe Germanicum refert Plinius, è cujus manu oblatum pabulum noluit ſumere; id enim illi brevi futuram cædem, quæ & evenit, præſignificaſſe ait.

Tac. hiſt. l. 4. Suet. Veſp. c. 7.

Plin. l. 8. cap. 46.

Ab hoc oraculo deluſus eſt Hannibal, cui de fatis ſuis interroganti reſpondit.

Λιβύσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβα δέμας

Libyſſa teget gleba Hannibalis corpus.

Quod Hannibal ſic interpretatus eſt, quaſi ipſius corpus in Lybia, id eſt in Aphrica componi deberet, & moriturus eſſet in patria ſua, à qua extorris erat. At Oraculum innuebat Libyſſam fluvium Bythiniæ, in quo paulò poſt Hannibal venenum hauſit, ne in manus Romanorum veniret.

Ficti iſtius Dei Idolum tanta veneratione, tantóq; metu colebatur, ut vulgò crederetur, ſi quis id præter Antiſtites contigiſſet, ſubitò terram in voragines horrendas apertum iri, quibus profanus ille ſacrorum violator abſorberetur. Eaq; licet vaniſſima opinio, multos Chriſtianos pavore perculerat. Cùm enim Theodoſius edictum promulgaſſet de Idolo Serapidis diruendo, milites Chriſtiani quibus lege agere mandatum erat, coram eo meticuloſi ſtabant, nec attingere audebant; cùm demum unus arrepta ſecuri inſurgens omni niſu, ſtatuam Dei veteratoris fruſtulatim conſcidit, & conſciſſam igni dedit, nullo ſuo periculo. Invaluerat præterea opinio apud Ægyptios, inundationem Nili, ex qua fœcundatur tota regio,

Ruff. Hiſt. Eccl. l. 2. cap. 23.

regio, Serapidis providentia procurari. Verùm post eversionem Templi & ejus simulacri, tanta secuta est Nili exundatio, tantaq; terræ ubertas, ut anteactis seculis nulla unquam major visa esset.

Non minore autem superstitione colebatur Isis, Osiridis uxor; ut quæ corporibus morbos immittere crederetur, de qua Juvenalis Satyra 13. l. 5.

Decernat quodcunque volet de corpore nostro
Isis, & irato feriat mea lumina sistro.

Sacra etiam Isiaca, in utriusque conjugis honorem excogitata sunt. Quia verò horum sacrorum mysteria tecta esse decebat, & plebi incognita; ea silentio tegebantur. Ideò Silentii statua quæ *Sigalion* dicebatur, in altaris principio erigebatur: ob eamq; causam Sphyngum simulacra ad altaris angulos addebantur, quæ arcanam rerum sacrarum cognitionem denotabant.

Isidi item conditum erat Templum Romæ in campo Martio, de quo Juvenalis Sat. 6.

A Meroë portabit aquas, ut spargat in ædem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili.

Eam cum marito solebant ansere colere & popano, id est placenta tenui, lata & rotunda, teste Herodoto lib. 2. Eratq; in eo templo argentea serpens cui superstitiosi fundebant preces; si propicium numen esset, id motu capitis serpens illa indicabat: ita enim Juvenalis ibidem.

Ille petit veniam &c.
Et movisse caput visa est argentea serpens
Illius lacrymis; meditataq; murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat, ansere magno
Scilicet, & tenui popano corrupptus Osiris.

Anubis quoque Osiridis & Isidis filius, in maxima veneratione erat superstitiosis illis bestiis. Hunc canino capite effingebant, & sub ea specie colebant, quòd in insigni canem gessit: de hoc sic idem Juvenalis Sat. 6.

Ergo

Protheus Oceani et Tethyos fili,

Audijt ambiguis Ægiptus Protea verbis
Narrantem ſummi Myſtica ſenſa Iovis

Ergo hic præcipuum summumq; meretur honorem
Qui grege linigero circundatus, & grege calvo
Plangentis populi currit derisor Anubis.

Derisorem vocat, quia nebulo ille sciebat talibus sacris populum ludibrio haberi; & *calvum gregem*, quia hujus, ut & Osiridis sacra celebraturi, capillum funditùs deradebant.

Canem coluerunt Ægyptii, juxta illud Poëtæ.

Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam;

Idq; ideò quia canis, Osiridis à fratre trucidati cadaver indagavit; qua de causâ in sacris Osiridis & Anubis, canes præcedebant. Sanè in tanto apud eos cultu erant, ut tota domus in qua canis extinguebatur, toto corpore raderetur, quod maximum apud Ægyptios luctus indicium. *Lactantius de fals. sap. lib. 5. cap. 20.*

PROTEUS

PROTEI fabula nota est ex Homero *Odyss.* 4. & Virgilio *Georg.* 4. Narrant fuisse Neptuni & Phœnicæ nymphæ filium, eundemq; Neptuni pastorem. Morabatur sub ingenti specu. Ibi ei mos erat sub meridiem gregem suum Phocarum numerare, atque deinde somno se tradere. Is vates præstantissimus & veluti termaximus habitus est, qui non futura solummodò, sed & præterita ac præsentia noscet; de eo enim sic Virgilius. *Georg. 4.*

Cæruleus Proteus &c.
——*Hunc & Nymphæ veneramur, & ipse*
Grandævus Nereus; novit namq; omnia Vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est.

Hunc tradunt responsa dedisse poscentibus non minùs certa quàm Apollinem, idq; non solùm postquam defunctus ad Deos translatus est, sed dum in vita superstes erat. Qui

autem opera ejus uti volebat, is non alio modo apud eum valere poterat, nisi manicis comprehensum vinclis constringeret. Ille contrà, ut se liberaret, in omnes formas, atque rerum miracula se vertere solebat; ut nunc animal, quandoq; ignis, aut aqua, aut quid aliud videretur. Virgilius.

Hunc ubi correptum manibus, vinclisq́ tenebis:
Tum variæ illudent species, atque ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atraq́ tigris,
Squamosusq́ draco, & fulvâ cervice leæna:
Aut acrem flammæ sonitum dabit, atq́ ita vinclis
Excidet; aut in aquas tenues dilapsus abibit.
Sed quantò ille magis formas se vertet in omnes,
Tantò, nate magis contende tenacia vincla.

Inde natum adagium Πρωτέως ποικιλώτερος, *Proteo mutabilior*, adversus vafros & versipelles. Hujus figmenti varii varias afferunt causas. Diodorus Siculus lib. 2. Herodotum secutus, ad Ægyptiorum Regum morem id refert, quibus familiare fuit, draconis, leonis, tauri, pardi vel alicujus feræ partem priorem capite gestare, ut populis terribiles viderentur: aliquando ignem, vel aromata, aliaq; quæ ad decorem facerent, aut superstitionem aspicientibus injicerent. Ajunt verò Proteum Iliaci belli tempore, quum Ægyptus rege careret, in regem assumptum esse, quem Cetea appellarunt; laudatumq; fuisse ut Principem juris humani diviniq; cultorem insignem; religionis, justitiæ, recti æquiq; observantissimum.

Luci. Com. de Saltat. Lucianus, Protea illum se commutantem in diversas rerum facies, non alium intelligit quàm saltatorem eximium, aut pantomimum, ad effingendum quicquid omninò collibuisset, velut Empusa, docilem. Alii virum sapientissimum fuisse autumant, qui scripserit de Plantis, de Lapidibus, de Elementorum mutatione mutua, & quo modo illa sint principia omnium nascentium, quæ modò arbores fiunt, modò herbæ, vel animalia.

Alii sensum fabulæ ad abdita Naturæ, & conditiones mate-

materiæ referunt. Sub PROTEI enim persona, inquiunt, Materia significatur omnium rerum post Deum antiquissima. Materia autem sub Cœli concavo, tanquam sub specu habitat. NEPTUNI verò mancipium est, quia omnis Meteriæ operatio & dispensatio in liquidis præcipuè exercetur. Pecus, sive Grex PROTEI, non aliud videtur esse quàm species ordinaria Animalium, Plantarum, Metallorum, in quibus Materia videtur se diffundere, & quasi consumere; adeò ut postquàm istas species effinxerit, & absolverit, tanquam penso completo, dormire & quiesvere videatur, nec alias ampliùs species moliri, aut parare. Atque hæc est *Protei* pecoris numeratio, & subinde somnus. Hoc autem sub meridiem non autoram & vesperum fieri dicitur, id est, cum tempus jam venerit, quod speciebus ex materia debitè præparata, & prædisposita perficiendis, & excludendis maturum sit, & quasi legitimum & inter rudimenta earum, & declinationes medium; quod nos satis scimus ex Historia sacra sub tempus ipsum creationis fuisse. Tum enim per virtutem illam verbi divini, *Producat*, Materia ad imperium Creatoris, non per ambages suas, sed subitò confluxit & opus suum in actum perduxit, ac species constitun. Atque huc usque fabula narrationem suam de *Proteo* libero, & soluto cum pecore suo complet. Nam universitas rerum cum structuris, & fabricis specierum ordinariis, est Materiæ non constrictæ, aut devinctæ, & gregis materiatorum facies. Nihilominùs si quis peritus Naturæ minister, vim adhibeat materiæ, & materiam vexet, tanquam hoc ipsi destinato & proposito, ut illam in nihilum redigat: illa contrà in tali necessitate posita in miras rerum transformationes & effigies se volvit & vertit: adeò ut tandem in orbem se mutet, & periodum impleat, & quasi se restituat, si vis continuetur. Ejus autem constrictionis, seu alligationis ratio magis facilis erit, si materia per manicas comprehendatur, id est, per extremitates. Quod autem additur in fabula, *Proteum* Vatem fuisse, & trium temporum gnarum; id cum ma-

Baco de Sap. Vet.

teriæ natura optimè consentit. Necesse est enim ut qui materiæ passiones, & processus noverit, rerum summam, & earum quæ factæ sunt, & quæ fiunt, & quæ insuper futuræ sunt, comprehendat, licet ad partes & singularia cognitio non extendatur.

PALICI

THaliam Vulcani filiam, præstantis formæ Nympham à Jove adamatam fabulantur: à quo & compressa est. Hæc ubi se uterum gestare agnovit, metuens Junonis adversus pellices crudelitatem, cum gemitu & lacrymis assiduò mortem exoptabat; imò conceptis verbis ut terra sibi dehisceret, oravit. Factum est, eam terra in sua viscera recepit & abscondit, tantisper donec expleto partus tempore, gemellos pareret, qui reclusa terra emerserunt, appellatiq; sunt *Palici*, ἀπὸ τῦ πάλιν ἱκέσθαι, quòd in terram priùs mersi, denuò inde reversi sint, ut ait Macrobius *Saturn. l.* 5. Sed has esse gerras Siculas, probat Doctiss. Bochartus *Geogr. l.* 1. *c.* 18. ideo à poëtis confictas, ut è Græcâ linguâ Palicorum nomen peterent; quod ille affirmat esse planè punicum. פליחין *Palichin* enim vel *Pelichin*, à פלח pelach, quod colere & venerari Syris significat, deducit; ut Palichim quasi colendos sonet: quo eos epitheto Æschylus insignivit, σεμνοὺς Παλίκους, *Venerabiles Palicos* vocans. Narrant enim adultos juvenes, sui ævi homines omni virtutum genere longè superasse, & populares suos innumeris adjuvisse beneficiis: Ideoq; defunctos, prima veneratione cultos esse in Sicilia ubi nati dicebantur. Eos enim in cœlum receptos vita æterna frui, supremæ Divinitati assidere, & communicata à Deo potestate genus hominum conservare, seq; invocantibus adesse in rebus adversis, affirmabant. Palicos, inquam, ut Deos Penates & ἐντοπίους, quorum se numinibus protegi putabant, venerati sunt Siculi. Templum

Palisci Iovis et Thaliæ filij.

Pingue sacrificium siculis celebrate Paliscis
Trinacriam sterilem ut fertilitate beent.

Mercuri9 Trisgemistus.

Quod Iove sis genitus magno, vis enthea mentis
Divinæ, et cæli cognitio alta probat.

plum illis erexerunt, Sacerdotes instituerunt, qui eorum laudes quotidie decantarent, iisq; sacra facerent. Cùm fatidicos crederent, eorum oracula studiosè requirebant. Juramenta de rebus magni momenti circa duos lacus è quibus emersisse dicebantur, exigi solebant; ubi præsens & efficax numen ostendi credebatur. Nam si quis falsò dejeraret, eum eodem in loco acerbissimis cruciamentis, spectantibus omnibus, torqueri proditum est. Silius lib. 14.

Et qui præsenti domitant perjura Palici
Pectora supplicio.

Palicorum venerationem auxit insuper, quod cùm in sterilitate, Siculi Heroï cuidam sacra fecissent, ita jubente Palicorum oraculo, rediit agrorum fertilitas, ut refert Macrobius. His tantùm sibi authoritatis conciliarunt ut non modò Siculi, sed circumvicinæ regiones Palicos prima religione coluerint, ceu Deos Alexicacos. Eorum fanum multis ditavit donariis stulta veterum superstitio. Atque illud describit Diodorus lib. 11. tanquam magnificè extructum porticibus & aliis diversoriis splendidè ornatum. Servosq; addit à Dominis eò confugientes, habuisse asylum inviolabile. Urbs quoq; *Palice* horum nomine est ædificata. Circa eorum aram choreas agitabant puellæ coronatæ floribus, sparsisq; capillis; tibicines melos concinebant, circumfusâ populi coronâ & applaudente.

MERCURIUS TRISMEGISTUS

TRadunt Mercurium Trismegistum patrem habuisse Philonem, qui ex Proserpina filia, quam in balneo compresserat, generavit hunc filium; cùm verò eum exponere cogitaret propter incesti dedecus, vatem quendam consuluisse, qui respondit puerum ex filia natum, fore maximum & doctissimum rerum divinarum interpretem, ejusq; nomen inter

hominescelеberrimum. Philo tali accepto responso, mutavit sententiam, puerumq; summâ curâ educari & liberalibus omnibus disciplinis institui curavit; adeò ut propter doctrinam & ingenii acumen, omnibus admirationem brevi moverit. Ideo Sol dictus est, quod quasi esset lumen mundi, ob præstantem rerum omnium scientiam. *Theut* ab Ægyptiis vocatus est. *Trismegistus* autem Græcis, id est, *Ter Maximus*; vel quia Trinitatis mysterium primus inter Ethnicos agnovit, ut vult Suidas; vel quia & Philosophus maximus, & Sacerdos maximus, & Rex maximus extitit. Mos enim erat Ægyptiis, ut Plato scribit, ex Philosophorum numero Sacerdotes, ex Sacerdotum cœtu Reges eligere. Ille igitur, quemadmodum acumine atque doctrina Philosophus omnibus antecesserat, sic Sacerdos inde constitutus, sanctimonia vitæ divinorumq; cultu, universis Sacerdotibus præstitit; ac demum adeptus regiam dignitatem, administratione legum, rebusq; gestis, superiorum regum gloriam obscuravit. Inde *ter Maximum* dictum putant. Nomen ejus proprium ob reverentiam quandam pronuntiare vulgò ac temerè non licebat. Primus tamen anni mensis apud Ægyptios, nomine ejus cognominatur. Is si Jamblico fides, scripsit librorum plùs triginta sex millia: quadraginta duos tantùm numerat Clemens Alexandrinus, qui horum catalogum accuratè instituit *lib. 6. Stromatum*. Ex his Theologiam suam, & quicquid habet de Creatione mundi, se hausisse fatetur Sanchoniathon. In illis quædam habentur scriptis Mosis valdè consona. Non, ut statuunt nonnulli, quod Moses ea à Trismegisto, quem putant Pharaonis tempora præcessisse, mutuatus sit; fuit enim Moses θεοδίδακτος; sed ea didicit Hermes à Chaldæis, Judæis, & Ægyptiis, qui hanc doctrinam à primis Patribus, quasi per manus acceptam & diu in sua puritate servatam, retinuerunt; quæ paulatim Dæmonum astu & hominum negligentiâ, obscurata est & extincta. Multa itaque scripta reliquit Trismegistus, *De cognitione rerum divinarum*; *De uno Deo*; *De omnium*

rerum

Telemus Eurÿmi filius

Inspirante Deo fatorum arcana recludo
Lÿmphatum quoties enthea flamma subit

rerum per Filium creatione: *De Providentiâ*; & aliis. Cæterùm quin nonnulla à Christianis ficta, & Hermeti falsò adscripta sint, non est dubium. Qui enim Pimandri nomine liber inscribitur, prorsus suppositius est & adulterinus: nam de Christo multa adeò clara prædicat, ut non ab Ethnico homine, Mose, ut creditur, antiquiore, sed à Christiano aliquo concinnatum esse, tota libri textura demonstret. Hermes autem diu præfuit Ægyptiis, iisq; leges ac literas tradidit; literarum verò caracteres in animalium, arborumq; foliis instituit. In ejus honorem ædificarunt Ægyptii Hermopolim, *id est*, Mercurii urbem; *Hermes* enim apud Cræcos est *Mercurius*. Post obitum, pro Deo creditus est & divinis honoribus cultus, non modò in Ægypto, sed per totum terrarum orbem, templis illi arisq; & sacrificiis dicatis. Inter cæteras ejus statuas, una fuit lapidea in Achaia Pharis, quæ oracula reddebat. Ad eam sub vesperam thus incendebatur in ara, lucernæ replebantur oleo, & ad dexteram simulacri manum, reponebatur nummus aheneus, precesq; auribus Idoli obmurmurabantur: Quibus ritè peractis, sciscitantes discedebant è Templo, obturatis auribus; egressiq; foras, quam primò vocem, apertis auribus excipiebant, responsi loco interpretabantur, tanquam à Mercurio emissam.

TELEMUS

TElemus Neptuni & Erumæ Nymphæ filius, unus fuit è Cyclopibus, qui ita dicti sunt à rotundo orbiculatoq; oculo, quem unum habebant, eumq; in fronte positum, à κύκλος orbis, & ὤψ oculus. Telemum, ab aliis fratribus, pietatis studio & animi moderatione, longè diversum fuisse tradunt; tantùmq; abesse ut cum fratribus in Superos conspiraverit, qui ideò fulmine icti sunt, ut contrà religionis & cultus Deorum, observantissimus fuerit. Ideò virtutibus suis, Cœlitibus,

bus, Apollini inprimis clarissimus fuit, qui illi divinandi scientiam tribuit; ut ejus consilio uterentur homines tanquam Dei consilio, Inter alias prædictiones, fertur Polyphemo fratri pronuntiasse, venturum Ulyssem qui illum lumine privaret, ob contemptum Deorum & tyrannidem. Ovidius Metam. l. 12.

Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Terribilem Polyphemum adit; lumenq; quod unum
Fronte geris mediâ, rapiet tibi, dixit Ulysses.

JAPYX

JApygem Dædali, vel ut alii volunt, Jasii filium, scientiâ vaticinandi illustrem celebrant Poëtæ. Hunc Apollini dilectum fuisse, & artibus variis ab eo donatum, Medicina, Musica & Augurio, his canit Virgilius *Æneid.* 12.

Iamq; aderat Phœbo ante alios dilectus Iapyx
Iasides, acri quondam cui captus amore
Ipse suas artes, sua munera lætus Apollo
Augurium cytharamq; dabat, celeresq; sagittas.

Medicinæ etiam se inprimis addixit, ut levaret parentem jam senem & infirmum, ut ibidem Maro.

Ille ut depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, usumq; medendi
Maluit, & mutuas agitare inglorius artes.

Hinc, ut observat Servius, *Iapyx* aptum nomen medico, nam ἰάοϑαι Græci dicunt curare. Ab hoc Japyge, *Iapygia* dicta est pars Apuliæ, à quâ & Japyx ventus est nominatus; qui de Apulia flans, optimè ad Orientem ducit. Vide *Servium in Aen.* 8. Ideo utilis Athenas petentibus ex Italia. *Horat, l.* 1. *Ode* 3.

TIRE-

Iapÿx Iasij filius.

Venturos casus præscire, et dicere causas,
Auguria et lauros noscere Apollo dedit.

Tyreſias Thebanus

Iuno abcæcavit, ſed mî pro lumine adempto
Iupiter omnipotens ſcire, futura dedit

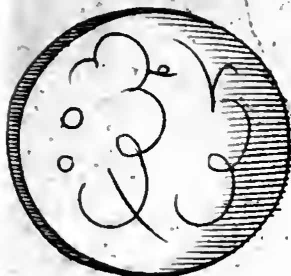
pag. 41

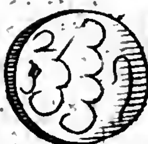

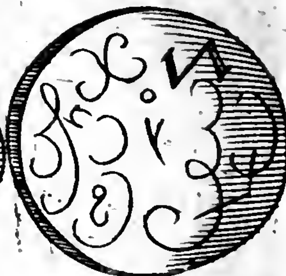

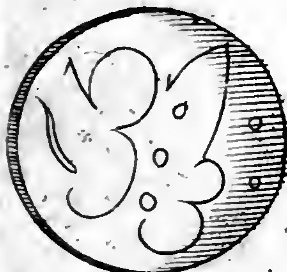

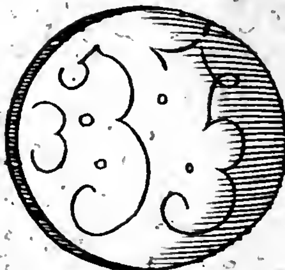

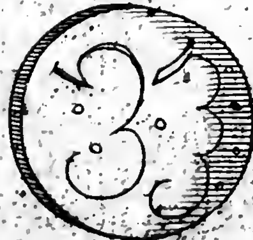

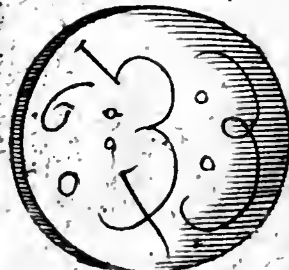

TIRESIAS

VUlgò nota eſt ridicula Tireſiæ fabula; quia tamen is nomen obtinet inter vates Ethnicos, ſuus illi hìc debetur locus. Thebis Bœotiis natus dicitur, & inter ſuos primarius. Cùm fortè in Citherone monte Bœotiæ vagaretur meditabundus, incurrit in duos àngues ſimul cœuntes: quo ſpectaculo offenſus, ſcipione quem tunc manu gerebat, fœminam percuſſit & interemit. Dii quibus illi ſerpentes ſacri erant, Tireſiam in fœminam commutarunt. Tum ſexu alio adſcito, verecundiâ ſuffuſus, Thebas revertitur, & inter mulieres per ſeptennium verſatur. Verùm cùm in Citheronem iterùm aſcenderet, ex ſerpentibus quos priùs viderat, marem offendit, quem baculo illiſum interfecit; ſubitòq; ſenſit ſe maſculum ſexum recuperaſſe. Contigit aliquandiu poſtea, ut Jupiter nectare diffuſus, per pocula, ut fit, cum Junone jocos agitans, aſſereret in coitu majorem eſſe mulierum, quàm quæ contingit maribus voluptatem. Illa negabat, cùmq; uterque contenderet ſuam ſententiam veram eſſe optimum factu judicatum eſt, ut jocoſæ liti dirimendæ, aſciſceretur arbiter. Placuit Tireſiam accerſiri, qui ut ſexum utrumque expertus erat, optimè omnium pronuntiare poſſet. Is ad conſilium Deorum admiſſus, & ſententiam rogatus, dicta Jovis firmavit. Hoc juſtò graviùs, nec pro materiâ, doluiſſe fertur Juno, & judicem excæcatum æterna damnaſſe nocte. Jupiter cùm non poſſet factum uxoris infectum reddere.

——— Neque enim licet irrita cuiquam
Facta Dei feciſſe Deo

pro viſu adempto, divinationis ſcientiam Tireſiæ largitus eſt,

Scire futura dedit, pœnamq; levavit honore. Ovid.
Ille per Aonias fama celeberrimus urbes,
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.

F Hujus

Hujus celebratur vaticinium de Narcisso, cùm ad ejus parentes de fato filii consulentes, respondit, *Tandiu superstitem fore puerum, quandiu à sui conspectu abstineret.* Quod de Apollonio Tyaneo aliisq; infrà dicetur, id ipsum de Tiresia traditum, intellexisse scilicet avium, omniumq; aliorum animalium sermonem. Fuit verò Pyromantis vel Capnomantis, id est ex eorum Magorum genere qui observabant sacrificii ignem & fumum, item rogi; & ex eo divinabant. Sic enim Papinius de Tiresia *in Thebaid. lib.* 10.

Ille coronatos jam dudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Capnomantiâ usos Judæos, & considerasse an fumus qui ex victimarum sacrificio ascendebat, rectus ascenderet an in obliquum vergeret, docet Theophylactus *in Ose. cap.* 4. Tiresiam ut insignem Necromantem describunt Seneca Tragicus, & Statius. Ille *in Oedipo*, canit in nemore obscuro densitate arborum, Tiresiam Laii manes magicis artibus elicere tentasse.

——— *Funesto*, inquit, *integit*
Vates amictu corpus, frontem quatit.
Lugubris imos palla perfundit pedes &c.
Vocat inde manes, teq; qui manes regis,
Et obsidentem claustra lethalis lacus.
Carmenq; magicum volvit, & rabido minax
Decantat ore, quicquid aut placat leves
Aut cogit umbras.

Statius hoc ipsum Tiresiæ elicium describit copiosissimè, aitq; eum solitum huic præcipuè divinationi relictis aliis vacasse. Carmine hoc magico invocat Infernum seu Tartarum.

Tartareæ sedes & formidabile regnum,
Mortis inexpletæ, tuque ô sævissime fratrum,
Cui servire dati manes, æternaq; sontum
Supplicia, atque imi famulantur regia mundi.

Solvite

Mopſus Apollinis filius.

Neſcius eſt Calchas Caprific, in arbore poma
Quot gerat: Hoc verbis exprime victor eris

Solvite pulsanti loca muta & inane, severæ
Persephones &c.

Cùm verò exire cessarent Manes, nec moram ferret Tiresias, hisce indignationem testatur.

Atque hic Tiresias, nondum adventantibus umbris,
Testor, ait, Divos quibus hunc sacravimus ignem,
Iam nequeo tolerare moram. Cassusnè Sacerdos
Audior; an rabido jubeat si Thessala cantu
Ibitis? &c. *Nostri cura minor?* &c.
Ne tenues annos, nubemq; hanc frontis opacæ,
Spernite, ne moneo; & nobis nocere facultas.

Tiresias longam adeptus senectutem, & amplissimis honoribus à Græcis ob prædictionum certitudinem ornatus, ad montem Telphossum secessit; ubi privatus reliquum vitæ exigeret, remotus ab urbanis tumultibus. Sub eo monte, fons scaturit limpidissimus, & frigiditate sua noxius; de cujus aquis, ut ait Aristophanes, cùm Tiresias jam gravi pressus senio largiter bibisset, sanguine congelato & coalescente extinctus est; ibidemq; structo sepulcro tumulatus.

Illi post mortem Græci divinos honores tribuerunt, & sacrificia quotannis instituerunt; responsaq; petiverunt multis ceremoniis ab ejus manibus. Homerus *Odyss.* 10. introducit Ulyssem evocantem animam Tiresiæ, ut ab ea edoceretur de rebus futuris.

Mopsum nepotem habuit, vaticinandi scientia avo non inferiorem. Is fuit Sibyllæ Manto filius. De quibus infrà.

Plutarchus affirmat suo tempore defecisse Tiresiæ oraculum, & velut feriatum conticescere.

MOPSUS

STrabo *Cosmograph. l.* 9. tres commemorat Mopsos: Lapitham Argonautarum navigationis comitem: Alterum à

quo Attica, Mopſopia eſt appellata: Denique Mopſum Apollinis & Mantûs fatidicæ mulieres filium. Hic ab utroque parente vaticiniorum ſcientiam edoctus, de futuris adeò certa reddidiſſe fertur oracula, ut in Proverbium abierit, *Mopſo certior*, de eo qui citra errorem futura prædicebat. Hic ipſum Calchantem, augurem alioqui eximium, divinandi ſcientia ſuperaſſe traditur. Ajunt enim Calchantem cum Amphilocho Amphiarai filio, terreſtri itinere è Trojano bello redeuntem, in Mopſum incidiſſe; cùmq; inter ſe de divinandi peritia decertarent, quæſiviſſe à Calchante Mopſum, quot in obvia arbore ficus eſſent, quod ille ſe ignorare faſſus eſt: Viciſſim Calchantem ſciſcitatum de prægnanti ſue oblata, quot geſtaret porculos; Mopſum illicò tres eſſe dixiſſe, & ex iis unam fœminam; quod exenteratâ ſcrofâ verum eſſe deprehenſum eſt: Calchantem cùm Mopſo palmam cedere cogeretur, pudore & ægritudine obiiſſe.

Super Mopſi morte ita cecinit Apollonius *Argonaut.* 4.

Ἔνθα καὶ Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον
Νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
Μαντοσμύαις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο.

Id eſt ——— *Vbi & Ampycidem die illa Mopſum*
Crudelis mors abſtulit, amarulentum verò non vitavit fatum
Vaticiniis; non enim mortis evaſio ulla.

In Libya obiiſſe, nec mortem prævidiſſe ſuam, teſtatur Seneca in Medea,

——— *Serpens Libycis arenis*
Omnibus verax, ſibi falſus uni
Concidit Mopſus, caruitque Thebis.

Ibi *ſerpens*, ut obſervat *Cœlius Rhodiginus*, non eſt verbum, ſed participium. Eſt enim verborum ſtructura, *Mopſus ſerpens*, *Id eſt*, oberrans & vagabundus, obiit in Libya.

Plutarchus *De defectu Oraculorum*, ſcribit Mopſum poſt mortem, habuiſſe *Manteium*, ſacellum in quo reſponſa dabat. Lactantius eum augurio eatenus nobilem ſcribit, ut poſt mortem

Calcas Theſtoris

Numina prædixi ſacris placanda Dianæ
Pergama et ante annos non ruitura decem.

mortem Templa quoque ei sint dicata; quæ oraculi gratiâ sæpè adirent homines.

CALCHAS

CAlchas divinandi scientia Græcorum celeberrimus Augur, fuisse dicitur nepos Apollinis, Thestoris filius. Hunc Agamemnon Græcorum Imperator secum duxit cùm adversus Phrygiam profectus est, Helenam Menelaï fratris uxorem à Paride, Priami Trojanorum regis filio, raptam, repetiturus. Ea in expeditione variis responsis claruit Calchas. Primò in Aulide; dum enim illic colligendis copiis & congregandæ classi, moratur Agamemnon, fortè in venationem profectus, imprudens cervum Dianæ sacrum interfecit. Unde irata Dea, contrariis ventis Græcorum navigationem retardat. Calchas ea de re consultus respondet, Dianam nonnisi Agamemnonis sanguine placari posse. Filiam itaque suam Iphigeniam, Dianæ immolandam tradit Agamemnon.

Iterùm dum in Aulide adhuc erant Græcorum copiæ, & sacra instituerct Calchas, vidit serpentem per arboris ramos sinuoso volumine irrepentem in nidum passerum, ex quibus novem depastus est cum ipsa matre. Hoc augurio Calchas prædixit Græcis, Trojam nonnisi post decennalem obsidionem captum iri. Hunc casum sic enarrat Homerus *Iliad.* β, ut Latinè convertit Cicero *de Divinat. lib.* 2.

Argolicis primùm ut vestita est classibus Aulis
Qua Priamo cladem, & Trojæ, pestemq; ferebant;
Nos circum latices gelidos fumantibus aris,
Aurigeris divûm placantes numina tauris,
Sub platano umbrifera, fons unde emanat aquaî,
Vidimus immani specie, tortuq; draconem
Terribilem, Iovis ut pulsu penetravit ab ara,
Qui platani in ramo foliorum tegmine saeptos

Corripuit pullos: quos cùm consumeret octo,
Nona super tremulo genitrix clangore volabat:
Cui ferus immani laniavit viscera morsu.
Hunc, ubi tam teneros volucres, matremq́ peremit,
Qui luci ediderat, genitor Saturnius idem
Abdidit, & duro firmavit tegmine saxi.
Nos autem timidi stantes mirabile monstrum
Vidimus in mediis divum versarier aris.
Tum Calchas hæc est fidenti voce locutus.
Quidnam torpentes subitò obstupuistis Achivi?
Nobis hæc portenta Deûm dedit ipse Creator,
Tarda & sera nimis: sed fama ac laude perenni.
Nam quot aves tetro mactatas dente videtis:
Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos,
Quæ decimo cadet, & pœna satiabit Achivos.
Edidit hæc Calchas.

Denique dum Græci Trojam obsidebant, exorta est in castris gravis pestilentia, qua exercitus paulatim peribat. Consultus Calchas respondit, Apollinem iratum immisisse hanc luem in Græcos, ob non restitutam Chrysæ Apollinis sacerdoti filiam, quam captam detinebat Agamemnon. Suasu igitur Calchantis, Achilles Chryseidem ademit Imperatori & Chrysæ patri restituit; quo facto desiit lues. *Hom. Il. a.*

Ejusdem Calchantis consilio se destinatum aræ querebatur apud Virgilium, stropharum artifex Sinon.

De Calchantis obitu dictum est in Mopso. Filiam habuit Lampusiam illam fatidicam, de qua infrà.

IDMON

PRodunt Pindarici Interpretes, Argonautas illos qui Jasonem secuti sunt in expeditione Colchicâ, ut aureum vellus inde reportarent, tribus usos vatibus, Mopso, Idmone, & Amphia-

Idmon Apollinis et Aſteries filiꝰ

Divinandi artem genitor me inſtruxit Apollo
Ictꝰ at libico nil minꝰ angue cado

Amphiarao. Quidam Idmonem non alium esse à Mopso volunt, & Mopsum *Idmona* appellari, ob multam rerum & vaticinii peritiam. Nam & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitùs *Idmona* nuncupatum, ob insignem experientiam, testis est Apollonii Interpres; quod Chamæleontis comprobat authoritate. Plerique tamen volunt Idmona Vatem fuisse Apollinis & Asteries filium, qui à Phœbo parente divinandi scientiam accepit, & in ea clarissimus evasit.

Cùm Principes Græciæ consilium iniissent de auferendo vellere aureo quod Colchis asservabatur, de quo erat in fatis, regnum illud florentissimum fore, ubi custodiretur integrum; Idmon prædixit Græcis, eos voti compotes futuros, si Diis faventibus profectionem in Colchos susciperent. Placatis igitur Superis, sacrificiisq; solemni ritu peractis, consilio Minervæ monitus Idmon, navem majorem quàm eo tempore fieri consueverat, fabricari curavit: facta igitur est ea navis ex roboribus Dodoneis, quæ olim vocalia fuisse & oracula reddidisse fama erat. Confectam affabrè, omnibusq; ad navigationem necessariis instructam, conscenderunt Argivi, qui Argonautæ dicti sunt, ab Argo nave. Quinquaginta quatuor fuisse Argonautas tradunt; è quibus præcipui fuerunt Jason, Hercules, Zetes & Calaïs, Castor & Pollux, Orpheus, Mopsus, Theseus, Telamon, Idmon & Argus architectus, qui navem fabricaverat. Cùm ergo ad Colchos appulissent, & vellus aureum ab Aëthe rege petiissent, iisq; esset denegatum; bellum illi intulerunt. Erat vellus illud in Templi penetralibus appensum, quod Fauni æripedes, flammivomi, & indomiti, Dracoq; pervigil horrendæ magnitudinis, custodiebant. Hæc impedimenta cùm superare perdifficile esset, Medea Æthes regis filia, Jasonis amore capta, illum monuit quo pacto tauros domare, & vigilem draconem sopire posset; quibus fæliciter peractis, vellus aureum abstulit, & in Græciam detulit Jason. Observat Clar. Bochartus, navem *Argo* dictam, non ut vulgò creditum, ab *Argo* conditore, aut ab Ar-

givis

givis in ea vectis, ſed à voce Phœnicum *Arco*, vel *Argo*; permutari enim paſſim C. & G. Argo autem navis, longam navem ſignificat, quâ tum primùm uſi ſunt Græci, cum ante Jaſonem, rotundis duntaxat navibus uterentur. Hinc Plinius lib. 7. c. 56. *Longa nave Iaſonem primùm navigaſſe Philoſtratus author eſt.* Id & addam ex eodem Bocharto. A Poëtis navem Argo loquacem fictam, utpote conſtantem è ligno Dodoneæ ſilvæ quod humanas voces fundere dicebatur: qui error natus eſt à verbo דבר, quod Ebræis *loqui* ſignificat, & *regere* ſeu *moderari*, quia animos ſermone regimus & moderamur. Inde דוברה (*dobera*) *loquentem*, ſi participium, ſi nomen eſt *ratem* ſonat, quæ regitur & gubernatur: & Ebrææ voces עץ מדבר, tam reddi poſſunt, *Lignum loquax*, quàm, *lignum quod navem regit.*

Cæterùm Idmonem periiſſe ab apro percuſſum, ſcribit Apollonius. Qui ſerpentis morſu interiiſſe tradunt, ex perperam intellecto Senecæ *in Medea* loco ſuprà laudato, falluntur. Mortem autem ſuam præſciviſſe & prædixiſſe Idmona, affirmat Apollonius Argonauticon primo.

> Αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ὑπὸ δαίμονος αἴσῃ,
> Τηλόθι που πέπρωται ἐπ' ἀσίδος ἠπείροιο.

Id eſt. —— *At mihi emori odioſi Dæmonis fato,*
Procul ſancitum eſt in Aſidis continente.

Sic Seneca *in Medea.*

> *Ite nunc fortes, perarate Pontum Sorte timenda:*
> *Idmonem, quamvis benè fata noſcet Condidit.*

AMPHIARAUS

MOPSO & IDMONI, expeditionis Colchidæ comitem Amphiaraum ſubjungimus. Hic Oeclis filius, originem longâ majorum ſerie ad Jovem referebat. Inter Græcos Vates excellentiſſimus habitus eſt: Item in re militari fortitudine & prudentia clarus. Pauſanias ait Amphiaraum

Amphiaraꝰ Oiclei filiꝰ

Quid iuvat oſtendiſſe tuis tua funera natis
Dircæo abſorptꝰ ſi moriare ſolo.

raum interpretandorum somniorum scientia præcellentissimum fuisse, eundemq; futurorum cognitionem per somnia constituisse. Ad hujus autem oraculum qui pergebant, purgari primùm oportebat. Purgatio erat ut Deo res sacra perageretur, cui & omnibus quorum nomina in arâ scnlpta erant sacrificabat. His peractis, mactati arietis pellis substernebatur, atque ita soliti dormire, captantes somnii interpretationes. Ad quod alludens Virgilius *Aen.* 7. de Latino loquens, ait.

Pellibus incubuit stratis, somnosq; petivit.

Pelli itaque incumbentes & dormientes, in somnis audiebant aut videbant ea quæ sciscitati erant: eaq; à vate sacerdote explicabantur. Amphiarao autem post obitum, propter divinationis peritiam & fatidica consilia, templum erexerunt Oropii in Atticâ, honoresq; divinos & aras, ac sacerdotes decreverunt. Templum ex candido marmore præstanti arte constructum est, ad quod ex tota Græcia conventus erat maximus, oraculum poscentium. Philostratus *in vita Apollonii Tyanæi lib.* 2. tradit eos qui responsa ab Amphiarao petebant, diem integrum à cibo, & triduum à vini potu abstinuisse. Refert Plutarchus *In vita Aristidis*, ante pugnam illam Platæensem, Mardonium Persici exercitus ducem, misisse servum suum ad Amphiarai delubrum, ut pugnæ eventum exploraret. Cùm igitur servus ille noctu in victimæ spolio procumbens dormiret, per quietem sibi visus est adstare sacrorum Antistes, qui juberet templo excedere, non enim licere barbaro in loco sacro cubare; cùm verò Persa cunctaretur, recusaretq; recedere, Sacerdos visus est eum vi extrudere velle, & lapide impetitum humi prostravisse. Somnium hoc pugnæ exitum depinxit, nam paulò post, commisso prælio ad Platæas, Mardonius ictu saxi percussus, occidit.

In templo Amphiaraï quod Thebis erat, nulli Thebano captare vaticinia licebat. Causam hanc referunt. Dum adhuc esset in vivis Amphiaraus, eligendum Thebanis propo-

fuit, utrum mallent se uti vate, vel propugnatore & defensore. Thebani responderunt, malle se eum habere auxiliatorem; vaticinia ab Apolline qui Delphis erat, captaturos. Ideò post Amphiarai mortem, nefas fuit Thebano cuiquam, in ejus delubro somniis vaticinia exposcere. *Herodot. l.* 8.

Cùm Græci, Polynici adversùm fratrem Eteoclem Thebanorum Regem auxilio irent, Amphiaraus eò vocatus est; sed cùm præsciret, se si ad id bellum proficisceretur moriturum, ut fata vitaret; conscia uxore Eriphyle, se abscondit in locum abstrusum, ubi diu latuit. Tandem verò avara mulier, accepto torque aureo à Polynice, maritum latentem prodidit. Abstractus itaque è latibulo Amphiaraüs, Thebas in militiam proficisci coactus est, ubi & occubuit. Refert enim Plutarchus, aquilam ejus hastam abreptam sustulisse in altum, moxq; demisisse; eam verò terræ impactam lauri speciem præbuisse. Insequenti die, hostibus acri prælio ibidem congredientibus, terræ hiatu repentino haustum cum curru (quod ἅρμα dicunt Græci) Amphiaraüm periisse. Conditam postea ibi urbem, Harmatis cognomine insignem. Verùm aliam hujus nominis rationem assignat *Clariss. Bochartus*, cujus hæc sunt verba; *Harma Bæotiæ locus erat columnis septus, propter vatem Amphiaraum hiatu terræ ibi absorptum ita execrandus, ut fama sit neque aves illis columnis insedisse, neque feras herbam attigisse in intercolumnio illo crescentem. Harma igitur non à curru, ut volunt, sed ab execratione dictus; id enim est Phænicium* הרמה *Harma.*

Geogr. Sacr. p. 1. cap. 16. Strab. l. 9. Paus. in Bæot.

Cæterùm Eriphyle quæ marito necem accersiverat, id non impunè habuit; Alcmæon enim filius, cui antequam proficisceretur Amphiaraüs, perfidiam matris declaraverat, statim atque fatum patris audivit, matrem Eriphylem interfecit; in eam impius factus, ut mortem patris ulcisceretur.

Ita autem præcellens vates habitus est Amphiaraus, ut in proverbium abierit apud Amm. Marcellinum, *Si quid*, inquit ille, *in penetrali secreto, nullo ministrorum præsente, paterfa-*

Aruns Hetruſcus, Haruſpex

Fulminis agnoſco motus, Venaſq; calentes
Fibrarum, atq; avium mobile remigium

milias uxori in aurem susurrasset, velut Amphiarao referente, aut Martio, quondam vatibus inclytis, postridie discebat Imperator.

Hunc affirmat Statius lib. 8. intellexisse voces avium.

ARUNS

PLURIMI in Hetruria divinandi scientiam per auguria & aruspicia coluerunt. In his è primis eminuit Aruns Augur & vates celeberrimus; de quo Lucanus *lib.* 1.

Hæc propter placuit Thuscos de more vetusto
Acciri vates: quorum qui maximus ævo
Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ:
Fulminis edoctus motus, venasq́; calentes
Fibrarum, & cursus errantis in aëre pennæ.

Quoniam verò in Augures incidimus, de iis nonnulla præfari haud abs re erit. Augures propriè avium garritum observabant: Auspices, volatum; sed crebrò confunduntur. In avibus autem garritus, volatus & pastus observabantur. Avium aliæ erant oscines, quæ cantu seu garritu; aliæ præpetes, quæ volatu putabantur prædicere; harum rursus variæ erant differentiæ, funebres, cliviæ, arculæ, volscræ, remores, inebræ, aliæq; multæ, de quibus *Plinius l.* 10. *c.*13. 14. 18. *Gellius l.* 6. *c.* 6. *Servius in Virgil. Aen.* 2. *Festus in voce Oscines.*

Auguria capturi cœlum eligebant purum & serenum. Lituum, qui erat baculus incurvus augurale signum, manu tenebat Augur, quo cœli regiones designabat, & metas intra quas contineri debebant auguria, metiebatur. Templum vocabantur illæ metæ, à contemplando. Post absolutas preces, velato capite, toga duplici augurali candida, considebant; intentisq; ad cœlum oculis, attentè expectabant si quæ signa sese offerrent. Si objiceretur avis aliqua, considerabant quo volatu ferretur, an obliquo, vel prono, vel supino motu corporis. Item, ad dextram vel ad sinistram canerent oscines.

Præterea gallinacei ad auguria captanda ſervabantur clauſi caveis, loco ſacro. Pullarius ſummo mane & primo diluculo, imperato de more ſilentio, caveâ reclusâ, offam pullis exhibebat: quod ſi ad oblatum cibum involarent galli, & avidè eum depaſcerentur, ita ut ex eorum roſtro aliquid laberetur & terram paviret, quod tripudium faceret ſoliſtimum, ex eo Augur felicem rerum ſucceſſum à Deo promitti aſſerebat.

Divinabant etiam aruſpices & extiſpices, ex inſpectione viſcerum victimarum, quas exenteratas diligentiſſimè explorabant; imò ipſas ranas. Juven. —— *Ranarum viſcera nunquam Inſpexi.* Maximè circa hepar curioſi erant, quod in eo vaticiniorum ſedem propriam putabant; Alias quoque viſcerum partes, ut cor, folliculum fellis, lienem, pulmonem, exta, non minori ſedulitate contemplabantur, an omnia convenirent. Niſi enim omnia congrua eſſent, alienati numinis ſigna portendebant; ſi verò erant integra, Deos benevolos promittebant. Nugaciſſima commenta! quorum tamen neglectui, Romani clades P Claudii & Lucii Junii, bello Punico primo; & Flaminii bello ſecundo, tribuêre.

Iuven. Sat. 3 l. 1.

Collapſam hominum ſocordiâ miram hanc ſcientiam & Reipublicæ adeò neceſſariam, pro ſingulari ſua ſapientia, reſtituit Claudius Imperator, *Retulit ad Senatum*, inquit Tacitus, *ſuper collegio haruſpicum, ne vetuſtiſsima Italiæ diſciplina per deſidiam exoleſceret: ſæpè adverſis Reipublicæ temporibus accitis quorum monitu redintegratas ceremonias, & in poſterùm rectiùs: Primoresq́ Etruriæ ſpontè aut Patrum Romanorum impulſu retinuiſſe ſcientiam & in familias propagaſſe: quod nunc ſegniùs fieri, publica circa bonas artes ſocordia, & quia externæ ſuperſtitiones valeſcant. Læta quidem in præſens omnia; ſed benignitati Deûm gratiam referendam, ne ritus ſacrorum inter ambigua culti, per proſpera obliterarentur. Factum ex eo S. C. viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaq́ Haruſpicum.* Vide *Polybium* l. 1. *Val. Maximum* l. 1. c. 4. *T. Livium* l. 22. *Ciceronem* de Divin. l. 1. & 2. & *de Nat. Deorum.*

Tac. Ann. l. 1.

TAGES

Tages

Nil ſine me Hetruſc, ſacris intentꝰ Haruſpex
Aggreditur: leges quem docui augurij.

TAGES

FUIT Tages, ut Beroso placet, Noæ trinepos ex Camo; filius Aruntii. *Marlot* ab Etruscis appellatus est, ad quos se recepit, quosq; in sacris, divinatione, auguriis, & aruspicina instituit. *A Cameso enim*, id est *Camo*, inquit idem Berosus, *per manus hac scientia ad posteritatem, longo temporum intervallo pervenerat*; semperq; ceremoniarum, superstitionumq, adjectione in immensum creverat.

De Tage Cicero ita tradit, *Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi, cùm terra araretur, & sulcus altiùs esset impressus, extitisse repentè, & eum affatus esse qui arabat. Ejus aspectu cùm obstupuisset bubulcus, clamoremq; majorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totamq; brevi tempore in eum locum Hetruriam convenisse. Tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia ejus verba exceperint, literisq; mandaverint.* De eodem sic Ovidius *Metamorph. l.* 15. De Nat. Deor. l. 2.

Haud aliter stupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis aspexit in arvis,
Sponte suâ primùm, nulloq; agitante moveri;
Sumere mox hominis, terraq; amittere formam;
Oraq; venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagem; qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Hic itaque à parente edoctus, brevi celeberrimus evasit, & aruspicinam, extispiciorum scientiam ac sacrificiorum ritus sic excoluit, ut eorum primus author habitus sit; quod & Lucanus testatur his verbis,

At fibris sit nulla fides, sed conditor artis
Finxerit ista Tages.

Nec has modò superstitiones Hetruscos docuit, sed & remedia quibus arcerentur tempestates, sedarentur venti, &

 gran-

grandines averterentur ab agrorum finibus. Nempe averti grandinem, tempestatem, & lolium ipsum à segetibus, si quis crocodili pellem, vel vituli marini per spatia possessionis circumferat; aut si ubi instare malum videt, oblato speculo, imaginem nubis accipiat; aut si ad limites agri caput asini sua pelle nudatum, affigat. Verba sunt Columellæ,

Ipsa novas artes varia experientia rerum
Et labor ostendit miserus, usus&q; magister
Tradidit agricolis ventos sedare furentes,
Et tempestates Thuscis avertere sacris.
Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur & extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aselli,
Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.

Ejusmodi ἀποτρόπαια & malorum averruncatoria, non soli Ethnici usurparunt, sed & alii. In hoc censu repono Judæorum phylacteria, & Pseudo-Christianorum amuleta, caracteres, figuras, cruces, reliquias, cereas agni effigies, Scripturæ sacræ testimonia, cantiones magicas, ligaturas, aliaq; ejusmodi collo appensa, per quæ se custodiri ac servari à malis Superstitiosi credunt. Ista tanquam impia & ab Evangelii doctrinâ aliena, abjicienda sunt. Magicas enim superstitiones sapiunt, quibus Diabolus illudit hominibus.

Cæterùm aruspicia & extispicia illa, quorum authores fuerunt Aruns & Tages, tanti æstimabantur apud Romanos, ut de his integros libros conscriptos servarent Pontifices, ad quorum normam oportebat omnia agi. Prædictiones futurorum inde colligebant, quæ instar oraculorum apud eos habebantur; neque quicquam aggrediebantur, quin priùs sacrificiorum hos ritus, accurata indagatione perlustrassent. Credebant enim victimas, notis monitricibus affici à Diis quibus immolabantur.

Asylas Augur Hetruscus.

Vt pecudum fibras, præsagi, fulminis ignes
Et linguas volucrum, sideraq; alta rego.

ASYLAS

ASYLAS & ipse Hetruscus, auguriorum scientiæ magistrum habuit celebrem illum Tagem; fuitq; ob divinandi scientiam & extispicium clarus. Hunc sic commendat Virgilius Aen. 10.

Tertius ille hominum Divumq; interpres Asylas,
Cui pecudum fibræ, cæli cui sydera parent,
Et lingua volucrum, & præsagi fulminis ignes.

De cœli syderibus & fulmine meminit Poëta, quia Augures non modò aves spectabant, sed & cælum ac meteora. Primò enim observabant cœli aspectus & influxus; & ex Astris, quibuscum analogiam esse ad singulas ætates hominis, corporis partes, & animi quoque affectiones affirmabant, de variis eventibus vaticinabantur. Exempli gratia, cùm de morbo vel sanitate consulentium præsagire nitebantur, attendebant ut ætati eorum convenientem Planetam deligerent; verbi causa, seni Saturnum; adolescenti Mercurium; viro Jovem: deinde etiam Planetam cupiditati uniuscujusque respondentem; ut Martem iracundo; Venerem libidinoso &c. Prætereæ Signum quod parti corporis quam juvare vel lædere cupiebant, præesse sibi fingebant: Si capiti Arietem; si pedibus Pisces. Quæ omnia utcunque vana & stolida, non modò in usu fuerunt apud Augures Ethnicos, sed & hodie à variis usurpantur. Apud Laërtium meritò ridetur ab anu domestica Thales, qui cùm domo exiret contemplandorum syderum causa, in subjectam fossam incidit, *Quid enim*, inquit anus, *quæ sunt in cælis te comprehensurum arbitraris, qui ea quæ sunt ante pedes videre non vales?* Hoc hominum genere nihil stolidiùs,

Quod est ante pedes nemo spectat: cæli scrutantur plagas.

Scit-

Scitè ridet Thomas Morus quendam Astrologum mœchæ maritum, qui cùm futura ex astris se prævidere jactaret, domesticum dedecus ignorabat. His in eum ludit,

Astra tibi æthereo pandunt sese omnia vati,
Omnibus & quæ sint fata futura monent.
Omnibus ast uxor quod se tua publicat, id te
Astra, licet videant omnia, nulla docent.

Ex meteoris etiam captabant vaticinia aruspices; contemplabantur enim tonitrua; si ad lævam vel impari numero intonuisset; si ab ortu fulmina circularentur; si circumacta per cælum in eandem partem reflecterentur; vel si vibrata è nubibus à terra resilivissent; Si crebris ignibus fusissent; Si è cœlo sereno tonuisset; Si ab Occasu, vel per Septentrionem in Occasum ferrentur fulgura, & alia ejusmodi.

Habebant autem Augures lucos & aras, & peculiaria sacra ad elicienda fulmina, quæ vel bruta dicebantur vel fatidica.

OLENUS CALENUS

OLenum inter præcipuos Hetruriæ Vates & Aruspices numerant Historiæ. Is enim dicitur prædixisse qualis futurus esset Romani Imperii status. Nam cùm Tarquinius Superbus Capitolinam arcem conderet, in fundamentis inventum est caput humanum, vel ut alii malunt, equinum. Quâ de re Aruspices ex Hetruria convocati & consulti sunt, Olenus Calenus inter cæteros, vates præstantissimus, & in Aruspicinæ scientia optimè versatus: Is asseveravit, caput hoc quod inventum erat, portendere summam Monarchiam & imperium urbi, cui totus orbis subjiceretur; idq; propagatum iri, & incrementa sumpturum bello. Esse enim equum animal generosum, pugnis & conflictibus gaudens. Auguris responsum Romani faustum fælixq; sumpserunt; arcem Capitolium

Olen, Calen,

Quod caput effossum Tarpeio in monte videtis
Summi illi fasces denotat imperij.

Helenꝰ Priami et Hecubæ filiꝰ

Æquoreis ne fidat aquis Pirrhum instrue: Regn:
Tandem et Hectorea coniuge gratꝰ erit.

Thyodamas Melampodis filius

Consuerat mecum magnorum arcana Deorum
Partiri, et visas Amphiaraus aves

pitolium vocaverunt, vel ab invento capite equino, vel quod mundi caput futura esset. Exitus postea comprobavit, non falsam aut vanam fuisse prædictionem. Vide *Plinium lib. 28. cap. 2.*

THYODAMAS

MElampus ille Medicina clarus, qui filias Prœti Argivorum Regis, quæ furiis agitatæ se vaccas credebant, propinato elleboro sanavit; ex uxore Amphianassa genuit Thyodamanta. Hic præstans fuit Medicus, Augur & Vates celeberrimus: de quo Statius lib. 8. *Plin. l. 25. cap. 5.*

Insignem fama, sanctoq; Melampode cretum
Thyodamanta volunt; qui cùm ipse arcana Deorum
Partiri, & visas uni sociare solebat
Amphiaraüs aves: tantæq; haud invitus arti
Gaudebat dici similem, juxtaq; secundum.

Ajunt eum intellexisse voces avium, & cum illis fuisse collocutum.

HELENUS

EX numerosissima illa prole, quam suscepit Priamus Rex Trojanorum ex Hecuba uxore, unus fuit Helenus. Hunc augurem præstantissimum vocat Homerus Iliad ζ.

Πριαμίδες Ἕλενος οἰωνοπόλευς ὄχ' ἄριςος.

Ad eum authorem refert Suidas χειροσκοπικὰ vaticinia, cùm ex manuum lineamentorum consideratione, futuræ sortis status prænuntiatur. Is dum obsidebatur Troja, non modò populares suos consiliis & prædictionibus juvit, sed & fortiter cum hoste dimicavit. *Iliad N.* Prædixit Ilii excidium sicut & Cassandra soror, suadebatq; Priamo patri vitandis

tantis malis, ut Helena, quæ belli causa erat, restitueretur Menelao marito: hujus cùm respuisset sana consilia Priamus, Paridi filio gratificari cupiens, capta est Troja & diruta, tota ferè Asia deleta, tamq; numerosam prolem miserrimus Priamus cum regno & vita amisit. Helenus reliquis fratribus aut cæsis aut captivis, ipse Pyrrho Achillis filio sorte obtigit: huic charissimus fuit, propter prudentiam & vaticinandi scientiam quâ excellebat. Cùm Principes Græci reditum in patriam pararent, illis prædixit Helenus naufragia & adversos casus, nisi varia quæ suadebat sedulo caverent; cùm verò illi monitis non paruissent, plerique ad Caphareum fluctibus absorpti sunt. Pyrrhus verò Heleni monitis obtemperans, felici navigatione in patriam reversus est.

Redux Helenum honorificè excepit; illiq; Andromachem Hectoris cæsi viduam, desponsavit; concessitq; regni sui partem in montanis Epiri, ubi ipse condidit urbem ad similitudinem Trojæ, in qua profugum Æneam excepit hospitio. Hunc consuluit Æneas de futuris eventibus, ut ipse narrat Æneid. 3.

His vatem aggredior dictis, ac talia quæso.
Trojugena interpres divûm qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui sydera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ:
Fare, age &c.
——*Hæc deinde canit divino ex ore Sacerdos.*

LAOCOON

HIc quoque Heleni frater, Priami & Hecubæ filius, Apollinis Sacerdos, Vates nobilis, & rerum scientia insignis habitus est: afflatus enim numine Apollinis futura prædixit. Lugendo verò casu periit in Trojæ expugnatione. Cùm enim equum illum ligneum vastitatis immensæ fabricassent Græci,

Laocoon Priami e Hecubæ fili,

Eventꝰ rerum incertos prædicere nostrum est.
Hoc mihi Tymbræ, munꝰ Apollo dedit.

Philis Mercurij filius

Ille ego sum, vocitat tellus quem Lesbia Prilis
Qui Xerxem in græcos arma movere fero.

quem armatis oppletum, ceu Minervæ ſacrum, in urbem ruptis mœnibus invexerant; Laocoon vates multùm reclamavit, & aut hoc incluſos ligno occultari Græcos Duces, aut machinam in muros & urbis excidium fabricatam eſſe aſſeruit; imò haſtam ſumptam ſummis in latus equi contorſit viribus, quo ictus, auditus eſt armatorum crepitus. Sed quò minùs Trojani prudentis vatis prædictionibus obtemperarent, prohibuit portentum. Dum enim in fatalem machinam vociferatur Laocoon, & ferro Argolicas fœdare latebras ſuadet, Ecce gemini angues ſibilantes & linguas vibrantes qui

——— agmine certo
Laocoonta petunt; & primum parva duorum
Corpora natorum, ſerpens amplexus uterque
Implicat, & miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt illum auxilio ſubeuntem ac tela ferentem
Corripiunt, ſpirisq; ligant ingentibus &c.
Ille ſimul manibus, tendit divellere nodos,
Perfuſus ſanie vittas, atroq; veneno,
Clamores ſimul horrendos ad ſydera tollit.

Exin dracones fugiunt ad Palladis delubrum, ſeq; ſub pedibus Deæ, & clypei ſub orbe tegunt. Tum omnes pavidi juſtas pœnas dediſſe Laocoonta dixerunt, & ſcelus expendiſſe, qui haſtam intorſiſſet tergo Minervæ ſacri equi. Cùm itaque fatalem illum equum intra muros admiſiſſent Trojani: Duces Græcorum noctu ex equo ſe promunt; invadunt urbem vino ſomnoq; ſepultam; cædunt vigiles, portisq; patentibus excipiunt ſocios, agmina conſcia jungunt, & Trojanos ad internecionem delent.

PRYLIS

MEntio equi Trojani mihi Prylem vatem in memoriam revocat: hic enim à Palamede delinitus donis, iſtum

modum edocuit quo Troja expugnaretur; equi Durii, *hoc est* lignei rationem præmonstrans, intra quem delituerunt audacissimi & solertissimi Græcorum Duces. Fuit verò Prylis, Cadmi sive Mercurii filius, & Issæ nymphæ; qui ab Apolline cujus sacris præerat, spiritu Pythonico afflatus, oracula reddebat. Inter cætera quæ illi tribuuntur, hoc memorabilius est, quod Græcis prædixisse fertur, ex Asiæ regionibus venturum regem potentissimum cum infinitis armatorum myriadibus, qui totam Græciam inundaret: verùm hunc Monarcham à Græcis, numero longè inferioribus, vincendum. Hoc vatis effatum Græcis animos excitavit, cùm Xerxes bellum Græciæ intulit, eôq; venit cum multitudine militum & classiariorum propè innumerabili. Herodotus *lib. 6.* ultra ter vicies centena millia fuisse prodit: ut non immeritò proditum sit, flumina ab exercitu ejus siccata, terras pelago pontibus junctas, omnemq; Græciam vix capiendæ multitudini fuisse. Verùm juxta vaticinium Prylidis, tanti exercitus in Græciam introitus, quàm terribilis, tam turpis ac fœdus discessus fuit. Ad Salaminem enim navali prælio superatus est à Themistocle, qui vix secum quatuor millia hominum ducebat; idq; tanta suorum clade, & ignominia, ut Xerxes parva scapha effugiens, vix se in Asiam receperit.

PYTHAGORAS

INter Vates Pythagoras nomen profitetur suum. Imò Aristippus Cyrenæus, teste *Diogene Laërtio*, ait illum, *Pythagoram* idcirco appellatum, quod veritatem perinde ac *Pythius* ipse loqueretur. Augur præterea fuit, & Magus, quod testantur Plinius & Plutarchus. Proditur enim memoriæ, quum supervolantem aquilam susurraminibus excantasset, ita deduxisse, ut mitem redderet ac prorsus cicurem. *Pythagoras*, inquit Ammianus, *femur suum aureum ostentabat, & cum aquila collo-*

Pythagoras

Quidquid Pythagoram nescisse fatemur, id ipsum
Nemo hominum potuit pectore percipere.

colloquens subinde visebatur. Ferunt eum eodem die & hora, Crotonæ & Metaponti conspectum fuisse, ibiq; collocutum cum amicis. Tradunt quoque, fuisse ursam feritate ac vastitate corporis inusitatâ horrendam; eam ad se venire jussisse, quæ statim paruit, & domum abductam reddidisse cicurem: Mox dimissurus, quasi jurejurando adegisse, ne in posterùm ullum animal læderet; eam in quod adjurata recesserat, summa fide præstitisse. Scribit Plutarchus *in Vita Numma*, Pythagoram propè Tarentum conspexisse bovem, fabariam segetem morsu carpentem & pedibus obterentem: tum bubulcum admonuisse, bovem juberet frugibus parcere; Cui pastor ridens, *Ego*, inquit, *bobus præcepta dare nescio*; *Tu qui in scholis versatus es, id illi præcipito*: Evestigiò Pythagoram bovis auribus insusurrasse bovemq; abire jussisse, qui statim recessit, & vellicare segetem destitit; quin & in futurum ejusmodi pabulo abstinuit. Ajunt etiam cum illo familiares Genios fuisse obversatos, eorumq; adminiculo Pythagoram præcipuè enituisse. Quod & de Socrate dictum est.

Fuit verò hic vir ortu Samius, Mnesarchi (alii Marmacum vocant) gemmarum sculptoris, filius. Ægyptum primò, mox Babyloniam ad perdiscendos syderum motus, originemq; mundi spectandam profectus, summam scientiam consecutus est. Inde regressus, Cretam & Lacedæmona ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclitas ea tempestate leges, contendit. Quibus omnibus instructus Crotonam venit, populumq; in luxuriam lapsum, authoritate sua ad usum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidiè virtutem, & vitia luxuriæ caususq; Civitatum ea peste perditarum, enumerabat. Matronarum quoque separatam à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos modestiam, & literarum studium. Inter hæc velut genitricem virtutum frugalitatem, omnibus ingerebat; consecutusq; disputationum assiduitate erat, ut matronæ auratas vestes, cæteraq; dignita-

 tis

tis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaq; omnia delata in Junonis ædem, ipsi Deæ consecrarent. *Hæc ex Iustino lib.* 20.

Totam autem Philosophiam suam mysteriis velavit, symbolicamq; & perplexam docuit, more Ægyptiorum, aliorumq; Orientalium, quorum instituta penitùs hausit, ut Josephus *contra Appionem*, & Eusebius tradiderunt. Ambrosius de Pythagora hæc habet, *Cùm ex populo Iudæorum*, inquit, *ut plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplinâ derivavit etiam magisterii præcepta; meritòq; magnus apud Philosophos habitus, qualem, ut ajunt, vix reperias ullum.*

Inter ejus dogmata, præcipuum fuit tantoperè decantata illa Metempsycosis, ab Ægyptiis accepta; quâ credebat animam hominis è mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus immigrare. De hac sic ipse Pythagoras apud Ovidium *Metam.* 15, 3.

Morte carent animæ, semperq; priore relictæ
Sede, novis domibus vivunt habitantq; receptæ.

Recenset deinde in quæ corpora anima sua migraverit; affirmat nempe se primò fuisse Æthalidem Mercurii filium; postea Euphorbum, nobilem illum Trojanum Iliaco in bello à Menelao occisum; deinde Hermotimum; tum Pyrrhum; ac deniquePythagoram; seq; omnium meminisse præteritorum. Ajunt cùm aliquando præteriens animadvertisset catulum à quodam verberari, illum reprehendisse, quod injuriam faceret animæ boni viri, qui sibi amicus fuisset. Ista deliria festivè suo more ridet Lucianus. Scitè quoque ad hoc placitum ludit Ausonii Epigramma, in execrandum quendam Marcum, *Perversæ Veneris postico vulnere fossorem*, ut Poëta loquitur: quærit enim hic à Pythagora, qualis evasurus sit post mortem impurus ille prædico; respondet Pythagoras,

Vide A. Gellium l. 4. c. 12.

Luc. Dial. Galli & Mycilli.

Non taurus non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper aut aries; sed scarabeus erit.

Scara-

Scarabeus scilicet ex eorum genere qui stercorei vocantur.

Ordo autem atque ratio Pythagoræ recipiendi instituendiq; discipulos, hujusmodi fuisse traditur. Jam à principio adolescentes qui sese ad discendum obtulerant ἐφυσιογνωμόνει. Id verbum significat mores naturasq; hominum conjectatione quadam de oris & vultus ingenio, deq; corporis filo atque habitu, sciscitari. Eum qui exploratus ab eo, idoneusq; compertus fuerat, recipi in disciplinam statim jubebat, & tempus certum tacere. Quinquennale ut plurimùm erat silentium, sed aliquando minori spacio circunscribebatur, pro auditorum ratione, & æstimato captu solertiæ; quanquam nemo minùs tacuit quàm biennium. *Vir enim ille ingenio ingenti*, ut loquitur Apuleius, *ac supra captum hominis animi augustior, nihil priùs discipulos suos docuit quàm tacere, primaq; apud eum meditatio sapienti futuro, linguam coërcere, verbaq; quæ volantia Poetæ appellant, ea detractis pinnis intra murum candentium dentium premere.* Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis audiebat, neque percunctari si parùm intellexerat, fas erat. Ast ubi res omnium difficillimas, tacere, audireq; didicerat, essetq; silentio eruditus, cui nomen erat ἐχεμυθία, tum verba facere & quærere, quæq; audisset scribere, & quæ ipse opinaretur, potestas erat. Verùm cum extraneis de iis quæ didicisset, loqui illicitum. Cicero *lib.* I. *de Nat. Deorum, Nec tu me celas ut Pythagoras solebat alienos.* Ἐχεμυθίαν ab Ægyptiis, qui *Harpocratem* silentii Deum colebant, accepit Pythagoras; ab hoc verò fortasse Numa Pompilius, qui fuisse dicitur Pythagoricus: Hunc enim silentii Deam *Agenora* nomine, quæ ore obsignato pingebatur, quæque inter Tutelares Romæ Deas recensetur à Macrobio, coluisse, testis est Plutarchus *in ejus Vita.* *Macrob. l. 3. Sat. cap. 9.*

Id tamen affirmare nolim quod statuunt nonnulli, Numam Pompilium fuisse Pythagoræ discipulum. Cicero enim Numam annis permultis antè fuisse quàm esset Pythagoras affirmat, *De Orat. l.* 2. Idem scribit Pythagoram fuisse in Italia

iisdem

Tusc. qu. l. 4. iisdem temporibus quibus L. Brutus patriam liberavit. Hoc ipsum affirmant T. Livius *lib.* 1. & Solinus *cap.* 16. cujus hæc sunt verba, *In Samo nihil nobilius quàm Pythagoras civis, qui mox offensus fastu tyrannico, relicta domo patria, Bruto Consule, qui Reges urbe exegit, Italiam advectus est.* Gell. N. A. l. 17. c. 21. Gellius verò vult eum in Italiam venisse, Tarquinio Superbo regnante. Vide præterea Franc. Floridum Sabinum *lib.* 1. *Succisivar. lect. cap.* 13.

Causam quare in Italiam Pythagoras profectus est, hanc fuisse refert Laërtius *in ejus vita*; quod post longam peregrinationem in patriam redux, eam à Polycratis tyrannide oppressam offendisset. Alii Sylosontem Polycratis fratrem & Strabo l. 14. successorem, fuisse volunt; Eum enim Strabo adeò sæviter regnasse scribit, ut plurimi cives Samum desererent.

Cæterùm Pythagoras descendi cupiditate ultimas terras peragravit; Ægyptum lustravit, ibiq; viginti duos annos Isocr. in laud. Busʃ. Cic. l. 5. de Fin. versatus est, ut scribit Jamblicus. Persarum etiam Magos adiisse referunt Isocrates, Cicero, aliiq;. Arabas, Ebræos, Chaldæosq; accessisse testatur Porphyrius; multaq; Judæorum dogmata amplexum Clemens Alex. *lib.* 1. affirmat. Quod verò Judæi sanguine abstinuerint, hinc fortè omnibus animalibus abstinuit, de quo sic ille apud Ovidium,

Metam. l. 15

Parcite mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora; sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæq; in vitibus uvæ
Sunt herbæ dulces &c. alimentaq; dulcia tellus
Suggerit, atque epulas, sine cæde & sanguine præbet &c.
Heu quantum scelus est in viscere viscera condi, &c.
Alteriusq; animantem animantis vivere letho?

Juvenalis lib. 5. Sat. 15.

Aspicimus populos, quorum non sufficit ira,
Occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum,
Crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra videret

Pytha-

Pythagoras? cunctis animalibus abstinuit qui,
Tanquam homine, & ventri indulsit non omne legumen.

Multi Arithmeticam inventum Pythagoræ esse scribunt. Numeris constare hoc universum tradebat, summumq; hominis bonum in exactissimâ numerorum scientiâ positum esse existimabat. In Medicinæ etiam præceptis & curatione morborum apprimè fuit exercitatus. Dicitur præterea pondera & mensuras invenisse. Etiam Chymiæ peritum fuisse qua metalla mutantur, volunt nonnulli. Cum Aristarcho Samio, terram moveri docuit. Alphabeto Cadmi Phœnicum regis, adjecit literas υ, ζ, χ & ω. Erudiebat discipulos suos in Geometriâ, Gnomonicâ, Musicâ, aliiisq; disciplinis quas μαθήματα vocant Græci. His scientiis ornatos, ad perspicienda mundi opera & principia naturæ provehebat, ac tunc denique vocabantur φυσικοὶ. Omnes qui à Pythagorâ in cœtum discipulorum admittebantur, quod quisque pecuniæ habebat in medium dabat, & coïbatur societas inseparabilis, quam Græci κοινόβιον appellant.

Author est Cicero tantùm existimationis apud suos adeptum esse, ut si quid affirmaret in disputando, si ex iis quæreretur quare ita esset, respondere solitos, Ἀυτὸς ἔφα *Ipse dixit.* Ipse autem erat Pythagoras; tantùm opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret authoritas. Discipulos quoque esu carnium & animatis abstinere jussit, voluitq; ita facili assuefieri victu, ut igne ad coquendum opus non esset. Aquæ potum tantùm illis concessit, ne acumen ingenii gravaretur ebrietate. Tradunt eosdem à fabis abstinuisse. Refertur enim in ejus symbolis; *A fabis abstineto.* Lucianus Pythagoram apud Inferos introducit affirmantem, par esse scelus comedere fabas & capita parentum; citaturq; à Clemente Alex. lib. 3. Στρωμ. hic versus.

Ἶσόν τι κυάμους τρώγειν, κεφαλάς τε τοκέων.

Quidam per κυάμους quibus abstinere homines jubebat Pythagoras, intelligunt non fabas legumenti genus, sed ova,

quod in iis ſit animalium κύησις *fœtus & conceptio*, à quibus abſtinebant quoque Pythagorici, Laertio teſte. Alii, inter quos Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς, *Fabis abſtinere* ita interpretantur, ut Magiſtratus fugerent, qui olim ſuffragiis per fabas latis, quæ in urnam conjiciebantur, in primis apud Athenienſes, creabantur. Nonnulli per κύαμον eam partem ſexus muliebris intelligunt, quam pudor nominare vetat, ἀπὸ τοῦ κύειν, *concipere, uterum gerere*: hocq; præcepto cenſent Pythagoram à ſcortatione homines dehortari voluiſſe. Ac ſanè ipſum Veneris temperatiſſimum fuiſſe ex Laërtio conſtat; qui refert illum cenſuiſſe concubitum quocunque tempore ſanitati officere, atque infirmitatem corpori conciliare. Alii denique id juxta literam accipiunt; & ex Ægyptiorum placitis hoc Pythagoram hauſiſſe cenſent. Herodotus enim ſcribit, neque ſerere fabas, neque comedere Ægyptios, atque etiam à conſpectu earum abhorrere; quoniam, ut ait Cicero, inflationem afferunt & animum perturbant.

Familiaria quædam habuit Symbola, quæ peti poſſunt ex Laërtio.

Nonnullos ejus libros citat Laërtius, quanquam nonnulli exiſtiment nihil ſcripſiſſe. Aurea quæ inſcribuntur Pythagoræ carmina, Lyſidis ejus diſcipuli, vel alterius Pythagorici ſunt. Ajunt tamen tres libros ſcripſiſſe, quos Plato centum minis, *hoc eſt*, mille coronatis aureis ſibi emi curavit.

Fabulabatur Pythagoras ſe ad Inferos deſcendiſſe ibiq; Homeri & Heſiodi animas vidiſſe diris cruciatibus affici, quod de Diis turpia & impia finxiſſent.

Verùm cùm annos viginti Crotonæ commoratus fuiſſet, Metapontum ſe contulit; ibiq; deceſſit octogenarius, vel ſecundum alios, anno ætatis nonageſimo. Quidam eum inediâ periiſſe ſcribunt. Plutarchus vivum exuſtum idq; eveniſſe in Milonis Crotoniatæ domo prodit, à quodam quem in diſciplinam admitterre abnuiſſet. Alii interfectum volunt à Syracuſanis, dum agrum fabaceum circuibat. Tanta fuit hu-

jus

Spurina

Martis Idus adsunt Iuli: tu averte cavendo
Fata, futura tibi est sanguinolenta dies.

jus Philosophi admiratio, ut ex ejus domo Templum facerent, eumq; pro Deo colerent. Hoc in ejus modestiæ testimonium vulgò observatur, quod cùm alii doctrina exculti, se *σόφȣς* *sapientes* esse jactarent, hic se non Sapientem sed sapientiæ studiosum professus est: unde sequentis ævi eruditi, Philosophi dicti sunt.

Qui plura de Pythagora cupit, adeat Isocratem *in Busiride*: Diogenem Laërtium. Lucianum *in Vitarum auctione*. A. Gellium *lib*. 11. Apuleium *Florid. 2. extre.* & è recentioribus I. Ger. Vossium *de Phil. Antiquis*.

SPURINA

JUlii Cæsaris cædes variis prodigiis & prædictionibus denuntiata est. Author enim est Corn. Balbus, familiarissimus Cæsaris, *referente Suetonio*, paucos ante hujus mortem menses, cùm in colonia Capua deducti lege Julia coloni, ad extruendas villas sepulcra vetustissima disjicerent, tabulam æneam in monumento in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus; inventam esse conscriptam literis verbisq; Græcis, hac sententiâ, *Quando ossa Capys detecta essent, fore ut Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur, magnisq; mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Sed cætera ejusmodi nunc quidem mitto. Vivebat Romæ, Julii Cæsaris tempore, Spurina Aruspex celeberrimus, quem ob augurandi scientiam & vaticinia, tantopere laudant ejus seculi authores. Inter cæteras quæ illi tribuuntur prædictiones, memorabilis est illa ad Cæsarem adhortatio, *Caveret periculum quod non ultra Martias Idus proferretur*. Cùm is dies advenisset, & Cæsar in Curiam proficisceretur, quanquam dehortante Calpurnia uxore, somnio exterrita, occurrit fortè Spurina, ad quem Cæsar conversus, eum irridebat, & ut falsum arguebat, quod sine ulla noxa Idus Martiæ adessent. Cui respondit Spurina, *Venerunt*

runt quidem, sed non prætererunt. Ac sanè vix Curiam ingressus est & Tribunali consedit Cæsar, cùm eum specie officii circunsteterunt conjurati; illicoq; Cimber Tullius ab utroque humero togam apprehendit, deinde Cassius adversum vulnerat paulò infrà jugulum; denique reliqui conjurati strictis gladiis, Imperatorem, ad statuam Pompeij, humi jacentem, tribus & viginti plagis confoderunt.

APOLLONIUS TYANÆUS

PRopagatâ per totum orbem terrarum Evangelii doctrinâ, quam Apostoli variis miraculis confirmabant, Diabolus multos Pseudoprophetas, Magos & Impostores suscitavit, qui homines à Christo averterent falsis suis miraculis & vaticiniis. In his famosissimus fuit Apollonius Tyanæus, qui Apostolorum temporibus vixit, præcipuamq; navavit Cacodæmoni operam. Is Tyana urbe Cappadociæ natus est, patre viro nobili. Adolescentiæ annos audiendis & legendis Philosophis dedit, magnosq; brevi progressus in scientiis fecit. Pythagoricis peculiariter se addixit, ad quorum doctrinam naturali instinctu inclinabat; abstinens ab esu carnium, & omnibus ciborum vestiumq; deliciis, oleribus tantùm & terræ fructibus vitam sustentabat. Maximè usum vini fugiebat, quòd ejus potu mentis aciem retundi & offuscari crederet. Amictum non ex lanâ sed ex lino tantùm gerebat; comam & barbam nutriebat.

A re venerea per totam vitam abstinuit. Silentium per quenquennium exactissimè servavit. Maximam terræ partem peregrinando lustravit. Brachmannos in Indiam, & Gymnosophistas in intimam Æthiopiam, adiit. Huic se Damis Assyrius, fidelem constantemq; peregrinatioum comitem, adjunxit. A Regibus omnibus comiter & honorificè exceptus est. Cùm pecuniam, vestes & victum delicatiorem libera-

Apollonius Tyanæus.

Inspexi secreta Deûm, et concessa facultas
Naturæ exactâ cognitione frui.

liberaliter offerrent, omnia recuſabat; panem tantùm & olera agreſtia ſecum ad viaticum ſumebat. Is ſemper fuiſſe perhibetur inter temulentos abſtemius, inter purpuratos linteatus, inter unguentatos horridus, inter luxurioſos frugaliſſimus. Ab omnibus civitatibus quas adibat, communi magnatum & populorum applauſu excipiebatur, multùmq; honoris iis urbibus conferri putabant omnes, ad quos divertere dignabatur.

Apollonius, ſi Philoſtrato qui ejus vitam ſcripſit, ſit fides, tot edidit miracula, ut eum Hierocles quidam, auſus ſit cum Chriſto conferre; cujus opinionem impiam integro libro refutavit Euſebius. Apollonium enim non dubium eſt ſummum impoſtorem fuiſſe qui præſtigiis & faſcinationibus uſus eſt, partim ope Dæmonum, partim adhibitis naturalibus proprietatibus quas exactè callebat. Ejus prodigioſè geſta, hæc inter alia produntur.

Cùm Epheſi eſſet, urbis miſertus ingemuit, prædixitq; brevi peſtilentiam, maximam civium partem abſumpturam; cumq; jam lues graſſaretur, accitus ut tantæ calamitati ſuccurreret, illuc accurrit, contulitq; ſe in Theatrum, ubi oſtendit amicis ſenem quendam mendicum, ſordidum & pannoſum, vultuq; horrido. Hunc Apollonius juſſit à populo lapidibus obrui, affirmans eſſe Dæmonem ἀλάστωρα vaſtantem urbem; quod cùm factum eſſet, ſtatim peſtis contagium ſedatum. Cumq; poſt paucos dies amota eſſet lapidum congeries, caninum corpus inventum eſt.

Narrat præterea Philoſtratus, Menippum quendam adoleſcentem forma eximia, à Lamia (aliter Larvas, Empuſas, Strigas, Lemures indigetant) amatum fuiſſe. Ajunt enim eas ad Venerem pronas, amore formoſorum æſtuare, & cum iis impudico coitu copulari, quos poſtea expleta libidine devorant. Eam itaque Lamiam, formam venuſtiſſimæ puellæ aſſumpſiſſe, eoq; rem deveniſſe ut hanc uxorem ducturus eſſet Menippus. Cùm autem jam in thalamum conveniſſent,

adveniens Apollonius, Dæmonis agnovit technas, adoleſcentisq; miſertus, exorciſmo phantaſma repulit, & omnem ad nuptias apparatum, oculos ſpectantium fallentem, in nihilum redegit; hocque modo miſerum juvenem à præſenti periculo liberavit.

Cùm regnante Nerone Romam veniſſet, ajunt puellam nuptiarum die mortuam, quæ feretro efferebatur, invocato numine, ad vitam revocaſſe.

Dum moraretur Alexandriæ doceretq; media populi turba, leo ad ejus pedes tanquam ſupplex ſe demiſit, pavidis cunctis; *Hic leo*, inquit Appollonius, *me rogat ut doceam, illum animam hominis habere; fuit enim olim Amaſis Rex Aegypti, qui juſtè & ſincerè vixit. Hunc cenſeo publico cenſu alendum; indignum eſt enim Regem in regiam belluam converſum mendicare tanquam egenum.*

Ea, rugitu leo in lacrymas profuſas verſus, ſe probare teſtatus eſt.

Porphyrius lib. 3. περὶ ψυχῆς narrat, ſua ætate de eo dici ſolitum, cum audiviſſet hirundinem cum multis vociferantem, ſodalibus ſuis quos ſecum habebat Appollonius, expoſuiſſe, indicare illam cæteris, aſellum onuſtum frumento ante urbem cecidiſſe, frumentumque humi fuſum eſſe. Veriſimilius eſt quod Eunapius & Philoſtratus hoc paſſeri tribuunt, hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto, perſuadere ſe garritus avium intelligere; quod veteres de Tireſia, Pythagora, & Melampo ſunt fabulati. Sed hoc eſt incredibile, cùm enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu uti: fateor affectus corporis & appetitum, poſſe vocibus ſuis indicare; & horum notitiam poſſe diuturna obſervatione ab hominibus deprehendi; poſſeq; Dæmonem qui hæc habet perſpectiſſima magos ea docere; Hoc pacto doctus eſt Apollonius.

Tarſi, adoleſcens à rabido cane morſus, in caninos mores tranſierat, adeò ut latraret, & in manus incederet. Tarſenſes

ſenſes remedium ab Apollonio petunt; hic ubi venit, canis vocatu Apollonii, jubetur lambere vulnus adoleſcentis, quo facto adoleſcens & ipſe ſanitati ſunt.

A Domitiano, quòd eum maledictis inſectatus eſſet Apollonius, in carcerem conjectus eſt, & compedibus vinctus detinebatur. Ad eum cùm veniſſet Damis de ejus vita multùm ſollicitus, *Deme hunc metum*, inquit Apollonius, *fruſtra te angit mea calamitas. Hinc te aufer ociùs, & ſubito curſu Dicæarchiam pete; meq; illic ſtatim tibi adfuturum expecta*. Tum moto crure compedes excuſſit, ac rurſum recepit. Paruit Damis, & Roma excedens Dicæarchiam contendit. Aliquantò poſt ad Domitiani tribunal accerſitus Apollonius, crimina objecta diluit, & multa hominum caterva ſtipatus qui in eum intentos fixerant oculos, ex eorum aſpectu ſublatus, diſparuit; ac Damidi Dicæarchiæ argenti non expectatus adfuit.

Verùm vaticiniis & prædictionibus non minorem quàm ex prodigiis famam comparavit. Cùm Athenas veniſſet, ibiq; ab omni Civitate ſummis honoribus eſſet affectus; ab hierophanta Sacerdote, qui Epidauria ſacra celebrabat, tanquam incantator & dæmoniacus, prohibitus eſt ſacris initiari: Hanc repulſam patienter tulit Apollonius, ſed mortem prædixit Sacerdoti, cui ſuccederet alter à quo ultrò admitteretur; quod & brevi eveniſſe narrant. Cùm Syracuſis natus eſſet puer triceps, prædixit Apollonius hoc oſtento ſignificari propediem tres Imperatores Imperium occupaturos, quorum potentia ſtatim corrueret; quod in Galbâ, Othone & Vitellio impletũ eſt, qui omnes unius anni ſpatio interierunt.

Syracuſis ſolvens ad Leucadem tranſiit, ubi navem mutavit, prædicens eam qua vectus erat, paulò poſt naufragio perituram. Ea poſtera die ſubmerſa eſt.

Titus Imperator cùm hunc de fato vitæ ſuæ interrogaret, reſpondit, *Fatum Vlyſſis illi impendere*, qui à filio Telegono occiſus eſt. Titus autem à fratre Domitiano veneno ſublatus eſt.

Dum

Dum Ephesi esset, & in Xysti luco meridie disputaret, subitò exclamavit, *Euge Stephane, percute tyrannum, percute tyrannum.* Aliquot post diebus renuntiatum est Ephesi; Domitianum à Stephano, eadem hora qua Apollonius exclamavit, fuisse confossum.

Triginta post Domitiani mortem diebus, Nerva imperator dictus est. Is per epistolam ad se accersivit Apollonium, ut eum assessorem haberet & consiliarium. Cui ipse respondit, *Nos brevi, ô Imperator, & quidem diu semel erimus, ubi neque nos aliis, neque alii nobis imperabunt.* His verbis prædicebat se & Nervam brevi morituros. Post annum autem unum, & menses quatuor, tum ipse tum Nerva vivere desierunt.

Quin multa fabulosè de Apollonio scripserit Philostratus, non dubium est. Sed cùm Justinus Martyr, Suidas, aliiq; ejus præstigiarum meminerint, & eo nomine ab Ethnicis religiosè cultus sit; quin insignis Magus fuerit, inficias iri non potest.

Nullum illi Tyanæi sepulcrum constituerunt, cùm ejus corpus nusquam inventum sit; sed statuis sacrisq; ceremoniis venerati sunt.

Lampridius scribit, Alexandrum Severum Imperatorem, habuisse in larario imagines Christi, Abrahami, Orphei & Apollonii, quos colebat ut Deos, vel ut viros sanctissimos.

Caracalla Severi filius, eum quoque religiosè coluit; templumq; Heroum statuit, ubi oracula ab ejus umbra sciscitaretur. Heliogabalus eidem Cenotaphium splendidissimum erexit, *ut testatur Dio.* Nec mirum, uterque enim Imperator Magiæ ad insaniam usque studiosus fuit.

JAMBLICUS

Sozr. l. 4. cap. 19.

JAMBLICI vitam scripsit *Eunapius*; multaque de eo habent historiæ Ecclesiasticæ Scriptores, Socrates, Sozomenus,

Iamblicus Chalcidensis

Vtilius fuerat nobis nescire futura
Cogor enim irato fata Valente pati.

nus, Paulus Diaconus, Zonaras aliiq;, è quibus ſequentia excerpſimus. *Sozom. l. 6. cap. 35. P. Diac. l 11. & 12. Zon. To. 3.*

Is fuit Philoſophus Pythagoricus, inter Academicos cognomento *Divinus*, & Sacerdos Magnus, è Chalcide Syriæ oriundus; Anatolii primùm, mox Porphyrii illius Apoſtatæ, Chriſtianorum hoſtis acerrimi, magiq; execrandi, diſcipulus.

Florere cæpit temporibus Conſtantini Magni, & vitam ad Valentinum uſque produxit. Tantùm memoria, ingenio & judicio valuit, ut brevi tempore ſecundas poſt præceptorem Romæ obtineret, nec ab eo quicquam differre videretur quoad doctrinam. Moribus in ſpeciem adeò probatis fuiſſe dicitur, ut ejus vitæ abſtinentia modeſtiaque, ea tempeſtate nominatiſſimæ fuerint; frugalitate victus ſumma, humanitate mirabili erat. Cæterùm Magus fuit inſignis, ut Pythagorici omnes, & Chriſtiani nominis oſor & inſectator, unà cum Sophiſta Libanio, & Maximo Epheſio coævis, virulentus.

His artibus, facilè apud Julianum Imperatorem gratioſus fuit. Hic enim & Chriſtianos oderat maximè, & Magicis artibus perpetuò deditus fuit, easque exercuit: quod poſt interitum ejus tandem deprehenſum eſt, inventâ in Templo, (quod per milites accuratè, ne quis ingrederetur cuſtodiri juſſerat) muliere crinibus ſuſpenſa & manus extendente, cujus alvum profecturus in Perſas aperuerat; ut ſeu victoriam, ſeu belli quemcunque eventum in jecore ejus rimaretur.

Multa de Jamblico fidem ſuperantia narrantur, quibus patet illum Cacodæmonis ope adjutum fuiſſe. Ajunt cùm in Templo Deorum preces funderet, vultum illius mutari ſolitum, & præter naturæ vim in omnium conſpectu, ab humo pluſquàm decem cubitis in ſublime attolli, nullo fulciente, ſed tanquam in aëre pendentem, corpore & veſtimentis in auri ſpeciem refulgentibus. Acclamabant tanquam Deo alicui præſenti mirabundi aſtantes, numineq; cæleſti afflatum demiſſis capitibus venerabantur, donec abſolutis precibus in

priſtinam formam rediret, & in terram modico motu, illæſus deſcenderet.

Narrat Eunapius eum cùm aliquando urbem confabulando cum diſcipulis ingrederetur, fixis derepentè in terram oculis exclamaſſe, *Agite*, inquit, *aliam viam ineamus; Non enim procul hinc cadaver effertur, cui nos occurrere non licet, ne polluamur.* Itaque alio itinere progreſſum ſequuti ſunt comites: ſed Ædeſius quidam cum aliquot aliis, cæptum iter proſecuti, incurrunt in veſpillones, qui cadaver defuncti tumulo mandaverant.

Ægyptius quidam Magus, media populi turba, exorciſmis & conjurationibus, profitebatur ſe evocaturum Apollinem; qui poſtquam comparuiſſet forma vegeta & corpulenta, ſpectatoresq; omnes attoniti adſtarent; Jamblicus qui eò venerat, ad ſuos converſus; *Deſinite*, inquit, *mirari ô ſodales; Non enim hic eſt Apollo, ſed gladiatoris cujuſdam, qui ſingulari certamine occubuit, ſpectrum*: Utq; id probaret, effecit ut umbra illa ſubitò diſparuerit.

Refert idem Eunapius Jamblicum aliquando cum diſcipulis ſuis veniſſe Gadara urbem Syriæ, ubi ſunt thermæ ſaluberrimæ, quibus vix ullæ comparari poſſunt. Ibi cùm lavaret, orta de balneis diſceptatione, juſſit diſcipulos ſciſcitari ab indigenis, quibus olim nominibus donati fuiſſent è calidis fonticulis minores, ſed cæteris elegantiores, venuſtioresq;. Gadarenſes reſponderunt ſe cauſam nominum ignorare, uni tamen è rivulis. *Amori* nomen eſſe, alteri *Anteroti*. Confeſſim ipſe, contactâ manu aquâ (ſedebat enim in crepidine fontis ubi depletur ac ſuperfunditur alveus) paucis admurmuratis verbulis, de fontis imo puſionem excivit candidum, commoda ſtatura, capillitio in fulvum aurum tincto, dorſi cute nitida, qui totus lavanti aut loto ſimilis erat. Attonitis rei novitate comitibus, ad proximum fonticulum tranſiit, ibiq; eadem quæ prius peragens, alterum *Amorem* evocavit priori per omnia ſimilem. Ambo puſiones circumfuſi, arctis complexi-

bus

bus Jamlico velut patri inhærebant, eumq; hilari & ridente vultu amicè ſalutabant. Hos ille molliter exceptos demulſit, atque unumquemque proprias ſedes repetere juſſit, dicens adſtantibus, illos eſſe loci Genios, promotores aquarum tepentium, quæ ad lavacra erant neceſſariæ.

Scripſit Jamblicus librum de Myſteriis, ubi voto & adoratione ſacrificium fieri perfectius docet, iisq; totam religionem conſtare, ut quibus conflatur animarum & Dei connexio. Alio loco rationem reddere conatur cur Magi in incantationibus ſuis plerunque adhibeant voces barbaras & nihil ſignificantes. Ait ejuſmodi nomina, utcunque nobis prorſus incognita, habere tamen apud Deos notiones ſuas. Multa alia ſcripſit, quorum pars adhuc hodie exſtat.

Magiæ peritus fuit, non ſolùm illius naturalis, quæ per virtutes & facultates rerum naturalium operatur, ſed ejus quæ ope Dæmonum utitur. Non modò Theurgiam exercuit qua ſacrificiis & quibuſdam aliis ceremoniis evocantur Dæmones, quorum afflatu occulta cognoſcebat, & futura prænuntiabat, miraq; edebat opera; ſed & Gœtiam ac Necromantiam, qua excitare ſe ajebat mortuorum animas, & per eas de rebus occultis & futuris reſponſa captare.

Nefarium illum mortem ſceleribus dignam obiiſſe, referunt Scriptores Eccleſiaſtici. Valente Imperium tenente, quidam Magi & Philoſophi, inter quos Jamblicus, incrementum Chriſtianæ religionis ægrè ferentes, iniere conſilium de prænoſcendo quis eſſet Valenti in Imperio ſucceſſurus, an è Chriſtianis aliquis; hocq; divinationis genere uſi ſunt. Omnes elementarii elenchi literas pavimento inſcripſerunt, quas tritici granis operuerunt, recitatisque quibuſdam magicis carminibus, gallum gallinaceum admiſerunt, ut ex quibus literis granum ſumeret, animadverterent quis ſucceſſor à Diis deſtinaretur Imperatori: gallus autem grana omnia roſtro petiit quæ has literas Θεοδ. tegebant; unde Theodorum virum inter ſatellites Imperatorios inſignem, ſed Gen- *Alectriomantia.*

tilem, Imperio potituturum opinione augurati ſunt. Cùm ea res Valenti innotuiſſet, ira inflammatus eſt, quaſi vitæ ſuæ inſidias ſtruxiſſent. Quare Magos & Philoſophos pluſquàm centum trucidari juſſit. Jamblicus extrema ſenectute preſſus, ne ad ignominioſum ſupplicium traheretur, hauſto veneno ſibi mortem conſcivit. Interea Imperator ſucceſſoris metu, omnes Theodoros, Theodulos, Theodotos, & Theodoritos illuſtres genere, vel potentia & opibus præſtantes, de medio tolli juſſit. Verùm Theodoſio, Hiſpani principis filiolo, cujus patrem cognominem interfecerat, imprudens pepercit; qui illi poſtea ſucceſſit. Alii aliter factùm Magnorum enarrant. Zonaras *Tom.* 3. & alii, id per ἀλεκτρυομαντείαν uti diximus, egiſſe ſcribunt. Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν. Sozomenus per oraculum ex tripodis machina laurea, quem Nicephorus ſequitur. Ammianus verò illius temporis ſcriptor, longè aliter. Hunc vide *libro* 26.

Socr. l. 4. c. 15. Sozom. l. 6. cap. 5. Niceph. l. 11. cap. 45.

DE

DE SIBYLLIS, *Aliisq;* MULIERIBUS FATIDICIS.

SIBYLLARUM nomen, magna in veneratione fuisse apud Veteres, constat. Credebantur esse mulieres Deo plenæ, quæ cùm pectore divinum numen recepissent, vaticinabantur. Ita dictas ait Servius *in Aen. 4.* quasi Σιῦ βȣλὰς *Consilii Deorum participes.* Dores enim & Æoles pro Θεὸν dicunt Σιόν. Quid si hujus nominis Etymon arcessatur à Rabbinico קבל *Kibbel, recipit, accepit*; unde *Kabbala* vocatur Theologia mystica, doctrina scilicet cœlitùs traditione accepta?

Regnante Romæ Tarquinio Prisco, (ut Lactantius ex Varrone observat; non *Superbo* ut habent Dionysius Halicarnasseus, Plinius, & Gellius,) anus quædam hospita atque incognita, Regem adiit, novem libros ferens, (*Plinius tres tantùm memorat*) quos esse dicebat divina oracula, eos velle venundare. Tarquinius precium percunctatus est; mulier immensum poposcit: Rex quasi anus desiperet risit: tum illa tres è libris, spectante Rege, flammis dedit; & ecquid reliquos sex eodem precio emere vellet, Regem denuò interrogavit. Sed enim Tarquinius id multò risit magis. Mulier itidem tres alios libros exussit, atque id ipsum placidè interrogavit, an tres reliquos eodem precio emat. Tarquinius jam ore serio atq; attentiore animo fit; eam constantiam confidentiamq;

Dion. halic. l. 4. Plin. l. 13. c. 13. Gell. l. 1. c. 19.

non insuper habendam intelligit: libros reliquos tres mercatur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio degressam, postea nusquam loci visam constitit. In tribus igitur illis de novem relictis libris, quum Tarquinius fata Romanorum, & alia miranda contineri vidisset, Duum viros Sacerdotes constituit, quorum fidei ac custodiæ mandarentur. Erantq; illi è civibus illustres viri, qui huic Sacerdocio præficiebantur. Horum officium erat, Libros Sibyllinos custodire, eosq; si Senatusconsulto jussi essent, adire & quæ legissent, propositæq; quæstioni apposita invenissent, Senatui fideliter referre; omniaq; ea, quæ Sibyllinorum oraculorum jussu facienda erant, peragenda procurare. Ipsi libri Romæ, in delubro Junonis quod erat in æde Jovis Capitolini, in cella quadam subterranea, arcæ lapideæ inclusi asservabantur. Fas autem non erat absque jussu Senatus, libros Sibyllinos adire, vel aliis legendos nedum describendos, concedere. Itaque quum Duum virûm alter, M. Attilius, Petronio cuidam hos Libros describendos dedisset, & ita patriæ sacra profanasse, arcanaq; prodidisse visus fuisset; Tarquinius eum culeo bubulo insutum, tanquam parricidam, in mare projecit. Nihil enim Romani ὅτε ὅσιον ὅτε ἱερὸν (*ut ait Dionysius Halicarnasseus*) tam diligenter quàm Sibyllina oracula, custodiebant.

Dion. Hal. lib. 4.

Post 213. annos Duum viri abrogati, & eorum loco Viri decem nobilissimi & integerrimi custodes creati, quorum idem officium quod Duum virûm anteà. Ii, *Sacrorum Decemviri* dicti. Mox XV viris libros fatidicos committere visum est. Tandem verò numerum eorum ad XL viros auxerunt. Adibantur itaque hi libri in rebus arduis, tanquam fatorum futurorum oraculum quoddam; putà si prodigia apparuissent; si terræ motus fuisset; si seditionibus turbaretur status Reipublicæ; si in bello insignis aliqua clades accepta esset; si pestilentia oborta, aut fames grassaretur. In his & similibus casibus, consulebantur libri Sibyllini à Sacerdotibus, præeunte

eunte Senatus consulto; ut quid facto opus esset ex his edocerentur. Et sæpè urbem à gravissimis periculis liberasse crediti sunt; ideoq; divino numine concessos æstimabant. Cùm verò anno urbis 671. ante Christum 83. sive per insidias, ut quidam autumarunt, sive fortuito incendio conflagrasset Capitolium, simul interierunt libri Sibyllini cum aliis donariis Jovis. Verùm anno septimo post incendium, restituto Capitolio, Cn. Octavius & C. Scribonius COSS. ad Senatum retulerunt, ut Erythras & in vicina loca, perq; omnem Græciam mitterentur Legati, qui carmina Sibyllina quæcumque adipisci possent colligerent, & Romam deportarent; si fortè vel eadem vel similia, de fatis Romæ inde cognosci possent. Missi itaque P. Gabinius, M. Octavius, & L. Valerius, qui passim à privatis fragmenta quædam descripserunt, & versus circiter mille congesserunt: quibus postea ex Italicis quoque quibusdam urbibus allati alii versus, cujuscunque Sibyllæ, aut undequaque accepti, additi fuere. Nonnulli etiam affirmant commodùm evenisse, ut dum Legati Romani conquirendis Sibyllinis occupati essent; Erythris, templo Apollinis fortè exusto, tres illi libri, quorum Tarquinius exemplum olim acceperat, in adyto quodam illius templi, ubi occultati fuerant, denuò invenirentur: quos & ipsos cum cæteris versibus collectis, Romam secum deportarunt Legati.

Verùm quantacumque cura asservarentur libri, his nihilominus aut fraude XVvirorum, aut authoritate Magnatum, aut cùm Reipublicæ interesse credebatur, furtim carmina inserebantur; quæ postea Sacris præfecti, qui de compacto rem gerebant, evulgabant. Ut cùm Jul. Cæsar regium nomen & insignia affectabat, subornati sunt Quindecim Viri, qui quoniam libris fatalibus continebatur, (ita enim affirmabant) Parthos nisi à Rege vinci non posse, ut Cæsar Rex appellaretur, suadebant. Suetonius *in Iul. c.* 79. Cùm itaque multa adulterina irrepsissent; postquam Pontificatum Maximum

ximum ſuſcepiſſet Auguſtus, quicquid fatidicorum librorum, nullis vel parùm idoneis authoribus vulgò ferebatur, ſuper duo millia undique contracta cremavit, ac ſolos retinuit Sibyllinos. Hos quoque delectu habito, condiditq; duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis baſi, ut narrat idem Suetonius *Aug. c.* 31. At cùm iterùm atque iterùm ſub Nerone conflagraſſet Roma, iisq; flammis hauſtæ ſint eæ urbis regiones in quibus reconditi erant Sibyllini libri, quin & ipſi combuſti ſint, vix dubitari poteſt.

Ex his ſatis patet de Sibyllis nihil certi habuiſſe Ethnicos: Verùm cùm nihilominus affirmarent Sacris præfecti, ſe divinos ſervare libros, quorum arcana in vulgus produci nefas eſſet; ut in vetita nititur ingenium humanum, tantò avidiùs occulta noſcere multi expetebant. Id deceptores compulit, ut ſubinde fictitios verſus quos Sibyllis adſcribebant, ementirentur: quia verò ii Rempublicam non ſpectabant, quò minùs in uſu eſſent cupientibus, prohibitum non erat.

Eandem occaſionem avidè arripuerunt quidam falſo zelo Chriſtianæ religionis promovendæ incenſi: nondum enim abierant anni centum à morte Chriſti, cùm plurima carmina Sibyllina præferebantur, quibus Ethnici ad fidem allectarentur. Idq; ſic paſſim & imprudenter factitabatur, ut Ethnicos non lateret fucus, qui populari dicterio, Chriſtianos *Sibyllinos* appellabant.

Iuſt. Mart. Apol. 2. Cl. Alex. Strom. Extant etiamnum hodiè octo libri vulgò *Sibyllini* dicti, qui à Juſtino Martyre ſcriptore antiquiſſimo, Clemente Alexandrino, & pleriſque veteribus Chriſtianis, pro vero & genuino Sibyllarum fœtu cenſentur.

Hos tamen poſt annum Domini 130. fictos fuiſſe, & res ipſæ liquidò vincunt; & clariſſimus Blondellus, opere Gallico de Sibyllis, luculentiſſimè demonſtravit.

Primò enim quis credat Gentiles voluiſſe in Prophetiſſarum

tiſſarum numerum admittere, quæ ſe ſcortum & proſtibulum fuiſſe fatetur *lib. 7. in fine.*

Μύρια μοι μῦμοι λέκτρα, γάμος δ' οὐδεὶς ἐμελήθη.

Talis ſi Paganorum fuiſſet Sibylla, non adeò fuiſſet inter illos decantata, quippe qui adulterium ſummoperè execrabantur. Quid quod Græcè ſcripſit cùm nondum erat lingua Græca; & ignoravit linguam Hebraicam quæ tamen ſola tunc erat, ſi verum eſt quod perſonata illa Sibylla refert, ſe ſcilicet cum Noha in arca fuiſſe? Præterea plena ſunt mendaciorum ſpuria hæc Sibyllina oracula, & S. Scripturæ contradicunt. Moſes *e. gr.* narrat Noham degiſſe in arca annum integrum; at Sibylla illa fictitia dicit illum degiſſe tantùm per XLI. dies. Pariter ἀντίγραφον eſt quod dicit de monte Ararat, illum in Phrygia ſitum eſſe, eumq; poſt diluvium emerſiſſe.

Authorem horum carminum fuiſſe Chriſto poſteriorem hinc patet, quod multa narrat quaſi præterita, quæ nonniſi poſt Chriſtum natum contigere; ut cùm affirmat falſa Sibylla ſe vidiſſe alterum ædis Veſtalis incendium; at verò illud contigit ſub Imperio Commodi, CLXX. anno Chriſtum, aut circiter. Dicit etiam *lib. 2. circa finem*, damnatos liberandos poſtquam pœnas infernales per aliquot ſecula erunt perpeſſi; qui Origenis fuit error, antè ignotus. Meminit etiam ludorum Iſelaſticorum, qui Trajani tempore demum innotuere, *teſte Plinio ſecundo.* Verùm, ut hæc aliaq; multa prætermittam, vel hoc unum fidem facit hæc carmina à Paganorum Sibyllis non eſſe profecta, quod illa clariùs enuntiant futura de Chriſto, quàm ipſi Prophetæ. Eſaias ait Virginem parituram; ficta verò Sibylla, *Maria virgo pariet Ieſum in Bethlehem.* Exactè notat omnes circonſtantias, nomina propria perſonarum de quibus vaticinatur. Prædicit *e. gr.* baptiſmum Chriſti in Jordane; deſcenſum Spiritus S. ſub forma columbæ, aliaq; de quibus nihil legitur apud Prophetas. Extat etiam in iis carminibus acroſtichis, in qua primæ literæ

versuum sunt, *Ἰησοῦς χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτὴρ σταυρὸς*; Id est, *Iesus Christus Dei Filius, Servator, Crux.* Sanè si quæ talia scripserunt, fuerunt mulieres Ethnicæ, ab ejusmodi infidelibus superatos sanctos Prophetas vaticiniorum claritate, fatendum erit. At si id verum est, qui stabit quod affirmat David *Psal.* 76. *Deum in sola Iudæa cognitum esse?* Item *Psalm.* 147. *Deum annuntiasse verba sua Iacobo, sua statuta & mandata Israëli, non ita fecisse cæteris gentibus; ideoq; has ejus judicia ignorare?* Cur Paulus *tempora ignorantiæ* vocat, ea secula quæ Evangelii prædicationem antecesserunt? Cur idem affirmat *Act.* 14. *Deum præteritis ætatibus sivisse Gentes ipsarum viis incedere*? Cur eam esse diceret præstantiam Judæorum, *Quod iis credita sunt oracula Dei*, *Rom.* 3.? Cur Gentiles cum Judæis collati, vocantur *Gentes intelligentia expertes*, *Rom.* 10? Ea omnia verè dici non possunt, si Ethnici clara illa & Propheticis longè evidentiora Sibyllarum carmina habuerunt. Illorum tempora non ignorantiæ, sed lucis & cognitionis fuerunt. Nulla fuit præ iis prærogativa Judæorum; imò maxima fuit Ethnicorum in Judæos, quibus Sibyllæ oracula Propheticis longè clariora, fuerunt.

Unum præterea addo, supposititia esse hæc scripta & post Christi tempora conficta, inde etiam liquere; quod apud Platonem, Aristotelem, Theophrastum, & tot alios è Paganis curiosissimos omnium disciplinarum scrutatores, eorum quæ apud Sibyllas miramur, nullum penitùs exstat vestigium. Fuit ergo id Christianorum inventum, sub initia Novi Testamenti. Primis enim illis Ecclesiæ temporibus, quàm plurimi extiterunt, ut legentibus historiam notum, qui palmarium judicabant, cælestem veritatem figmentis suis ire adjutum; quò faciliùs scilicet nova doctrina à Gentilibus admitteretur. *Pias fraudes*, & *officiosa mendacia* ista vocabant, bono fine excogitata. Eo ex fonte orti sunt libri sexcenti, quos illa ætas & proxima viderunt, de quibus consulendus Doctissimus Dallæus *De usu Patrum*, & *Pseudepigraphis.*

Sed ut fictitia illa carmina mittam; quæ de ipsis Sibyllis tradi-

tradiderunt Ethnici, adeò incerta sunt & confusa, ut de numero, patriâ, parentibus, de loco vaticiniorum, tempore & aliis, maxima inter eos sit discrepantia. Alii unam tantùm fuisse commemorant; eamq; , alii Jovis, alii Apollinis, alii aliorum parentum filiam faciunt. Quidam Ægyptiam, alii Samiam, alii Cumæam, alii Erythræam, alii aliunde oriundam contendunt.

Quorumcunque autem parentum, & cujuscunque patriæ fuerit; ea ab Apolline cujus Sacerdos fuerat, adamata dicitur, qui ei quicquid vellet poscendi arbitrium obtulit; Illa arenam manibus hausit, & tot annorum quot arenularum corpuscula essent, vitam poposcit, quam Apollo ei præstitit. Eam sic loquentem inducit Ovidius *Metam. l.* 14.

——— Dum Phœbus corrumpere dictis
Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego pulveris hausti
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, ut peterem juvenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamq; inventam,
Si Venerem paterer. Contempto numine Phœbi
Innuba permaneo. Sed jam felicior ætas
Terga dedit, tremuloq; gradu venit ægra senectus;
Quæ patienda diu est. Nam jam mihi sæcula septem
Acta vides; superest numeros ut pulveris æquem,
Ter centum messes, ter centum musta videre.

Illa igitur Cumis in Campania Italiæ, per multa secula in thalamo subterraneo habitans, interrogantibus responsa dabat. Oracula in palmarum foliis consignare solitam esse, Virgilius canit *Aeneid.* 3.

Insanam vatem aspicies, quæ rupe sub ima
Fata canit, foliisq; notas & nomina mandat.
Quæcunque in foliis descripsit carmina virgo
Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit.

Adeò autem ejus vaticiniis certa fides fuit habita, ut etiam in Proverbium ejus folia abierint; & si quæ indubitata haberi deberent, *Sibyllæ folia* dicerentur, Juven. *Sat.* 8.

Quod modò proposui, non est sententia: verum est.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

Eam esse memorant quæ libros Tarquinio, de quibus suprà, obtulit. Alii verò plures fuisse ejusmodi μάνθιδας volunt, sed de numero non concordant. Martianus Capella *in fine libri* 2. duas tantùm agnoscit, Erythræam & Phrygiam. Plinius & Solinus tres, de quibus Ausonius,

Et tres fatidicæ, nomen commune, Sibyllæ.

Ælianus quatuor. Alii sex. Dionysius *lib.* 1. novem. Marcus Varro, decem. Alii denique duodenarium numerum statuunt; quarum sequentes paginæ exhibent icones, & eorum quæ de iis prodita sunt brevem narrationem.

Decem quas vult Varro, hoc ordine collocat; Persicam, Libycam, Delphicam, Cumæam, Erythræam, Samiam, Cumanam alteram, Hellesponticam, Phrygiam, Tiburtinam.

Harum libros qui superesse dicebantur, Stilico ne ampliùs legerentur à quoquam igni absumpsit. Theodosius autem Imperator, Collegium XXvirûm cum reliquis Ethnicorum superstitionibus abolevit, anno salutis humanæ 390. Unde & iterùm patet, illa quæ hodiè circumferuntur carmina Sibyllina, genuina non esse.

PERSICA SIBYLLA

PRimam recenset Varro Sibyllam *Persicam*, quam alii Babyloniam, alii Chaldæam, alii Hebræam, alii Ægyptiam appellarunt. Nomen ejus proprium *Sambetha*; vel ut Pausanias habet, *Sabba*. Natam dicunt patre Beroso, matre Erymanthe, in oppido ad mare rubrum, cui Noë nomen. Unde aliqui Nohæ Patriarchæ filiam vel neptem fuisse contendunt,

præser-

Persica Sambethe vel Saba

Persica seu Chaldæa fui, patre nata Beroso
Sambethe pythijs ę vaticinata modis.

præſertim cùm *l.*1. *Carm.* Sibylla, unà ſe cum Noha in arca effugiſſe *αἰπὺν ὄλεθρον*, *diſcrimina mortis*; & *lib.*3. de eodem Noha verba faciens, affirmet ſe [illegible] genere ortam. Hujus omnium antiquiſſimæ Sibyllæ hiſtoriam deſcripſiſſe Nicanorem illum qui Alexandri Magni res geſtas memoriæ mandavit, Lactantius ex Varrone annotat. Libros ejus viginti quatuor fuiſſe, Suidas teſtis eſt: in quibus innumera cecinit de regnorum mutationibus, de Chriſto, de AntiChriſto, & ſingulatim de Alexandro M. qua occaſione etiam Nicanor ejus hiſtoriam rebus Alexandri interpoſuit. Horum librorum fragmenta adhuc aliqua apud Lactantium *lib.*1. *cap.*6. & Auguſtinum *lib.*18. *de Civit. Dei*, *cap.*25. paſſim habentur.

Tempus quo floruit, etſi vulgò diluvio definiatur, ſi tamen verum eſt quod Beroſo parente progenita fuit, longè poſteriorem fuiſſe ſtatuendum eſt. Conſtat enim Beroſum fuiſſe Chaldæum, & Beli in Babylone Sacerdotem, ut teſtis eſt Tatianus Aſſyrius *Orat. adv. Græcos*, eumq; tempore Alexandri M. vixiſſe. Alii non hunc Beroſum recentiorem Sibyllæ Perſicæ patrem fuiſſe dicunt, ſed alium antiquiſſimum prophetam, qui ante bellum Trojanum vixerit. Pauſanias ſcribit illam conſueviſſe cum Hebræis qui ſupra Palæſtinam habitabant, ex quorum libris multa didicerat, ideò Hebræam & Chaldæam dictam. Hanc eandem fuiſſe cum regina illa Saba de qua 1. *Reg. c.* 10. 1. quæ audiens famam Salomonis Hieroſolymam venit, ut illius ſapientiam audiret, nonnullis placet: Ac ſanè Saba dicta eſt, & Perſica, & Arabica. Verùm Beroaldus *in Chronico*, per Sabæos, Arabici ſinus accolas, item alios populos alteri ſinui, Perſico nimirùm vicinos, intelligit: reginamq; illam ſapientiſſimam non ex Æthiopia, ſed potiùs Arabia Fœlici, aut ſinu Perſico, veniſſe ſtatuit. Nec ille modò, ſed Martyr *in* 1. *Reg.* 11. aliiq; ; quia regina Auſtri, à Chriſto fuit appellata: ſinus autem Perſicus & Arabia Fœlix, Judææ regionis reſpectu, ad Auſtrum ſpectant.

LIBYCA SIBYLLA

Libyca, vel Libyssa Sibylla secundo loco collocatur à M. Varrone, quæ proprio nomine dicta est Elissa. Hanc ex Jove & Lamia Neptuni filia procreatam, tradit Pausanias *in Phocaicis*. Eam proprio nomine Sibyllam vocatam esse volunt, à qua omnes postea prophetissæ mulieres, propter similitudinem enthusiasmi, & inspirationem divinam, Sibyllæ cognominatæ sint. Diversis in locis oracula reddidisse fertur; in Claro urbe Colophoniorum; inde Delphis; maximam tamen vitæ partem transegisse in Samo. Hanc eam esse censet Lactantius *lib.* 1. 6. cujus Euripides *in Prologo Lamiæ*, mentionem facit. Tribuuntur illi variæ prædictiones adversus idolorum cultores: Item de Christo, ejusdemque passione & miraculis: de mundi conflagratione; de Judicio extremo, Mortuorum resurrectione, Vita æterna piis & Dei cultoribus præparata; De impiis, iraq; Dei quam certò subituri sunt; Denique de eversione urbium, & regnorum mutationibus, aliisq; cladibus, quibus à Deo irato punietur mundus.

DELPHICA SIBYLLA

DELPHICAM Sibyllam, Suidas Thessalonicam vocat Diodorus verò Daphnem. Quidam illam esse existimant quæ Jovis & Lamiæ filia fuit; alii Aristocratis & Hydoles; alii ab Idæa nympha editam dicunt, patre Theodoro. Hanc multi asserunt omnium fœminarum quæ oracula reddiderunt antiquissimam, longèq; ante bellum Trojanum prophetasse. Ejus ex versibus Homerum poëtam multa ad ornatum sui pœmatis sumpta transtulisse, refert Diodorus Siculus

Libissa vel libyca Elissa

Vt genius e Libya, venit mihi nomen Elissæ:
Mi cortina Clari serviit, atq; Sami.

Delphica Phoemonoe

pag. 16

Reddere Boeotis consueram oracula Delphis
Heroi inuentrix carminis esse feror

Cumæa Erophile vel Symmachia . pag. 17

Arcani Phoebus censetur carminis auctor
Cumæo expressi quod Pythia e tripode .

Siculus *lib.4. cap.6.* Suidas, ait eam quum Argivi Thebas expugnassent, inter captivos reliquos Delphos missam esse, ubi Apollinis vaticiniis divinandi peritior facta, oraculis aliquandiu inservierit. Clemens Alexandrinus, saxum quoddam juxta Bulenterium ostendi testatur, super quo Sibylla Delphica sedens oracula cecinerit. Quumq; diu Delphis commorata fuerit, factum est ut à multis ibi nata crederetur, eademq; fuisse judicaretur, quæ Themidis nomine aliàs celebris fuit. Huic tribuuntur multæ prædictiones, De uno vero Deo, & de Christo Servatore Scripto etiam mandavit, Incarnationem, Doctrinam, Miracula, Passionem, Resurrectionem & Ascensionem Christi in cœlum. De hac Chrysippum in libro *de Divinatione*, scripsisse Lactantius ex Varrone, affirmat. In hujus libris Augustinus *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 21. se hæc verba reperisse ait; *Nascetur Propheta ex Virgine absque humana corruptione.* Vixisse dicitur ante Christum 1200. annis.

CUMÆA SIBYLLA

Cumæa dicta est à Cumis, quæ urbs est in Campania, omnium in Sicilia & Italia urbium antiquissima. Nomen habet ἀπό τῦ κύματος à fluctibus, nam propinqua est mari. Illic, testibus Virgilio & Solino, erat Sibyllæ facellum, in quo prophetasse dicitur. Juven. Sat.3.

Quamvis digressu veteris confusus amici
Laudo tamen vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque unum civem donare Sibyllæ.

Cæterùm de proprio hujus phœbadis nomine plurimùm discrepant inter se authores. Pausanias eam vocat *Demo*: Alii *Amaltheam*; Suidas, *Eriphilen*: Virgilius, *Deiphobem* Glauci filiam, qui & ipse clarus fuit vaticiniis ac diviuatione: Aristoteles *Melanchrenam* cognominat; Lactantius *lib. de Ira Dei*, eam esse affirmat quæ Tarquinio libros fatales vendidit: Virgi-

Virgilius verò & Ovidius longè antiquiorem esse volunt, qui testantur ad eam venisse Æneam sciscitatum de statu fortunarum suarum; certum autem est inter Æneam & Tarquinium, intercessisse annos plusquàm sexcentos. Refert Justinus Martyr, se cùm Cumis esset in Campania, vidisse locum quendam, ubi basilica ingens erat uno fabricata saxo, ibiq; oracula reddere solitam Cumæam Sibyllam, affirmasse accolas. Eam basilicam durasse tradunt ad annum Domini 1539. quo terræ motu eversa est. Etiamnum hodiè, teste Boissardo, ostenditur super lacu Averno spelunca, quæ Sibyllæ dicitur, vasta & spatiosa, artificiosa testudine excavata; hæc post longum amplumq; meatum sub monte extensa, tandem muro obducto finitur; qui ideò extructus est, quod plurimi advenæ curiositate ducti, per anfractus illos subterraneos, obscuros & multiplici ambage reticulatos, sese in inferiora loca demittebant; cumq; illis reditus liber non daretur, lucernis propter sulfureas exhalationes suffocatis, miserrimo vitæ exitio pœnas nimiæ curiositatis suæ luebant. Eam specum sic describit Virgilius *Aen. 6.*

Admon. ad Græc.

At pius Aeneas arces, quibus altus Apollo
Præsidet, horrendæque procul secreta Sibyllæ
Antrum immane petit; magnum cui mentem animumq;
Delius inspirat vates, aperitq; futura &c.
Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages, antroq; remugit,
Obscuris vera involvens. Ea fræna furenti
Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.

Hujus Sibyllæ nomine feruntur varia oracula; De uno Deo; De Christo vero ejus filio, æquali patri; De ejus incarnatione & è Virgine Maria ortu; De adoratione Magorum in Bethlehem &c.

Vulgò creditur ex hujus prædictionibus, Virgilium petiisse Eglogam suam quartam, in qua γενεθλιακὸν Salonini Pollionis filii describit, cujus principium est, *Sicelides Musæ* &c.

in

in qua varia contineri putant, quæ nonnisi in Christo completa sunt, maximè quæ sequuntur,

Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna
Iam nova progenies cælo demittitur alto &c.
Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras, &c.

Ex hujus Eglogæ versuum lectione Secundianum pictorem, & Marcellianum oratorem, Christianos factos esse narrant. Eamq; totam recitat Constantinus Magnus, & interpretatur de Christo. Verùm, ut optimè observavit Blondellus, nihil Christiani sapit hæc Egloga; tota Ethnica est, estq; mera assentatio, quâ Poëta Pollioni benefico cui Consulatus tempore natus erat filius, palpatur, proq; ejus & infantuli salute vota nuncupat. Eaq; poëtico more fingit; tantam scilicet sub Salonino illo cùm adoleverit, omnium rerum fœlicitatem futuram pollicetur, ut rediisse credatur ætas illa aurea qualis erat sub Saturno, ubi & aër saluberrimus erat, & terra fœcundissima, quæ nullo cultu aut labore, per se dabat omnia; & homines justissimi qui, *Orat. ad Sanct. cœtum.*

——— *Vindice nullo*
Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebant,

ut canit Ovidius: ubi reditura sit *Virgo*, id est Astræa illa virgo quæ cùm hominum scelera ferre non posset, se in cœlum desertis terris receperat, ut ait idem Poëta *Metam. l.* 1. 4. *Admon. ad Græc.*

——— *& Virgo cæde madentes*
Ultima cælestium terras Astræa reliquit.

Si quæ autem extabant hujus Sibyllæ carmina, ea apud Æneam civitatem, Juliano imperante combusta esse, scribit Amm. Marcellinus. Quæ itaque illius nomine præferuntur, fictitia sunt.

Pariter & commentitium est quod narrant Solinus & Isidorus, ejus sepulcrum Lilybæi in Sicilia, suo ævo adhuc mansisse. Fabulam ex eo natam censet Cl. Bochartus, quod ad Sibyllæ nomen alludit Hebræum זבול (Zebul) *Habitatio*, *Solin. c. 5. Isid. l. 8. c. 8. Boch. Geog. Sac. p. 2. cap 25.*

quod pto ſepulcro paſſim uſurpatur, quia in eo quivis habitat; & Arabs גמאעה (Gumaa) *Vniverſitas.* Conjectat itaque Vir ille ſagaciſſimus, quia *Zebul gumaa*, id eſt, *Habitatio univerſitatis*, ſeu communis omnium ſedes & locus, alicui ſepulcro ad Lilybæum inſcriptum erat, ex illo *Zebul gumaa*, factum *Sibylla Cumæa.*

ERYTHRÆA SIBYLLA

HÆc inter Sibyllas fuit nobiliſſima, ejuſq; ſcripta apud multas nationes ſumma cura ſervata ſunt, maximè Erythris, unde Romani ea Romam transferri curaverunt. Strabo *lib.* 14. duas hoc nomine Phœbadas fuiſſe dicit; unam antiquiſſimam; alteram recentiorem, quæ reſponſa dabat Alexandri M. tempore. Priorem illam, volunt ante bellum Trojanum vixiſſe, Trojæq; everſionem, & Helenam in perniciem Europæ & Aſiæ naſcituram, prædixiſſe. De ejus patria diſcrepant authores. Lactantius Babyloniam fuiſſe dicit, vocatamq; Erythræam proprio nomine, non ab aliqua urbe aut regione. Alii verò ab Erythris dictam affirmant: quod Erythræi inprimis pertinaciſſimè aſſerebant, antrum phœbadis nativitate clarum oſtentantes. Unde & Apollodorus Erythræus, eam popularem ſuam fuiſſe gloriatur.

Statim exciſo Ilio, Æneæ & ejus ſociis futura prædixiſſe fertur, juſſiſéque eos verſus Occidentem eò uſque navigare, donec eò locorum pervenerint ubi menſas comederent, referente Halicarn. *lib.* 1. Quod & factum fuit, quando in Italia triticeas cruſtulas loco menſæ ſubſtratas ſimul comederunt; ubi Aſcanius, teſte Virgilio, *Et menſas conſumimus*, exclamavit, & vaticinio de ſede hac fatali fidem fecit. Quæ vulgò illius nomine feruntur carmina, varia complectuntur, De creatione mundi generatim, & hominis ſeorſim; De Chriſto Dei filio venturo: De ejus miraculis; De bonis quibus mundum

Erythræa Demophile seu Athenais. pagina 2.

Ioniis divûm responsa ferebat Erythris
Demophile Pythio Phœbus amata Deo.

Samia Phyto sive Phygo.

Divino quoties pectus simulatur ab Œstro
Enthea fatidicis ora resolvo modis.

dum beaturus eſt; De extremo judicio; De pœnis malorum, & fœlicitate bonorum; De fine mundi; De Antichriſto, & vario Eccleſiæ ſtatu.

Huic autem Sibyllæ nobiliſſimæ, Conſtantinus Magnus tribuit acroſtichin illam de qua ſuprà, cujus verſuum literæ initiales, has dictiones conſtituunt, *Ieſus Chriſtus*, *Dei filius*, *Servator*, *Crux*, Sibyllamq; veram fuiſſe hujus authorem, teſtem laudat Ciceronem *lib. 2. de Divin.* cujus verba ſunt, *Ea quæ acroſtichis dicitur, cùm deinceps ex primis verſus literis aliquid connectitur, ut in quibuſdam Ennianis, id certè magis eſt attenti animi quàm furentis. Atqui in Sibyllinis ex primo verſu cujuſque ſententiæ, primis literis illius ſententiæ carmen omne prætexitur: Hoc ſcriptoris eſt, non furentis; adhibentis diligentiam, non inſani.* Verùm falsò Erythrææ Sibyllæ acroſtichin illam tribui, vel ex ipſo Cicerone patet. Is enim docet eam fuiſſe carminum Sibyllinorum texturam & artificium, ut primus ſententiæ verſus, in capite & ad latus poematis ſcriberetur: in hoc verò Pſeudo-Erythrææ poemate acroſtichis ex ſolis ad latus literis conſtat, non ſunt eædem in primo verſu. Deinde ex eodem Cicerone manifeſtum eſt, omnia carmina Sibyllinorum librorum quæ apud Ethnicos celebrabanrur, eodem artificio contexta fuiſſe; cùm in iis octo libris carminum Sibyllinorum quos jactant Chriſtiani, extent duntaxat triginta quatuor acroſticha. Unde liquet horum librorum ſarcinatores, nec libros Sibyllinos tantoperè à Paganis decantatos legiſſe, nec ipſum Ciceronem, cùm de Acroſtichis loquitur hos intellexiſſe.

Serm. ad Conv. Sanct.

SAMIA SIBYLLA

SExta Sibylla, quæ annis plus-quàm quingentis Erythræa ſecuta dicitur, Samia fuit, nomine Phyto. *Aelian. lib. 12. Var. Hiſt.* eam vixiſſe ſcribit temporibus Numæ Pompilii.

Aug. De Civ. Dei l. 18. c. 14. pilii. Augustinus sic de ea loquitur. *Numa regnante Romæ, & apud Hebræos initio regni Manasse, Samiam fuisse Sibyllam scribunt.* Hæc post Erythræam docuisse fertur, Unum esse solum Deum conditorem omnium, cognoscendum & colendum; & avertisse Gentes à cultu Dæmonum & Idolorum. Christum filium Dei esse dicit, & excandescit in Judæos qui eum Regem suum non agnoverint. De præmiis bonorum & impiorum pœnis multa habet, eoq; spectant hujus oracula, ut homines à vitiis avertant, & ad morum correctionem adducant. Suidas hanc primam Lyræ triangularis inventricem facit.

CUMANA SIBYLLA

M. Terentius Varro Cumanam Sibyllam à Cumæa distinguit. Appellatam dicunt à Cumis, urbe Locrensis agri, quæ fuit in Jonia Asiæ minoris, inter urbes olim florentissima. Commigravit postea Sibylla in Italiam, ubi oracula reddidit. Multa vaticinata esse dicitur, De Romanorum potentia, & imperio futuro; De Christo & ejus mysteriis. Plerique tamen hanc eandem esse censent cum Cumæa illâ suprà dictâ, & perperam duas constitui. Hancq; proinde esse quæ Tarquinio Romanorum Regi, suprà commemoratos libros vendidit.

HELLESPONTICA SIBYLLA

HAnc oracula celebri fama reddidisse Cyri ac Solonis tempore, id est, ante Christum 159. tradunt; & Marpessi oppido Troadis natam, unde Marpesia dicta. Nomen proprium fuit Demo. Falluntur qui eam cum Deiphobe Glauci filia, quam consuluit Æneas cùm ex Troade venisset in Italiam,

Cumana Amalthea vel Demophile

Venales auro redime hos Rex maxime libros.
Romanas sortes pagina sacra docet.

Hellespontica Demo, vel Deiphobe pag. 25

Marpesso orta feror celebrato in Troade vico
Phoebas Apollineo clara ministerio.

Phrygia Phaennis.

Responsis quondam celebrata est Anxyra nostris
Concepto incalui quando animata Deo.

Tiburtina Albunea

Templa meo Herculeum movit sub nomine Tibur,
Divorum interpres clara ubi visa fui.

liam, confundunt. De Christo etiam varia prædixisse fertur; maximè tenebras illas quæ in ejus morte, medio die sine ulla naturali causa, contigerunt.

PHRYGIA SIBYLLA

DE hac Sibylla ista habentur apud Cœl. Rhodiginum l.14. c.1. *Dardanus Samothraciâ relictâ in Phrygiam venit ad Teucrum regem, cujus filias duas uxores duxit, Batiam & Nesonem: ex Nesone nata est filia fatidica quæ spiritu divino afflata, populis sciscitantibus responsa de futuris pronuntiabat, nomine proprio dicta Sibylla: quapropter summo honore culta est in Asia, propter communicationem quam credebatur habere cum Apolline, qui illi inspirabat oracula admiranda.* Ea ut plurimùm responsa sua dedit Ancyræ, quæ est urbs Asiæ minoris, inter Paphlagoniam & Galatiam. Hanc ferunt prædixisse Christi nativitatem ex Virgine Maria, quam illi Angelus Gabriel annuntiavit; Item mortem Christi; Resurrectionem post triduum; sui manifestationem Apostolis, & quæ exibuit impressa pedibus & manibus clavorum vestigia; Resurrectionem mortuorum, & Judicium postremo seculo futurum.

TYBURTINA SIBYLLA

DEcima & ultima Sibylla Tiburtina fuit, quæ paulò ante Christum natum floruit. Aliàs nominata est Albunea ab Albula fluvio. Propter excellentes futurorum prædictiones ab incolis Anienis seu Albulæ fluvii, pro Dea patria culta est: maximè postquam in vivis esse desiit. Illam templo, aris & sacrificiis decoraverunt. Quia verò Tiburi ad Albulam, sua reddidit oracula, Tiburtina dicta est. Hæc dicitur Augustum Cæsarem, puerum Hebræum Virgine natum, adorare

jussisse; populumq; instituisse documentis salubribus; justitiam servandam inter homines docuisse; unicuique jus suum tribuendum; integritatem vitæ sectandam; nec quicquam admittendum quod jus concordiamq; læderet. Multis post illius mortem annis inventa est ejus statua lapidea, in profundo Anienis gurgite, quam Senatus Romam solemni pompa transferri curavit, & in Templo Jovis Capitolini cum Sibyllæ libris reponi. Plinius *lib.* 34. scribit suo tempore tres Sibyllarum statuas pro Rostris positas Romæ.

EPIROTICA SIBYLLA

QUanquam M. Terentius Varro decem tantùm Sibyllas annumerat, tanquam præcipuas, quarum libri maxima religione & cura servari Romæ credebantur; certum tamen est multas alias fuisse Phœbadas, quæ Dæmonum afflatæ spiritu, variis in locis vaticinatæ sunt. Ex harum numero fuit Epirotica, quæ proprio nomine Phaënnis fuisse dicitur. Fateor nonnullos velle hanc eandem esse cum Phrygia illa de qua suprà, plerique tamen secus sentiunt. Tradunt eam simul atque ex utero materno prodiit, quamprimùm de Universi coagmentatione philosophatam esse. Fortasse ea est, quam Europæam nonnulli cognominant, quæ Thesprotiæ Epiri nata est, & in Dodonæo templo reddidit oracula. Liber antiquus qui est in Bibliotheca regia, ut refert Boissartus, illi hos versus tribuit,

Virginis æternum veniet de corpore verbum
Purum, qui valles & montes transiet altos.
Ille volens etiam stellato missus Olympo,
Edetur mundo pauper: qui cuncta silenti
Rexerit imperio (sic credo & mente fatebor,)
Humano simul & divino semine natus.

ÆGY-

Epirotica Phænnis

Fatidicas inter numerat Dodona Phaennin
Quæ cecinit Pythio plena futura Deo.

Ægiptia pag. 28

Sum Pelusiacas vates celebrata per urbes
Quæ summi ostendi mystica sensa Dei.

Colophonia Lampusia pag. 29.

Sum Chalcante sata et Phœbo dilecta sacerdos,
Responsa in culta quæ Colophone tuli.

Thessalica Manto pag.

Templa Clari prima erexi, atq; oracla resolvi
Et nostris gaudet Mantua nominibus.

ÆGYPTIA SIBYLLA

SCribit Clemens Alexandrinus *in Promotheo*, fuisse Judicum Hebræorum tempore, regnante apud Ægyptios Pharaone Taracho, fatidicam Sibyllam. Ea est procul dubiò quæ Ægyptia dicta est, quamq; Ælianus inter quatuor præcipuas Phœbi Sacerdotes fatidicas recenset; Ærythræam scilicet, Samiam, Sardicam, & Ægyptiam. Pausanias tamen hanc eandem esse censet cum ea quæ Persica dicta est, vel Æthiopica, nomine Saba. Utcunque sit, nam de his nihil certi tradi potest, hujus nomine variæ feruntur prædictiones; De Christi Servatoris adventu; De ejus incarnatione in utero beatæ Virginis; De ejus miraculis, passione, & extremo judicio. *Pausan. in Phoc.*

LAMPUSIA SIBYLLA

FUisse dicitur Calchantis illius filia, qui cum Græcis in expeditionem Trojanam profectus est, quem in dubiis, ceu oraculum consuluit Agamemnon Imperator, & sine cujus consilio nihil moliebantur Græcanici exercitus Principes. A parente igitur instituta Lampusia, Apollinis Pythii Sacerdos consecrata est, magnumq; nomen sibi vaticinandi peritia comparavit. Nec solùm in Asia, sed per totam Græciam Europæam, celebris habita est. Maximam ætatis partem egit Colophoni, quæ urbs est Asiæ Minoris, ex qua Homerum natum voluerunt ejus cives; unde Colophonia cognominata est.

MANTO SIBYLLA

FLoruisse dicitur Manto, Creontis & Thesæi Thebanorum Regum crudelissimorum temporibus, & fuisse Tiresiæ

vatis,

vatis, de quo ſuprà, filia. Hæc poſt patris obitum tyrannorum ſævitiam fugiens, in Aſiam venit, Clarumq; appulit, ubi templum Apollini ædificavit, ejuſq; ſacris præfuit. Cùm enim vaticinationem à patre edocta eſſet, Phœbiq; inſpiratione adjuta, brevi in tanta celebritate fuit, ut cum clariſſimis Phœbadibus & Sibyllis æquaretur. Tandem Aſia relicta venit in Italiam, ibiq; à Tiberino rege Albæ Longæ adamata eſt, propter egregiam formam, & animi præſtantiſſimas dotes. Ex eo ſuſcepit Bianorem, aliàs Ocnum dictum, de quo Virgilius *Egloga* 10. *& Aen.* 10. Is mortuo patre Tiberino, (qui in Albulam fluvium, ab eo Tiberis vocatum, lapſus periit, (cum matre in transpadanam Italiæ regionem ſe contulit, & in ea planitie urbem ædificavit, quam appellavit *Mantuam*, de nomine matris.

THEMIS

Θέμις, fas, quod juſtum eſt & poſitum ad obſervandum, à τίθημι pono. Gentiles, ſuo more, Deam faciunt, quam fingunt Cœli & terræ filiam: quia ſcilicet homines docet pietatem erga Deum, & juſtitiam erga homines colere. Eam ajunt Saturni ſororem & Jovis amitam; quæ Ogygis avi pietatem ſecuta, homines aſſiduis adhortationibus ad benè vivendum compulerit, tum voce tum exemplo; Deoq; nihil gratius eſſe pietate erga cœleſte numen, & charitate erga proximum, docuerit. Huic honores divinos tribuerunt, tanquam Deæ juſtitiæ fautrici, & Dei Sacerdoti primariæ. Fatidicam etiam eſſe dixerunt, quæ futura hominibus prædiceret, & rerum incertos eventus explicaret.

CARMENTA

EA alio nomine Themis & Nicoſtrata dicta eſt: fuitq; Jonii Regis Arcadiæ filia: Carmenta appellata vel à Carmine,

Themis Cœli, et Terræ filia pag. 3

Cephisi ad ripas templo sum culta vetusto
Deucalionæi tempore diluvij.

Carmenta Mercurij filia

Fata Italos ventura docens Evandria Mater
Est inter latias annumerata Deas.

Cassandra Priami et Hecubæ filia . p. 35

Prædixit Troiæ excidium Priameia Virgo,
Atq; Agamemnoniæ tela cruenta necis.

mine, cùm enim fatidica esset, oracula carminibus reddere solebat; vel quasi *carens mente*, propter furorem quo cùm enthusiasmo correpta erat, invadebatur. Ea mater fuit Evandri. De his Livius lib. 1. Dec. 1. *Evander tum ea loca profugus ex Peloponneso, authoritate magis quàm imperio regebat: venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium populos: venerabilior divinitate credita Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibyllæ adventum in Italiam miratæ hæ gentes fuerunt.*

CASSANDRA

SCholiastes Homeri *in Iliad. B.* tradit, Priamum regem ex Hecuba uxore, Helenum & Cassandram suscepisse: Infantes in templo Apollinis Thymbræi, ub γενέθλια, celebrabant, colludentes obdormivisse: Famulas quibus puerorum cura erat demandata, temulentiores eorum oblitas domum abiisse: Postridiè in templum reversas, vidisse serpentes linguis puerorum sensoria organa obstruere: Territas vociferationem edidisse: Serpentes clamore excitas, sub proximas lauros se abdidisse: Infantes nihil omninò oblæsos exinde vaticinio claros fuisse. Cæterùm Cassandram dici opinantur, quia Casin, id est fratrem Hectora, strenuum habuerit, ac virilem inprimis. Eadem & Alexandra nuncupatur παρὰ τὸ ἀλέξαι, quoniam congressus hominum vitavit maximè; vel ab ἀλέξειν quia vaticinando prodesset pluribus. Plutarchus *in Agide*, refert Cassandram diem suum obiisse Thalamis, urbe Græciæ, ubi & Templum habuit oraculis & undequaque hominum confluentium frequentia celeberrimum, ibique Pasiphaen vocari διὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα, quod omnibus vaticinia declaret. *Cælius Rhod. l. 24. 6.*

Cassandræ autem historia aut fabula hæc est. Fuit puella eximiâ formâ, ideóq; perditè ab Apolline amata; qui etiam ejus concubitum ambiret, puellâq; potiri non posset, *Lycophron. in Cassandra.*

 hanc

Virg. Aen. 2. 8. Propert. l. 3. hanc jubet poſcere quodcunque vellet, ſeq; id præſtaturum per Stygiam paludem jurat, modò corporis copiam faciat. Illa hac conditione promittit, modò divinandi artem edoceatur; quam cùm Apollo tribuiſſet, à Caſſandra quæ impuro promiſſo ſtare noluit, deluſus eſt. Is repulſam ægrè ferens, cùm vaticinandi donum ſacramento conceſſum, revocare non poſſet, ab ea petit, ut ſibi ſaltem oſculum daret, quod cùm illa præſtitiſſet, os ejus inſpuit Apollo, effecitq; ut Caſſandra quidem vera vaticinaretur, ſed ut ejus vaticiniis nemo fidem adhiberet.

POLYXO

DUas mulieres nomine Polyxo celebrat antiquitas; unam Argivam Tlepolemi Principis Rhodij, qui in expeditione Trojana cecidit, uxorem; quæ famoſa reddita eſt cæde Helenæ. Cùm enim mortuo Menelao, ab ejus filius pulſa eſſet Rhodumq; veniſſet ad Polyxo cognatam ſuam; hæc necem mariti ulciſci cupiens, Helenam hoſpitio excepit, & in eam dum lavabat, ancillas furiarum ornatu immiſit, quæ illam prehenſam & ad arborem ſuſpenſam, laqueo necarunt; ut refert Pauſanias *in Laconicis*. Altera verò fuit Polyxo maga, atque à mendace & homicida ſpiritu obſeſſa, quæ Lemnios alioſq; Græciæ populos decepit. Fuit enim Lemnia & Sacerdos Apollinis, quæ ſciſcitantibus reddebat oracula ac futura prædicebat, magno hominum concurſu.

Narrant, aliquando Lemnias mulieres Superis omnibus ſacrum feciſſe, Junoni maximè Pronubæ nuptiarum præſidi; Dianæ item Lucinæ, quæ parturientibus & infantibus in lucem venientibus opem ferret; unius Veneris numen conſultò neglexiſſe; quod eſſet incitatrix ad inſanas libidines quibus juventus à nuptiali thoro avocatur. Hunc contemptum Venus cùm ferre non poſſet, in matronas Lemnias animad-

Polyxo

Lemnia sum Vates Phoebo dilecta Polyxo
Vlcisci facinus per scelus ausa Virûm

animadvertere statuit. Mephitim graveolentiæ Deam immittit, quæ mulierum alis & inguinibus virus suum immitteret; unde factum ut maritis fætore essent intolerabiles. Hi itaque uxoribus repudio misso, nuptias mutarunt, & thalamo puellas è Thracia atque Asia accitas, substituerunt. Lemniæ matronæ ignominioso hoc divortio perculsæ, Polyxûs vatis consilium requirunt; ea suadet ut conjuratione facta omnes viri trucidentur. Immane id consilium, statim executioni mandatum est; viros enim nihil tale timentes, per somnum adortos omnes iugularunt. Post interfectos viros, Lemniæ mulieres, hortatu Polyxûs Venerem placare studuerunt, & avertendæ graveolentiæ causa hircum & capram Deæ immolarunt, quibus victimis reconciliata est Venus. Sed tetro in posterùm avertendo odore, secum terram illam Lemniam, redactam in pastillos & sigillo capræ, seu ut vult Galenus, Dianæ signatam, gestabant. Etiamnum hodiè ea terra quæ *Sigillata* vulgò dicitur ab impressione putà sigilli, summo est in precio. Ut verò olim signum capræ vel stellæ, ita nunc caracteres Turcici, adulterationis metu, globulis illius terræ imprimuntur. Literis Arabicis inscribitur *Tin imachton*, hoc est; *Terra sigillata*. Locus unde terra illa eruitur ita absconditus est & tectus, ut nisi ab accolis cognosci nullo modo possit. Effoditur statuto tempore ac solenni ritu, eamque magna difficultate robustissimi fossores, in profundissimis venis latitantem, rimantnr & perquirunt. Pinguis est illa terra, mollis, adstringens, rubricæ aliquando non dissimilis, nisi quod manus contrectantium non inficit. Memorabile verò est, non modò ex hac terrâ seu argillâ, speciosissima elaborari vasa; sed esse quoque ejus usum in Medicinâ comendatum; quippe & adstringens est, quod ex adhæsu ad linguam probatur; unde usurpatur sistendis profluviis, ac potissimùm sanguinis: & vim alexipharmacam habet; unde adversus serpentum morsus aliaq; venena, est usui: eoq; nomine etiam vasa ex eâ confecta, preciosa habentur. Cæterùm P, Belonus Observ.

serv. lib. 22. proponit typos terræ sigillatæ imprimi solitos, hac forma.

HIRTIA.

HErodotus *lib.* 2. Sesostri inter Reges Ægypti primasefert; qui multas nationes debellavit, & subactarum trophæa variis in locis posuit, ex quibus se multa vidisse ipse testatur. Sesostrim autem eximia belli facinora suasu & consilio Hirtiæ filiæ suscepisse ajunt. Erat enim mulier illa fatidica Serapidis ministerio dicata, cujus afflatu plurima prædicere credebatur. Hæc patri suasit ut Colchis bellum inferret, certam enim victoriam à Diis promitti: id fœlix eventus brevi comprobavit; expugnatis enim urbibus, tota se provincia ejus potestati permisit. Iterùm author fuit Sesostri ut Mæridi tum Ægypti regi potentissimo bellum inferret, propicios Deos victoriam spondere. Illum Sesostris invasit & superavit; præfuitq; Ægypto summa fælicitate. Is fuit qui templa magnificentissima per totam Ægyptum maximis sumptibus ædificari curavit; in quibus fuit illud Alexandrinum Serapidis. de quo diximus in Serapide.

FINIS.

Bibliopegus debet inserere Icones, unamquamque ad suum Capitulum

Hirtia Sesostris Ægiptiorum regis filia

Sesostris pater est Ægipti sceptra habiturus
Is Colchos bello deprimet atque Gotas

31